

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat
Fondator – Ministerul Justiției
al Republicii Moldova
Certificat de înregistrare
nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul
Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Sănătății, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul), Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret” (Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași).

Se editează din ianuarie 1991
Nr. 10 (250) 2012

Redactor-șef L. Arsene

Colegiul de redacție:

Gh. Alecu, doctor în drept, prof. univ. (Constanța, România); A. Armeanic, doctor în drept, conf. univ.; V. Balmuș, doctor în drept; C. Bocancea, doctor în drept, prof. univ. (Iași, România); V. Bujor, doctor în drept; A. Burian, doctor habilitat în drept; T. Capșa, doctor în drept; Gh. Costachi, doctor habilitat în drept, prof. univ.; I. Floander, doctor în drept (Constanța, România); M. Gheorghită, doctor habilitat în drept, prof. univ.; Gh. Gladchi, doctor habilitat în drept; V. Guțuleac, doctor în drept, prof. univ.; V. Florea, doctor în drept, prof. univ.; V. Moraru, doctor în drept, prof. univ.; V. Naumov, redactor-șef adjunct; V. Popa, doctor habilitat în drept, prof. univ.

Adresa redacției:

Casa presei, et. 5 – 531; 515
str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,
Republica Moldova
Tel.: 233 790; mob. 067431762;
234 132 (contabilitatea)

E-mail: legea_zakon@mail.ru
Index: RM 77030

© Legea și viața

SUMAR

Gheorghe COSTACHI, Serghei ZLOBIN. Reglementarea dreptului la viață în Constituția Republicii Moldova.....	4
Tudor CAPȘA, Andrei STAHI. Unele aspecte juridice ale concedierii pentru încălcarea disciplinei de muncă	8
Gheorghe GOLUBENCO, Ion VACARU. Conceptul de <i>document</i> în criminalistica contemporană.....	16
Viorel STEGĂRESCU, Tudor PAȘCANEANU. Fundamentul juridic al răspunderii presupusului mandant pe temeiul mandatului aparent	22
Octavian BEJAN. Definiere criminologică a conceptului de <i>tendință</i>	26
Augustin PROCOPOVICI. Delimitarea răspunderii financiare de răspunderea administrativă ..	30
Veronica MOCANU. Delimitări conceptuale în legislația și literatura juridică privind abordarea protecției datelor cu caracter personal	36
Anca-Iulia STOIAN. Infracțiunea continuată (prelungită) și infracțiunea continuă succesivă în dreptul penal.....	45
Ion JECEV. Reflecții privind problemele conceptuale ale puterii de stat	49
Anastasia GÎRLEA. Justiția în calitate de obiect al denunțării false și al declarației mincinoase ..	56

REGLEMENTAREA DREPTULUI LA VIAȚĂ ÎN CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar,
Serghei ZLOBIN,
doctor în drept

RÉSUMÉ

Le droit à la vie est le premier des droits individuels. Il occupe une place ontologique; de ce droit dépend l'existence des autres droits fondamentaux. Sa protection est envisagée tant au niveau conventionnel international et européen qu'au niveau du droit constitutionnel interne. Traditionnellement ce droit fondamental se résume au droit qu'a un individu de voir sa vie protégée contre toute atteinte.

Dreptul la viață s-a impus ca cel mai natural drept al omului, fiind consacrat de timpuriu în sistemele juridice interne ale statelor (vom menționa, în special, *Magna Charta Libertatum*, *Petition of Right* sau *Declarația de Independență a Statelor Unite*), precum și în instrumentele juridice internaționale.

Astfel, *Declarația Universală a Drepturilor Omului* (adoptată la 10 decembrie 1948 de către ONU) stabilește în art. 3 că „orice om are dreptul la viață, libertate și la inviolabilitatea persoanei”. *Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale* (din 04.11.1950, Roma) consacră în art. 2 că „dreptul oricărei persoane la viață este protejat de lege. Moartea nu poate fi aplicată în mod intenționat, decît în executarea unei sentințe capitale pronunțate de către un tribunal, în cazul în care infracțiunea este sancționată de lege cu această pedeapsă”, iar *Pactul internațional privitor la drepturile civile și politice* (adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966) stabilește în art. 6 pct. 1 că „drep-

tul la viață este inerent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar.”

Reglementarea dreptului la viață la nivelul legilor fundamentale ale statelor lumii s-a răspîndit mai ales după cel de-al Doilea Război Mondial, ca urmare a consacării sale în cele mai importante acte internaționale din acest domeniu.

În unele constituții, dreptul la viață nu apare formulat în mod expres, deși acestea, prin reglementările lor, urmăresc ocrotirea vieții. În această categorie se înscriu constituțiile Franței, Italiei, Spaniei, Suediei etc. Cele care îl prevăd în mod expres aleg, de regulă, între accepțiunea restrînsă și cea largă a dreptului la viață.

Sub acest aspect, în studiile de specialitate se susține că dreptul la viață este nuanțat, avînd mai multe accepțiuni [5, p. 190-193]. Într-o accepțiune *restrînsă*, dreptul la viață privește viața persoanei în sens fizic. Într-o accepțiune *largă*, dreptul la viață privește viața persoanei ca un întreg univers de fenomene, fapte, cerințe și dorințe ce se adaugă, permit și îmbogățesc

existența fizică și este asigurat prin întregul sistem constituțional.

Constituția Republicii Moldova, în art. 24 alin. (1), prevede: „Statul garantează fiecărui om dreptul la viață (...)”. Prin urmare, este o accepțiune restrînsă, soluția respectivă fiind considerată cea mai eficientă din punct de vedere juridic [2, p. 48]. Cu toate acestea, însă, merită atenție formula în care este consacrat acest drept, care, potrivit unor cercetători, nu este una reușită, deoarece nu este clar cum statul urmează să îndeplinească această obligație [11, p. 77]. Pentru a ne expune pe marginea acestui moment, considerăm necesar a elucida esența, trăsăturile și conținutul dreptului în cauză.

În doctrina dreptului constituțional, dreptul la viață este studiat tradițional prin prisma teoriei drepturilor naturale. Majoritatea cercetătorilor consideră că acest drept este dat de Dumnezeu, are o proveniență naturală și este inalienabil.

Cu toate acestea, nu toți cercetătorii consideră dreptul la viață a fi un drept absolut. Din punct de vedere formal, aceștia pot fi clasi-

ficați în trei categorii [6, p. 8-9]:

- cei care consideră dreptul la viață a fi un drept absolut ce nu poate fi restrâns (spre exemplu, G. B. Romanovski consideră că dreptul la viață este o valoare absolută, nu poate fi restrâns în nici un fel de circumstanțe, inclusiv în situații extreme [12, p. 12]);

- cei care consideră dreptul la viață ca fiind un drept natural și inalienabil, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege;

- cei care susțin că dreptul la viață este un drept alienabil.

Ținând cont de faptul că reglementările juridice internaționale prevăd anumite temeuri în baza cărora se admite intervenția statului și restrângerea dreptului la viață al persoanelor, în scopul protecției drepturilor altor persoane, A. V. Balașov consideră că în prezent nu se poate susține că dreptul la viață este un drept absolut. Absolută este în acest sens doar viața [6, p. 12].

În pofida acestui fapt, considerăm, totuși, că dreptul la viață rămîne a fi un drept *fundamental*, *universal* și *inalienabil*. Astfel, acest drept aparține fiecărui om, indiferent de consacrarea normativă în actele legislative și indiferent de rasă, naționalitate, sex, loc de naștere și de trai, apartenență socială și alte împrejurări. Dreptul la viață se prezintă a fi un drept fundamental central, constituind baza întregului sistem de drepturi și libertăți ale omului, deoarece acestea aparțin doar persoanelor vii. În acest sens, cercetătorul N. I. Matuzov susține că dreptul la viață este primul drept fundamental, natural al omului, fără de care toate celelalte drepturi sînt lipsite

de sens, deoarece defuncții nu mai au nevoie de drepturi [9, p. 198]. Dreptul la viață este inseparabil de titularul său. El nu poate fi dăruit, vîndut (înstrăinat), la el nu se poate renunța. În caz contrar, are loc lichidarea a însuși subiectului care îl deține.

Considerăm necesar a menționa că jurisprudența constantă a Curții Europene a Drepturilor Omului a reliefat destul de tranșant faptul că dreptul la viață constituie una dintre valorile fundamentale ale societăților democratice care fac parte din Consiliul Europei și că fără protejarea acestui drept exercitarea oricăror alte drepturi sau libertăți garantate de Convenția europeană ar fi iluzorie [4, p. 7].

Caracterul inalienabil al drepturilor naturale (din categoria cărora face parte și dreptul la viață) presupune faptul că aceste drepturi nu sînt dăruite omului și deci nimeni nu i le poate lua, fără riscul de a distruge însăși personalitatea omului; omul nu poate transmite aceste drepturi, chiar dacă dorește.

Dreptul la viață este privit și ca un drept *innăscut*, fapt ce presupune nu momentul apariției acestuia, ci modalitatea în care acest drept este obținut. Astfel, dreptul în cauză nu este dat sau oferit de nimeni, inclusiv de stat, deoarece el decurge din însăși natura omului [8, p. 8].

Inadmisibilitatea privării de dreptul la viață în orice situație este determinată de faptul că este un drept natural al omului. Dacă statul nu poate dăruia dreptul la viață, prin urmare el nu poate nici să-l ia; el nu poate determina nici momentul apariției și nici cel al

încetării acestui drept. Cu atît mai mult, indivizii nu pot hotărî lipsirea unei persoane de dreptul la viață. Lipsirea de viață a unei persoane poate fi recunoscută ca justă / legală numai în situațiile în care survine un pericol real față de aceeași valoare – viața unei alte persoane [8, p. 9].

În ceea ce privește conținutul dreptului la viață, precizăm că în doctrină nu poate fi atestată o viziune unică în acest sens, cercetătorii abordînd destul de diferit problema dată. Astfel, unii autori susțin că, de fapt, dreptul la viață presupune simpla facultate a individului de a trăi în sens fizic. În același timp, dreptul la viață implică existența unei obligații corelative a tuturor celorlalți indivizi de a nu aduce atingere existenței fizice a persoanei. De asemenea, autorităților publice le revine obligația de a nu aduce sub nici un motiv atingere vieții persoanei, aceasta fiind rațiunea care condiționează și chiar interzice pedeapsa cu moartea [3, p. 87]. Într-o asemenea manieră este interpretat dreptul la viață consacrat de Constituția Republicii Moldova.

O interpretare cu mult mai extensivă atestăm la cercetătoarea A. M. Zaițeva, potrivit căreia dreptul la viață nu se reduce doar la existența fiziologică a omului, ci presupune **dreptul de a fi om**. Viața omului dispune de o structură deosebit de complexă și cuprinde: 1) viața fizică, adică însăși funcționarea organismului omului; 2) viața socială, adică totalitatea relațiilor sociale în care se manifestă omul (în cadrul familiei, colectivului de muncă, în stat etc.); 3) viața interioară, lumea interioară a omului,

ca rezultat al activității conștiinței și inconștiinței omului. De aici, cercetătoarea conchide că dreptul la viață reprezintă un fenomen complex, cu o structură complexă formată din: dreptul la existență fizică a omului, dreptul la o viață decentă și dreptul la dezvoltarea spirituală liberă. În baza acestor momente, A. Zaițeva formulează următoarea definiție a dreptului la viață: *dreptul natural subiectiv al omului ca ființă biosociospirituală la autorealizare, recunoscut și garantat de către stat* [8, p. 8].

Alți cercetători [12, p. 12], dezvoltând conceptul de *drept la viață*, evidențiază două aspecte. Dreptul la viață în sens obiectiv – principiu de interacțiune între om, societate și stat, grație căruia omul devine subiect central al politicii statului. Dreptul la viață ca principiu implică largi obligații ale statului, în vederea păstrării vieții fiecărui om și a individualității fiecăruia.

Al doilea aspect cuprinde însuși conținutul dreptului constituțional subiectiv, în cadrul căruia nu se protejează nici calitatea vieții și nici însăși viața. Dreptul subiectiv nu constituie un temei pentru apariția vieții și presupune existența, în primul rând, a unui mecanism juridic de protecție anume a dreptului la viață; în al doilea rând, a unui mecanism eficient de investigare a fiecărui caz de încetare a vieții și stabilirea răspunderii pentru lipsirea ilegală de viață. O asemenea înțelegere reduce cele mai sensibile manifestări ale dreptului la viață, cum ar fi reglementarea activității reproductive, atitudinea față de sinucidere, eutanasia și alte probleme [12, p. 12].

Din perspectiva celor expuse, tot mai mulți cercetători consideră că dreptul la viață nu poate fi privit doar ca un drept al omului la existență biologică. Clonarea, experimentele genetice, cunoașterea vieții cu ajutorul fizicii cuantice, transplantologia sînt doar cîteva probleme care au tangență cu conținutul dreptului la viață. Prin urmare, obligația statului în cadrul acestui drept nu poate fi redusă doar la abrogarea pedepsei cu moartea, moment ce poate fi observat în majoritatea constituțiilor din lume [10, p. 2], inclusiv în Constituția Republicii Moldova.

Complexitatea dreptului la viață presupune că acesta trebuie să fie văzut nu doar ca un drept subiectiv al persoanei, dar și ca un principiu care determină conținutul și esența relațiilor dintre stat și persoană, un element al căroră este complexul de drepturi subiective și libertăți [10, p. 3].

O abordare inedită a esenței și conținutului dreptului la viață atestăm la autorul rus N. A. Belobraghina, care identifică în conținutul „dreptului la viață” două elemente componente:

1) dreptul la inviolabilitatea vieții (care implică dreptul de a cere să nu fie provocate daune vieții, de a nu întreprinde acțiuni de natură să genereze pericol pentru viață; dreptul de a cere acordarea ajutorului pentru salvarea vieții; dreptul la autoapărarea vieții; dreptul de adresare în instanțe naționale și internaționale în vederea apărării dreptului la viață etc.);

2) dreptul de a dispune de propria viață, care presupune posibilitatea de a pune în pericol viața în lipsa intenției de a cauza decesul

și în condițiile în care realizarea dreptului să nu prezinte pericol pentru viața altor persoane (acesta cuprinde dreptul de a desfășura activități care prezintă pericol pentru viață; dreptul de a refuza acordarea ajutorului medical, dacă în cazul refuzului survine un pericol real pentru viață; dreptul la transplantul de organe sau/și țesuturi, care prezintă pericol pentru viață; dreptul de a participa la experimente biologicomedicale periculoase pentru viață) [7, p. 6-7].

Respectiv, autorul definește dreptul la viață ca fiind un drept natural al omului care cuprinde inviolabilitatea vieții și libertatea de a dispune de propria viață, care presupune posibilitatea de a pune voluntar viața în pericol în lipsa intenției de a provoca moartea și în condiții de realizare a acestui drept, fără a pune în pericol viața altor persoane [7, p. 10].

Un conținut similar al dreptului la viață este recunoscut și de către A. V. Balașov, potrivit căruia acesta este constituit din următoarele elemente [6, p. 14]:

- dreptul la inviolabilitatea vieții omului față de stat și reprezentanții lui;

- dreptul la asigurarea și protecția vieții de către stat;

- interdicția privării omului de viață de către stat sau de organele acestuia.

Din cîte se poate observa, acest autor interpretează dreptul constituțional la viață într-un sens destul de restrîns, susținînd totodată că specificul dreptului la viață constă în faptul că el dispune de un caracter special, fiind orientat spre protecția persoanei față de acțiunile (inacțiunile) ilegale ale statului.

Interpretarea extensivă a dreptului constituțional la viață (cuprinzând aspecte ce țin de așa probleme ca suicidul, eutanasia, precum și drepturile reproductive ale omului, dreptul la o viață decentă etc.) contravine naturii reale a acestui drept. Este evident că dreptul la viață nu poate funcționa în vid și acționează în strânsă legătură cu alte drepturi, dar acestea trebuie privite ca fiind drepturi distincte ale omului [6, p. 8-9].

A. Balașov vede dreptul la viață ca fiind un anumit standard internațional, orientat spre protecția vieții umane față de neîndeplinirea de către stat a obligațiilor sale negative (adică de a se abține de la comiterea de acțiuni de natură să cauzeze decesul persoanelor aflate sub jurisdicția sa; sub acest aspect, statul răspunde pentru acțiunile agenților săi – reprezentanții organelor de stat și persoanele aflate în serviciul militar) și pozitive (de a lua toate măsurile necesare pentru protecția vieții persoanelor aflate sub jurisdicția sa) în domeniu.

Din perspectiva dată, se poate susține că formula în care este consacrat dreptul la viață în art. 24 din Constituția Republicii Moldova [„Statul garantează fiecărui om dreptul la viață...” (alin. 1) și mai ales: „Pedepșa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă și nici executat” (alin. (3))] arată destul de clar obligația negativă a statului în acest sens, moment destul de frecvent întâlnit în constituțiile statelor lumii. În mare parte, interzicerea pedepsei cu moartea exprimă tendința dominantă azi în lume, prezentă în documentele juridice, politice și sociologice,

de înlăturare a acestei sancțiuni. Aceasta deoarece se consideră că pedeapsa cu moartea este nu numai o încălcare a drepturilor naturale ale omului, dar este, prin natura sa, o cruzime ce foarte rar s-a dovedit dreaptă și niciodată eficientă. Mai mult, ea produce efecte ireparabile, istoria dovedind că de multe ori a fost efectul unor grave erori judiciare și că nu întotdeauna a pedepsit ceea ce trebuia astfel pedepsit [1, p. 36].

În același timp, însă, constatăm că dispozițiile constituționale nu se referă la obligațiile pozitive ale statului în materie, fapt ce, în viziunea noastră, nu corespunde cu însăși natura și esența acestui drept.

Este destul de relevantă, sub acest aspect, cercetătoarea N. A. Belobraghina, care susține destul de tranșant că termenul „dreptul la viață” necesită unele corectări. El nu poate fi interpretat în sens direct, deoarece, pe de o parte, viața ca valoare apare independent de voința cuiva, inclusiv și a statului, iar pe de altă parte, statul nu poate să garanteze nimănui nemurirea. Se poate spune că prin însăși nașterea sa omul își realizează dreptul la viață. De aceea, pe bună dreptate autoarea accentuează că în dreptul constituțional este necesară consacrarea sintagmei „dreptul la protecția vieții” sau „dreptul la apărarea vieții” [7, p. 6]. Deci, am putea susține că protecția unei asemenea valori cum este viața omului, în cadrul unui stat de drept nu se poate baza doar pe obligația negativă a statului de a nu aplica pedeapsa cu moartea față de infractori. Pentru păstrarea unei asemenea valori supreme sînt indispensabile obligațiile pozitive

ale statului de a garanta și asigura protecția și apărarea eficientă a dreptului la viață.

Prin urmare, consacarea dreptului la viață în constituția țării nu presupune doar o constatare a acestui fenomen, ci și anumite obligații ale statului ce țin de adoptarea unor norme juridice corespunzătoare și elaborarea unor mecanisme eficiente de aplicare a acestora. Aceste norme trebuie să garanteze substanțial protecția și apărarea vieții fiecărui om.

De aceea, susținem necesitatea consacrării în textul Constituției Republicii Moldova a unei formule din care să se reliefeze valoarea deosebită a vieții fiecărui om pentru stat și societate și angajamentul acestuia de a proteja și a apăra dreptul la viață (spre exemplu: „Fiecare persoană dispune de dreptul inalienabil la viață. Nimeni nu poate fi lipsit de viață în mod arbitrar. Statul este obligat să protejeze și să apere viața fiecărui om.”). O asemenea formulare, în viziunea noastră, va servi drept garanție constituțională eficientă a realizării, protejării și apărării dreptului în cauză.

Referințe bibliografice

1. Constantinescu M., Iorgovan A., Muraru I., Tănăsescu E.-S. *Constituția României revizuită – comentarii și explicații*. București: Editura All Beck, 2004.
2. Creangă I., Gurin C. *Drepturile și libertățile fundamentale: sistemul de garanții*. Chișinău: TISH, 2005.
3. Dogaru I., Claudiu Dănișor I. *Drepturile omului și libertățile publice*. Chișinău: Editura Zamolxe, 1998.
4. *Manualul drepturilor omului*. București: APADOR-CH, 2008.

5. Muraru I. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Editura Actami, 1997.

6. Балашов А. В. *Конституционное право на жизнь в современной России*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Казань, 2011.

7. Белобрагина Н. А. *Право на жизнь: конституционно-правовой механизм обеспечения и защиты*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2012.

8. Зайцева А. М. *Жизнь человека как объект конституционно-правового регулирования*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2009.

9. Матузов Н.И. *Право на жизнь в свете российских и международных стандартов*. Правоведение, 1998. № 1.

10. Полякова Т. И. *Право на жизнь как личное неимущественное право*. «Современное право», № 9(1), 2008.

11. Романовский Г. Б. *Право на жизнь: Юридическая норма и доктрина*. Университетски научови записки, 2006, №2 (18).

12. Романовский Г. Б. *Теоретические проблемы права человека на жизнь: конституционно-правовое исследование*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Москва, 2006.

UNELE ASPECTE JURIDICE ALE CONCEDIERII PENTRU ÎNCĂLCAREA DISCIPLINEI DE MUNCĂ

Tudor CAPȘA,
doctor în drept,
Andrei STAHI,
doctorand

SUMMARY

In present, the number of dismissals initiated by employers for violating labour discipline has vastly increased.

The authors of this article underline the importance of complying procedural issues at dismissal of employees for violation of labor discipline.

REZUMAT

Numărul de concedieri ale lucrătorilor inițiate de angajatori pentru încălcarea disciplinei de muncă a sporit semnificativ în ultimul timp.

Autorii acestui articol subliniază importanța respectării normelor procedurale privind concedierea angajaților pentru încălcarea disciplinei de muncă, în vederea micșorării cazurilor de lezare a drepturilor angajaților.

În legătură cu criza economico-financiară, în ultimul timp angajatorii recurg tot mai frecvent la concedierea salariaților în temeiurile stipulate de art. 86 alineatul (1) literele g), h) și i) din Codul muncii al Republicii Moldova (*în continuare – CM RM*), adică pentru încălcarea repetată, pe parcursul unui an, a obligațiilor de muncă, dacă anterior au fost aplicate sancțiuni disciplinare; absența fără motive întemeiate de la lucru mai mult de 4 ore consecutive în timpul zilei de muncă; prezentarea la lucru în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică.

Se cere de remarcat că în cazurile de concediere a salariaților în temeiurile invocate, angajatorii trebuie să respecte în deplină măsură și cu strictețe toate prevederile stipulate de art. 86 alin. (2), art. 87, art. 206-211 și art. 386 CM RM.

Condițiile și modul de aplica-

re a sancțiunilor disciplinare sînt prevăzute, în primul rînd, de art. 206–211 din CM RM. Printre **cele mai importante condiții** care necesită să fie respectate de către angajator la aplicarea sancțiunilor disciplinare pot fi menționate următoarele:

1) pentru aceeași abatere disciplinară se poate aplica o singură sancțiune;

2) angajatorul trebuie să țină cont de gravitatea abaterii disciplinare comise și alte circumstanțe obiective;

3) sancțiunea disciplinară se aplică de către organul căruia i se atribuie dreptul de angajare a salariatului respectiv;

4) pînă la aplicarea sancțiunii disciplinare, angajatorul este obligat să ceară salariatului o explicație scrisă privind fapta comisă. Refuzul de a prezenta explicația cerută se consemnează într-un proces-verbal semnat de un re-

prezentant al angajatorului și un reprezentant al salariaților (sindicatelor);

5) sancțiunea disciplinară se aplică, de regulă, imediat după constatarea abaterii disciplinare, dar nu mai târziu de o lună din ziua constatării ei, fără a lua în calcul timpul aflării salariatului în concediu anual de odihnă, în concediul de studii sau în concediul medical;

6) sancțiunea disciplinară nu poate fi aplicată după expirarea a 6 luni din ziua comiterii abaterii disciplinare, iar în urma reviziei sau a controlului activității economico-financiare – după expirarea a 2 ani de la data comiterii. În termenele indicate nu se include durata desfășurării procedurii penale;

7) sancțiunea disciplinară se aplică prin ordin (dispoziție, decizie, hotărâre), în care se indică în mod obligatoriu temeiurile de fapt și de drept ale aplicării sancțiunii, termenul și organul în care sancțiunea poate fi contestată;

8) ordinul de sancționare se comunică salariatului, sub semnătură, în termen de cel mult 5 zile lucrătoare de la data când a fost emis. Refuzul salariatului de a confirma prin semnătură comunicarea ordinului se fixează într-un proces-verbal semnat de un reprezentant al angajatorului și un reprezentant al salariaților (sindicatelor).

În anexa nr. 1 prezentăm modelul de proces-verbal privind constatarea faptului de refuz al salariatului de a prezenta explicația scrisă în legătură cu încălcarea disciplinei muncii, precum și modelul de proces-verbal privind constatarea faptului privitor la refuzul salariatului de a confirma

prin semnătură comunicarea ordinului despre aplicarea sancțiunii disciplinare (*anexa nr. 2*).

Mai mult ca atât, la aplicarea măsurilor de concediere, angajatorul trebuie să ia în considerație și prevederile art. 89 alin. (2) din CM RM, potrivit cărora la examinarea litigiului individual de muncă de către instanța de judecată, acesta este obligat să **dovedească legalitatea** și să indice temeiurile eliberării/concedierii din serviciu a salariatului. În cazul concedierii unui membru de sindicat fără acordul scris al organului sindical, când acordul respectiv este necesar conform art. 87 din CM RM, instanța de judecată, prin hotărâre, restabilește necondiționat salariatul la locul de muncă.

Concomitent trebuie să se țină cont de faptul că norma art. 86 alin. (1) lit. g) din CM RM prevede **încălcarea repetată**, pe parcursul unui an, a obligațiilor de muncă, dacă anterior au fost aplicate sancțiuni disciplinare, drept temei pentru concedierea salariatului din inițiativa angajatorului.

Conform regulilor de gramatică și logică, sub sintagma „**încălcarea repetată**” se înțelege o nouă încălcare (*a doua încălcare*). Altfel zis, admiterea unei încălcări disciplinare repetate se înțelege ca o comitere a unei a doua încălcări (după prima). În același timp, art. 86 alin. (1) lit. g) din CM RM admite concedierea pe motivul menționat doar cu condiția că pînă la încălcarea disciplinei de muncă care, în opinia angajatorului, este motiv de concediere salariatului i s-au aplicat anterior sancțiuni disciplinare[1].

În viziunea noastră, dispoziția

art. 86 alin. (1) lit. g) din CM RM ar trebui să fie perfecționată/modificată, stabilind că concedierea în acest temei este admisibilă în urma eșecului repetat al unui salariat de a-și onora obligațiile de muncă fără motive întemeiate, dacă lui deja i s-au aplicat anterior sancțiuni disciplinare (*adică nu doar o singură sancțiune disciplinară*).

Este posibilă/oportună și a doua opțiune, potrivit căreia art. 86 alin.(1) lit. g) din CM RM ar prevedea expres posibilitatea concedierii salariatului care a comis o nouă încălcare a disciplinei de muncă numai în cazul în care față de acesta au fost deja aplicate anterior cel puțin două sancțiuni disciplinare.

Concedierea salariatului în conformitate cu art. 86 alin. (1) lit. g) din CM RM poate fi considerată legitimă doar cu condiția că angajatorul va respecta pe deplin procedura de concediere a persoanei pentru încălcarea disciplinei de muncă și are dovezi de încălcare a disciplinei de muncă (*documentate în modul stabilit*) de către lucrător (*de cel puțin două ori*).

În conformitate cu art. 206 CM RM, pentru încălcarea disciplinei de muncă, angajatorul are dreptul să aplice față de salariat următoarele **sancțiuni disciplinare**:

- a) avertismentul;
- b) mustrarea;
- c) mustrarea aspră;

d) concedierea (în temeiurile prevăzute la art. 86 alin. (1) lit. g-r) din CM RM).

Legislația în vigoare poate determina pentru unele categorii de salariați și alte sancțiuni disciplinare. Se interzice aplicarea amen-

zilor și altor sancțiuni pecuniare pentru încălcarea disciplinei de muncă. Pentru aceeași abatere disciplinară nu se poate aplica decât o singură sancțiune [2].

La aplicarea sancțiunii disciplinare, angajatorul trebuie să țină cont de gravitatea abaterii disciplinare comise și de alte circumstanțe obiective. Privitor la aplicarea corectă a art. 86 alin. (1) lit. g) din CM RM, mai este necesar de precizat ce se consideră ca atare **pedepse** care au fost aplicate față de salariat pentru încălcările anterioare ale disciplinei de muncă, dacă acestea nu sînt stinse. Alte forme de răspundere juridică pentru încălcarea disciplinei de muncă (*privarea parțială sau totală de premii sau recompense în baza activității anuale a întreprinderii, etc.*) nu pot fi luate în considerație la luarea deciziei despre concedierea salariatului în baza art. 86 alin. (1) lit. g) din CM RM. Trebuie de avut în vedere că privarea (deplină sau parțială) salariatului de premiu (*achitat pentru o perioadă sau alta: lună, trimestru, semestru etc.*), în conformitate cu sistemul de premiere stabilit la unitate conform art. 137 alin. (1) CM RM prin aprobarea de către angajator a **Regulamentului privind modul de premiere a salariaților unității** (*în temeiul art. 10 alin. (1) lit. e) CM*) **nu se consideră amendă ori sancțiune pecuniară disciplinară, aplicarea cărora este interzisă**. Privarea salariatului de premiu (deplin sau parțial) pentru lacunele de producție concrete sau pentru încălcări grave ale disciplinei de muncă (*clar specificate în Regulamentul privind premierea*) admise de acesta, **prin natura sa**

este recunoscută în practica juridică (judiciară, de procuratură, sindicală etc.) ca **măsură de înrîurire materială** (*și nu sancțiune disciplinară sau pecuniară*), care poate fi aplicată de sine stătător (*indiferent dacă salariatul este sau nu este tras la răspundere disciplinară*) sau concomitent cu aplicarea unei sancțiuni disciplinare salariatului [3].

Legalitatea privind sancționarea disciplinară este determinată prin respectarea strictă de către angajator a condițiilor prevăzute de art. 206-211 CM RM, de alte legi și regulamente conexe în vigoare. Trebuie să se țină cont în special de cerințele art. 209 CM RM, ce stabilesc termenele de aplicare a sancțiunilor disciplinare. Totodată, este imposibil de a trece cu vederea dispoziția art. 209 alin. (2) din CM RM, conform căreia sancțiunea disciplinară nu poate fi aplicată după expirarea a șase luni din ziua comiterii abaterii disciplinare, iar în urma reviziei sau a controlului activității economico-financiare – după expirarea a 2 ani de la data comiterii. În termenele indicate nu se include durata desfășurării procedurii penale.

Dispoziția legală invocată, care permite angajatorului să aplice măsuri disciplinare față de salariat, inclusiv concedierea, în termen de 2 ani de la data comiterii infracțiunii, în opinia noastră, ar trebui să fie exclusă, iar art. 209 alin. (2) din CM RM să fie expus într-o nouă redacție, avînd următorul cuprins: **„sancțiunea disciplinară nu poate fi aplicată mai tîrziu de șase luni din ziua comiterii abaterii disciplinare, iar în urma reviziei sau a controlului activității**

economico-financiare – după expirarea a șase luni de la data semnării actului respectiv.”[4]

Concedierea în baza art. 86 alin. (1) lit. h) din CM RM, adică pentru absența fără motive întemeiate a salariatului de la lucru mai mult de 4 ore consecutive în timpul zilei de muncă este permisă **în cazul în care:**

1) salariatul a lipsit fără motive întemeiate de la lucru mai mult de 4 ore consecutive în timpul zilei de muncă;

2) sancțiunea disciplinară sub formă de concediere a fost aplicată salariatului în conformitate cu cerințele art. 206-209 CM RM (ce reglementează modul de aplicare a sancțiunilor disciplinare);

3) există acordul prealabil scris al organului sindical (organizatorului sindical) al unității, dacă salariatul este membru de sindicat, așa cum cere art. 87 alin. (1) din CM RM.

La examinarea litigiilor individuale de muncă ale salariaților concediați conform art. 86 alin. (1) lit. h) din CM RM, considerăm rezonabil ca instanțele de judecată să ia în considerație următoarele circumstanțe:

a) pauza de masă nu este inclusă în cele patru ore consecutive de lucru ce pot servi ca temei de concediere;

b) nu poate fi temei de concediere absența salariatului de la locul de muncă din motive obiective, independente de voința lui (de exemplu, boală, chiar dacă nu au fost oferite dovezi medicale, dar este fiabil stabilit că salariatul a fost bolnav);

c) nu poate fi luată în considerație absența fără motive

întemeiate de la locul de muncă în cazul în care salariatul a fost transferat cu încălcarea legii sau absența de la locul de muncă a unei femei care are copii cu vârsta între 3 și 14 ani (copil invalid) și care a refuzat fondat un loc de muncă asociat cu deplasări permanente;

d) absența de la locul de muncă în ziua de odihnă, care a fost declarată ca zi de lucru cu încălcarea legislației muncii;

e) lipsa salariatului de la locul de muncă după emiterea unui ordin de către angajator cu privire la restabilirea lui în funcție/la lucru înainte de emiterea deciziei instanței de judecată privind restabilirea lui;

f) lipsa salariatului de la activitățile care nu sînt legate direct de obligațiile de muncă ale acestuia (de exemplu, lipsa de la activitățile cu caracter obștești etc.).

Absența salariatului de la locul lui de muncă pentru mai mult de 4 ore consecutive în timpul zilei de lucru, care poate da dreptul angajatorului de a desface contractul individual de muncă în acest temei, se consideră la concret lipsa fără motive întemeiate de pe teritoriul unității cu care el se află în relații de muncă sau lipsa la locul unde salariatul trebuie să lucreze nemijlocit în conformitate cu obligațiile sale de muncă.

Din punctul nostru de vedere, dispoziția art. 86 alin. (1) lit. h) din CM RM ar trebui să fie modificată prin stabilirea ca temei de concediere a lipsei salariatului de la locul de muncă, fără motive întemeiate, **în timpul întregii zile de lucru** sau absența de la locul de muncă, fără motive întemeiate, pentru mai mult de 4 ore consecutive în tim-

pul zilei de lucru. În acest context trebuie de menționat că programul de lucru al unor salariați cu timpul de muncă parțial (*ziua de muncă parțială sau săptămîna de muncă parțială*) adesea nu depășește 4 ore pe zi și, respectiv, acest fapt nu poate constitui o încălcare a dispoziției art. 86 alin. (1) lit. h) din CM RM. Prin urmare, lipsa de la locul de muncă a salariatului cu program redus/parțial al timpului de muncă - nu poate servi ca temei de concediere în baza art. 86 alin. (1) lit. h) din CM RM.

Cît privește concedierea din inițiativa angajatorului în temeiul art. 86 alin. (1) lit. i) din CM RM pentru prezentarea salariatului la lucru în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică (*stabilită în modul prevăzut la art. 76 lit. k) CM RM*), necesită de reținut următoarele.

Potrivit art. 76 lit. k) CM RM, prezentarea salariatului la locul de muncă în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică, **poate fi constatată:**

1) prin certificatul eliberat de instituția medicală competentă;

2) prin actul comisiei formate dintr-un număr egal de reprezentanți ai angajatorului și ai salariaților.

De menționat că acest fapt nu poate fi confirmat în alte mod sau prin alte dovezi (*de pildă, prin depozițiile martorilor oculari etc.*).

Noțiunea de **“reprezentanți ai salariaților”** este prevăzută la articolul 1 din CM RM, potrivit căruia reprezentanți ai salariaților se consideră organul sindical ce activează, de regulă, în cadrul unității în conformitate cu legislația în vigoare și cu statutele sindicatelor,

iar în lipsa acestuia – alți reprezentanți aleși de salariații unității în modul stabilit de art. 21 al CM RM. Astfel, în conformitate cu art. 21 alin. (2) CM RM, în unitățile în care nu sînt constituite sindicate, interesele salariaților pot fi apărate de reprezentanții aleși ai acestora. Din conținutul art. 21 alin. (3) CM RM rezultă că reprezentanții salariaților sînt aleși în cadrul adunării generale (conferinței) a salariaților, cu votul a cel puțin jumătate din numărul total al salariaților (delegaților) din unitate.

Așadar în caz de prezentare a salariatului la lucru în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică, acesta poate fi (*dar nu obligatoriu trebuie să fie*) concediat din inițiativa angajatorului. Însă pentru o astfel de concediere se cere existența **unui act juridic constatator** privitor la prezentarea salariatului la lucru în stare de ebrietate. Reieșind din art. 76 lit. k) al CM RM, apariția la locul de muncă în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică se constată prin **certificatul eliberat de instituția medicală competentă** sau prin **actul comisiei** formate dintr-un număr egal de reprezentanți ai angajatorului și ai salariaților (*sindicatelor*). Totodată, trebuie de avut în vedere că concedierea salariatului conform acestui temei (*art. 86 alin. (1) lit. i) CM*) se consideră o sancțiune disciplinară extremă (*art. 206 alin. (1) lit. d) CM*), aplicarea căreia se admite cu respectarea strictă a modului de tragere la răspundere disciplinară prevăzut de art. 206 - 210 CM.

De regulă, concluzia examinării medicale (*a salariatului respectiv*) pentru stabilirea stării de ebrietate

și naturii ei se înregistrează în procesul-verbal redactat de instituția medicală competentă, în conformitate cu dispozițiile **Regulamentului privind modul de testare alcoolică și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 296 din 16 aprilie 2009 (*în continuare – Regulament*) [5].

Dar în caz de refuz al salariatului respectiv de a fi supus examinării medicale privind stabilirea stării lui de ebrietate sau în caz de lipsă în localitatea dată a instituției medicale competente, constatarea faptului prezentării salariatului la locul său de muncă în stare de ebrietate se face legal prin actul comisiei formate dintr-un număr egal de reprezentanți ai angajatorului și ai salariaților (*sindicatelor*).

Prezentăm un model de act-pivitor la constatarea faptului aflării salariatului la locul lui de muncă în stare de ebrietate (*anexa nr. 3*).

Totodată, atât Codul muncii din țară, cât și alte acte legislative conexe nu dau o definiție clară și univocă a noțiunilor **“stare de ebrietate”** și **“instituție medicală competentă”** și nu specifică procedura de determinare a stării de ebrietate alcoolică. Definiția legală a acestor noțiuni (*și altor noțiuni conexe*) se conține în Regulament. Astfel, în contextul celor relatate dispoziția pct. 2 din Regulament definește în mod detaliat că:

- **”stare de ebrietate** – stare survenită în urma consumului de alcool, droguri și/sau alte substanțe ce provoacă ebrietate și care are drept urmare dereglarea psihofuncțională a organismului;

- **alte substanțe ce provoacă ebrietate** – produsele ori substanțele stupefiante sau medicamentele cu efecte similare acestora, precum și substanțele ce provoacă turmentare;

- **instituție medico-sanitară abilitată** – instituție medico-sanitară publică, înzestrată corespunzător, în scopul efectuării examinării medicale a stării de ebrietate și naturii ei și recoltării probelor biologice;

- **testarea alcoolică** – acțiunile lucrătorului de poliție sau ale altei persoane abilitate, instruite în modul corespunzător, orientate spre stabilirea concentrației de alcool în aerul expirat de persoana testată, efectuate cu ajutorul mijloacelor tehnice omologate și verificate metrologic;

- **examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei (examinarea medicală)** – complex de acțiuni și procedee cu caracter medical, stabilite prin actele normative ale Ministerului Sănătății, ce au drept scop determinarea și evaluarea stării de ebrietate a persoanei examinate;

- **analiză de laborator** – investigație de laborator ce are drept scop determinarea în probele biologice a concentrației alcoolului, prezenței drogurilor și/sau altor substanțe ce provoacă ebrietate.”

Lista instituțiilor medico-sanitare publice, abilitate cu dreptul de efectuare a examinării medicale pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, a fost aprobată prin Ordinul Ministrului Sănătății al Republicii Moldova № 155 din 1 iunie 2009 [6].

Concedierea din inițiativa an-

gajatorului în baza art. 86 alin. (1) lit. i) din CM RM pentru prezentarea salariatului la lucru în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică se va considera legală în cazul în care:

- 1) Prezentarea salariatului la lucru în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică este stabilită/documentată în modul prevăzut la art. 76 lit. k) CM RM;

- 2) Starea de ebrietate este confirmată prin decizia/certificatul instituției medicale competente sau un act al comisiei, formate din număr egal de reprezentanți ai angajatorilor și salariaților;

- 3) Sînt respectate normele privind aplicarea sancțiunilor disciplinare stabilite de art. 206-210 CM RM;

- 4) Există acordul prealabil scris al organului sindical (organizatorului sindical) al unității, dacă salariatul este membru de sindicat.

Reieșind din cele expuse, se poate de constatat că concedierea salariatului din inițiativa angajatorului în unul dintre temeiurile prevăzute de art. 86 alin. (1) lit. g), h) și i) din CM RM poate fi recunoscută ca legală doar dacă vor fi respectate cu strictețe în modul corespunzător prevederile art. 76 lit. k), art. 86 alin. (2), art. 87, 206-211 și 386 CM RM, precum și dispozițiile Regulamentului privind modul de testare alcoolică și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 296 din 16 aprilie 2009 și ale Ordinului Ministrului Sănătății al Republicii Moldova № 155 din 1 iunie 2009.

Totodată, în opinia noastră, normele legislației muncii ce re-

glementează concedierea salariatului în temeiurile prevăzute mai sus (cuprinse în art. 86 alin. (1) lit. g, h) și i) din CM RM) trebuie perfecționate.

În primul rând, dispoziția art. 86 alin. (1) lit. g) din CM RM se propune să fie modificată după cum urmează: „nerespectarea repetată de către salariat a obliga-

țiilor sale de muncă fără motive întemeiate, dacă anterior au fost aplicate față de acesta cel puțin două sancțiuni disciplinare”.

În al doilea rând, prevederea art. 86 alin. (1) lit. h) din CM RM ar trebui să fie reformulată după cum urmează: „absența fără motive întemeiate, în timpul întregii zile de lucru, sau absența de la locul de

muncă, fără motive întemeiate pentru mai mult de 4 ore consecutive pe parcursul zilei de lucru”.

În al treilea rând, reglementarea din art. 86 alin. (1) lit. i) din CM RM se cere a fi precizată și expusă în redacția: „prezentarea la locul de muncă în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică, stabilită în modul prevăzut la art. 76 lit. k)”.

Anexa nr. 1 MODEL

PROCES-VERBAL nr. __ privind constatarea faptului refuzului salariatului de a prezenta explicația scrisă în legătură cu încălcarea disciplinei muncii

„_____” _____ 20__

_____ (localitatea)

Noi, subsemnații, în conformitate cu art. 208 alin. (1) din Codul muncii, am constatat că salariatul _____, care activează în _____ (numele, prenumele)

subdiviziunea _____ (denumirea subdiviziunii)

unității _____ (denumirea întreprinderii, instituției, organizației)

la propunerea șefului subdiviziunii, dl _____ (numele, prenumele)

a refuzat categoric să prezinte explicația scrisă în legătură cu încălcarea disciplinei muncii în ziua de _____ 20__, ce constă în:

(se indică pe scurt conținutul abaterii disciplinare comise de către salariat)

Reprezentantul angajatorului

Reprezentantul sindicatelor

(semnătura) /numele, prenumele/

(semnătura) /numele, prenumele/

Anexa nr. 2
MODEL

PROCES-VERBAL nr. _____
privind constatarea faptului refuzului salariatului de a confirma prin semnătură comunicarea
ordinului despre aplicarea sancțiunii disciplinare

„_____” _____ 20____
_____ (localitatea)

Noi, subsemnații, în conformitate cu art. 210 alin. (2) din Codul muncii, am constatat că salariatul _____, care activează în _____ (numele, prenumele)

subdiviziunea _____ (denumirea subdiviziunii)

unității _____ (denumirea întreprinderii, instituției, organizației)

la data comunicării lui a ordinului nr. _____ din _____ 20__ despre aplicarea sancțiunii disciplinare conform art. 206 alin. (1) din CM _____

(se indică sancțiunea concretă aplicată de către angajator)

față de salariatul sus-numit, acesta a refuzat categoric să confirme prin semnătură comunicarea ordinului în cauză, în legătură cu ce a fost întocmit prezentul proces-verbal.

Reprezentantul angajatorului

(semnătura) /numele, prenumele/

Reprezentantul sindicatelor

(semnătura) /numele, prenumele/

Anexa nr. 3
MODEL

ACT nr. _____
privind constatarea faptului prezentării salariatului la locul de muncă
în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică

„_____” _____ 20____
_____ (localitatea)

Noi, membrii comisiei unității _____, (denumirea întreprinderii, instituției, organizației)

formate conform art. 76 lit. k) din Codul muncii dintr-un număr egal de reprezentanți ai angajatorului și ai sindicatelor, am constatat că astăzi, „_____” _____ 20__, la ora _____ salariatul subdiviziunii _____

(denumirea subdiviziunii)

cet. _____ s-a prezentat la locul său
(numele, prenumele, profesia, funcția)

de muncă în stare de ebrietate _____
(se specifică felul de ebrietate: alcoolică, narcotică, toxică)

Faptul prezentării salariatului respectiv în stare de ebrietate la locul lui de muncă din cadrul unității se confirmă prin următoarele **semne**: _____
(se descriu semnele concrete ce confirmă starea de ebrietate a salariatului)

în legătura cu ce a fost perfectat și semnat prezentul act.

Reprezentanții angajatorului

1. _____
(semnătura) /numele, prenumele/
2. _____
(semnătura) /numele, prenumele/
3. _____
(semnătura) /numele, prenumele/

Reprezentanții sindicatelor

1. _____
(semnătura) /numele, prenumele/
2. _____
(semnătura) /numele prenumele/
3. _____ »
(semnătura) /numele prenumele/

Referințe bibliografice

1. *Трудовые споры. Учебно-практическое пособие* под ред. Куренного А.М., Сосна Б.И., Кишинэу, 2004, с. 112-113

2. Сосна Б., Вострецова О. *Правовое регулирование поворо-*

та исполнения судебных решений по трудовым делам. Conferința internațională științifico-practică, Кишинэу, 2009.

3. Tudor Capșa. *Comentariu științifico-practic la Codul muncii al Republicii Moldova.* În: *Dreptul muncii*, 2010, nr. 3, p. 11.

4. *Трудовые споры. Учебно-практическое пособие* под ред. Куренного А.М., Сосна Б.И., Chișinău, 2004, p. 117

5. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 80-81, art. 347.

6. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 106, art. 467.

CONCEPTUL DE *DOCUMENT* ÎN CRIMINALISTICA CONTEMPORANĂ

Gheorghe GOLUBENCO,
 doctor în drept, conferențiar universitar,
 Ion VACARU,
 doctorand

ABSTRACT

The paper exposes the evolution of the concepts concerning the notion of document and proposes a new concept of this scientific category so important for the modern forensics in our country. The authors underline the idea of shifting from the traditional interpretation of the notion of “document” just as a “written act” to a larger context as a material carrier on which, through diverse means of communication of information, are fixed important data that contribute to the discovery and investigation of crimes.

REZUMAT

În lucrare se expune evoluția viziunilor asupra noțiunii de *document* și se propune un nou concept al acestei categorii științifice pentru criminalistica modernă din spațiul vorbitorilor de limbă română. Autorii argumentează ideea trecerii de la interpretarea criminalistică tradițională a noțiunii de *document*, doar ca “act scris” la un context mai larg – ca purtător material pe care, prin intermediul diverselor mijloace de comunicare a informației, special sînt fixate date importante pentru descoperirea și cercetarea infracțiunilor.

În aspect etimologic, cuvîntul *document* provine de la latinescul „documentum”, ceea ce în Roma Antică însemna „tot ce poate servi ca mărturie, lecție, exemplu”. Această noțiune, dar și derivatele ei – „documentație”, „documentare” – au intrat de mult timp în uzul anchetatorilor, lucrătorilor operativi, procurorilor, experților, judecătorilor, precum și tuturor acelor care zi de zi luptă cu criminalitatea și înfăptuiește justiția. Cu documentele se operează, se discută, acestea se ridică, se examinează, se trimit la expertiză. Cu ajutorul lor se cercetează infracțiuni, se demască persoanele vinovate în săvârșirea lor. Acest termen se folosește în textele actelor normative, este pe larg utilizat și de savanții-juriști, de experții-criminaliști. Acest lucru este firesc, deoarece urmărirea penală reprezintă, în fond, un proces de

depistare, apreciere și utilizare a unor documente, dar și alcătuirea altor documente semnificative din punct de vedere juridic.

Fiind o noțiune extrem de importantă și pe larg răspîndită, ea totuși este insuficient elaborată în teoria criminalisticii din spațiul vorbitorilor de limbă română. De aici și diversitatea de opinii în sursele criminalistice, penale și procesual-penale asupra conținutului acestui termen.

În dreptul penal al Republicii Moldova, după cum menționează cercetătorul A. Reșetnicov, documentul este privit ca obiect material, produs sau mijloc de săvârșire a infracțiunii [1, p. 36-39]. Ca obiect material, documentul figurează în mai multe articole din CP al R. Moldova: art. 218; 243; 244; 252; 253; 310; 312; 361; 362¹. În calitate de produs al infracțiunii, documentele se amintesc în urmă-

toarele articole ale acestui act normative: art. 182; 245; 245²; 250; 261; 276; 310, iar ca mijloc de săvîrșire a infracțiunii, documentul se regăsește în art. 190; 207; 238; 241; 248 ale legii penale a R. Moldova.

În aspect procesual-penal (avînd în vedere noul Cod de procedură penală al României [2], dar și CPP al R. Moldova în vigoare [3]), nu există o determinare clară a noțiunii de document și nici o listă exhaustivă a documentelor ce poartă însemnătate procesuală, dar în aceste acte se acordă atenție formei documentelor redactate cu ocazia efectuării acțiunilor procesuale. Aici se expun modalitățile de fixare a informației în documente care le admit și pe acelea ce ipotetic pot apărea în rezultatul dezvoltării progresului tehnico-științific.

Spre exemplu, art. 97 din CPP

al României statuează în alin (1) că constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal. Alin (2) stabilește că proba se obține în procesul penal prin următoarele mijloace: a) declarațiile suspectului sau ale inculpatului; b) declarațiile persoanei vătămate; c) declarațiile părții civile sau ale părții responsabile civilmente; d) declarațiile martorilor; e) înscrisuri, rapoarte de expertiză, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă; f) orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege (*sublinierea ne aparține – aut.*).

Aceeași idee este fixată și în alin (1) din art. 157 CPP al R.Moldova: „Constituie mijloc material de probă documentele în orice formă (scrisă, audio, video, electronică etc.), care provin de la persoane oficiale fizice sau juridice dacă în ele sînt expuse ori adevărate circumstanțe care au importanță pentru cauză” (*sublinierea ne aparține – aut.*).

În aspect procesual-penal, documentele se subdivizează în: 1) documente-corpuri delictive (art. 157 CPP RM); 2) procese-verbale ale acțiunilor de urmărire penală și judiciară (art. 163 CPP RM); 3) înregistrările audio sau video, fotografiile și alte forme de purtători de informație (art. 164 CPP RM).

La prima grupă legiuitorul din R. Moldova atribuie documentele care au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectul acestor acțiuni, precum și documentele care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor, identificarea persoanelor vinovate sau pentru respingerea învinuirii ori atenuarea răspunderii penale.

Cît privește a doua grupă, se au în vedere procesele-verbale întocmite conform prevederilor legii procesual-penale, în cazul în care ele confirmă circumstanțele constatate în cadrul efectuării acțiunilor procesuale, precum cercetarea la fața locului, percheziția corporală, percheziția domiciliului, în procesul ridicării obiectelor, documentelor sau corespondenței, luării de probe pentru expertiză, declarației orale despre o infracțiune, prezentării pentru recunoaștere, exhumării cadavrului, verificării declarațiilor la fața locului, reconstituirii faptei, interceptării convorbirilor telefonice și a altor convorbiri, și al altor procedee probatorii.

Înregistrările audio sau video, fotografiile, mijloacele de control tehnic, electronic, magnetic, optic și alți purtători de informație tehnico-electronică, dobîndite în condițiile legii procesual-penale, constituie mijloace de probă, dacă ele conțin date sau indici temeinici privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni și dacă conținutul

lor contribuie la aflarea adevărului în cauza respectivă.

Deci, pentru ca documentul să fie tratat în aspect procesual-penal, acesta trebuie să răspundă anumitor criterii, și anume: prezența în ele a unor date importante pentru stabilirea împrejurărilor cauzei; vinovăția persoanei făptuitorului în săvârșirea infracțiunii; circumstanțe ce caracterizează persoana învinuitului; caracterul și dimensiunile prejudiciului cauzat de infracțiune; împrejurările ce atenuază sau agravează pedeapsa; împrejurările ce duc la liberarea de răspunderea penală și pedeapsă; împrejurările ce înlesnesc săvârșirea infracțiunii; prezența în documente a datelor ce reflectă mersul și rezultatele acțiunilor efectuate în cadrul investigațiilor și a dezbaterilor de judecată.

La determinarea importanței și volumului noțiunii *document* în aspect criminalistic este necesar a lua în calcul legătura iminentă a criminalisticii cu științele ciclului juridico-penal: dreptul penal, dreptul procesual-penal, teoria activității operative de investigații. Este cunoscut faptul că știința criminalistică contribuie la îmbogățirea și perfecționarea legislației penale și procesual-penale. Profesorul R.S. Belkin în lucrările sale atenționează asupra acestei legături, care evidențiază următoarele genuri de documente: „1. Documente – mijloace de comitere a infracțiunii: facturi, conturi false, foi de boală ș.a. 2. Documente – mijloace de acoperire a infracțiunii: bile-

te executate chipurile din numele sinuciașului ș.a. **3.** Documente – mijloace ce contribuie la descoperirea infracțiunii și stabilirea circumstanțelor importante pentru cauză” [4, p. 283].

Inițial în criminalistică documentul era privit doar ca act scris [5, p.15-17], însă odată cu dezvoltarea tehnicii criminalistice, a metodelor și procedurilor de colectare a probelor, o largă aplicare a obținut fixarea urmelor infracțiunii cu ajutorul fotografiei, de aceea propunerea unor savanți-criminaliști de a include în lista surselor de probă fotodocumentele și alte genuri de „copii materializate” a fost acceptată [6].

Pentru confirmarea poziției că documentul prezintă totdeauna un act scris, se aduceau și argumente, precum că numai forma scrisă a documentului este capabilă să asigure însușirea corectă a ideilor de către cei cărora le este destinat documentul [7, p.57]. Cunoscutul criminalist ucrainean S.I. Tihenko considera că prin “document trebuie de înțeles actul scris care certifică fapte ce au însemnătate juridică” [8, p. 138]. La fel definea documentul și savantul rus A.N. Vasiliev, însă puțin mai desfășurat, notînd: “Obiecte ale examinării criminalistice pot fi documentele destinate pentru evidența bunurilor materiale (facturi, chitanțe, borderouri, recipise etc.), legitimații (pașapoarte, buletine, permise etc.) și a diferitelor fapte, precum și corespondența privată ș.a. O particularitate a documen-

tului ca sursă de probă este faptul că informația conținută în el este redată prin semne: litere scrise de mîină sau tipografice, cifre, simboluri. Dacă informația din document este exprimată nu numai prin semen, dar și prin alți indici materiali, spre exemplu, indici de corodare, ștergere etc., documentul prezintă simultan și corp delict în cauză (...)” [9, p. 179].

Autorii manualului de criminalistică, editat la Moscova în 1950, menționau că “în criminalistică noțiunea «document» reflectă doar actele scrise; întîi de toate – manuscrisele, mai apoi – acele tipărite la mașina de scris, alcătuite cu ajutorul aparatelor de multiplicare și prin metoda tipografică” [10, p.174].

La fel este tratată noțiunea în cauză și de savanții-criminaliști din România epocii respective (E. Stancu, C. Suci, C. Dumirescu ș.a.). Profesorul E. Stancu scria la acea vreme: “În înțeles criminalistic la înscrisuri (acte scrise, documente) trebuie să avem în vedere atît “înscrisul” în calitatea sa ca mijloc de probă, cît și ca obiect material al infracțiunii de fals. De asemenea este necesar să considerăm ca înscrisuri și textele scrise la mașină, biletele de bancă, timbrele și alte valori, instrumentele de autentificare (sigilii, ștampile), desenele, schițele, în general majoritatea obiectelor materiale ale infracțiunilor de fals” [11, p. 278].

Acest concept era împărtășit și de alți savanți, fie în încercarea

de a elabora o definiție universală a documentului, fie abordînd problema mai îngust, în aspect ramural.

În epoca sovietică, doar unii dintre savanții-criminaliști încercau să trateze noțiunea de document de pe poziții mai largi. Spre exemplu, V.D. Arseniev nota că documentul în general este „un obiect al lumii materiale în care este fixat un anumit fapt” [12, p. 140-142].

Considerăm mult mai larg și mai exact conceptul elaborat în acea perioadă de către cercetătorul rus G.G. Vorobiov, conform căruia document este orice purtător material de informație fixată în orice limbă (inclusiv formalizată) și prin orice modalitate [13].

Alți autori subliniau necesitatea lărgirii legislative a listei surselor de probă, indicînd fotodocumentele și alte genuri de documente [14, p. 49].

În perioada imediat postsovietică, tendința atribuirii la documente doar a actelor scrise a rămas dominantă. Această tendință s-a diminuat abia în ultimii ani, însă în spațiul vorbitorilor de limbă română „sindromul documentului scris” mai persistă în lucrările științifice de specialitate și în manualele de criminalistică.

Spre exemplu, prof. I. Mircea notează că ”sub denumirea de act scris sau document în criminalistică se înțelege orice scris tipărit, dactilografiat, manuscris, schiță, desen, prin care se atestă starea civilă, identitatea personală, pre-

gătirea școlară ori profesională, încheierea de diferite contracte, felurite declarații, precum și biletele de călătorie, de bancă, timbrele etc.” [15, p. 232].

Reputatul prof. E. Stancu, analizând noțiunea de document în domeniul dreptului civil, consideră că aceasta este prea largă, întrucât „chiar peliculele fotografice și benzile de magnetofon sînt socotite ca făcând parte din categoria îscrisurilor (...) În dreptul penal, inclusiv cel procedural – continuă autorul – termenul de „înscriș (...) trebuie interpretat într-un sens riguros științific, potrivit înțelesului dat de prevederile legislației penale în vigoare. Cu alte cuvinte, „înscrișul” nu reprezintă orice mod de materializare, de exprimare a gândirii și voinței într-un obiect material, ci numai în exprimarea prin scris, acesta reprezentînd exprimarea prin semne grafice a sunetelor și cuvintelor” [16, p.259-260].

În fine, este semnificativă în acest sens și opinia conf. univ. din Republica Moldova S. Doraș, care subliniază la fel că „în criminalistică, categoria de document se aplică asupra diverselor acte ce reprezintă date probante exprimate prin scriere. Într-un suport material (hîrtie, carton, pînză, lemn etc.), fotografiile, filmul, videofonogramele, date fiind deosebirile pe care le prezintă prin natura lor, nu se referă la noțiunea în cauză” [17, p. 230-231].

În opinia noastră, o astfel de abordare a documentului doar ca

act scris îngustează semnificativ cercul obiectelor folosite pentru fixarea informației. Actualmente evenimentele și faptele pot fi fixate nu numai prin intermediul scrisului, dar și prin alte mijloace de transmitere a informației (electronic, înregistrări magnetice, foto/videoînregistrări etc.), care odată cu dezvoltarea științei și tehnicii se diversifică continuu.

Abordarea tradițională a documentului doar ca act scris este determinată în mare măsură de faptul că într-un șir de acte normative documentele se percep doar ca acte scrise; totodată, există multe acte legislative apărute recent, inclusiv din domeniul dreptului procesual-penal, care admit utilizarea documentelor și în altă formă (art. 157 CPP RM, art. 97 al Nouului CPP al României ș.a.). Dincolo de aceasta, în calitate de documente ca surse importante de probă pot figura și acelea ce nu au nici o legătură cu infracțiunea săvîrșită, însă prin prezența lor într-un anumit loc pot mărturisi despre fapte importante pentru cauză sau, chiar fiind nule din punct de vedere juridic, ele conțin informație utilă pentru elaborarea unor versiuni întemeiate, în scopul descoperirii și cercetării infracțiunii. Acest punct de vedere este exprimat mai exact în lucrările cunoscutului savant rus R. Belkin, care determină documentul ca „obiect material în care, cu ajutorul semnelor, simbolurilor și altor elemente, sînt fixate informații despre fapte. Există documente scrise, executate la mași-

na de scris, poligrafice, foto/chinodocumente și altele” [18, p. 62].

În confirmarea acestei opinii vine și conceptul elaborării structurii expunerii materialului privind documentologia criminalistică din manualele editate recent. Spre exemplu, manualul editat în 2005 de prof. E.P. Ișcenko și prof. V.A. Obrazțov. Capitolul 10 al acestui manual, intitulat „Documentologia criminalistică”, cuprinde 4 paragrafe: §1. „Considerații generale privind documentologia criminalistică”; §2. „Documentologia tehnico-criminalistică”; §3. „Cercetarea scrisului și a conținutului spirital al textului”; §4. „Fonoscopia criminalistică” [19, p. 193].

În aceeași cheie este structurat materialul și în manualul editat în anul 2005 de către autorii Ișcenko E.P., Toporkov A.A. [20, p. 142].

În opinia noastră, aceste scheme de expunere a materialului documentologic sînt, în fond, corecte, însă nu și depline. Lista problematicii documentologiei ar putea fi adăugită cu expunerea chestiunilor legate de examinarea foto/videodocumentelor, care tradițional sînt abordate în alte compartimente ale criminalisticii.

Din cele relatate putem conchide că elaborarea noțiunii de *document* dictează necesitatea luării în calcul a cîtorva aspecte.

În primul rînd, se cere a lua în considerație anumite criterii care ar permite delimitarea strictă a documentelor de alți purtători materiali de informație ce funcționează în sfera judiciară. Analiza literatu-

rii de specialitate și a actelor normative arată că în calitate de astfel de criterii pot servi următoarele: documentul în toate cazurile este un produs al activității umane, o creație a cugetului, cunoștințelor și dibăciei autorului-executor; această activitate este orientată spre reflectarea (fixarea, întipărirea) unui oarecare fragment al lumii înconjurătoare (eveniment, persoană, acțiune etc.) ori a anumitor date despre ceva, mai frecvent a unor ansamluri de elemente; se realizează prin diferite modalități în baza aplicării, într-o măsură sau alta, a cunoștințelor de specialitate, deprinderilor, priceperilor, mijloacelor tehnice; fixarea obiectului reflectat se efectuează pe materiale special selectate sau confecționate [21, p. 155-156]; fixarea informației se realizează în scopul păstrării, analizei, transmiterii și utilizării în activitatea umană.

Numai ansamblul acestor criterii ne permite să delimităm documentul de alți purtători materiali de informație cu semnificație juridică. În legătură cu aceasta, trebuie de subliniat îndeosebi fixarea intenționată și cu scop bine determinat a informației, ceea ce deosebește documentul de alți purtători materiali de informație din sfera procesual-penală (urme de reproducere, urme-obiecte, urme-substanțe), care își fac apariția ca rezultat al legităților obiective și mai curînd contrar voinței subiectului activității criminale. Nu întîmplător cunoscutul savant criminalist V.I. Obrazțov a deter-

minat documentul ca „purtător material pe care special este fixată o informație cu semnificație juridico-penală” [10, p. 155]. Această definiție poartă caracter universal și totodată corespunde și unor prevederi legale.

Spre exemplu, definiția dată prin enumerare a noțiunii „documente purtătoare de informații” din alin. (2) art. 6 din Legea Republicii Moldova privind accesul la informație, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 11.05.2000: 1) oricare din următoarele (sau o parte din acestea): orice hîrtie sau alt material pe care există un înscris; o hartă, un plan, un desen, o fotografie; orice hîrtie sau alt material pe care sînt marcaje, figuri, simboluri sau perforări care au un sens pentru persoanele calificate să le interpreteze; orice document sau material din care pot fi reproduse sunete, imagini sau înscrisuri cu sau fără ajutorul unui alt articol sau mecanism; e) orice alt înregistrator de informație apărut ca rezultat al progresului tehnic; orice copie sau reproducere a purtătorilor de informații menționați la pct. 1); 2) orice parte a unei copii sau a reproducerii menționate la pct. 2).

În acest context, ținem să menționăm că, spre deosebire de legislația R. Moldova, legislația Federației Ruse conține definiția noțiunii de „document”. Astfel, conform Legii Federației Ruse privind informația, informatizarea și securitatea informației din 20.02.1995 nr. 24-F3 documentul

este determinat ca “informația cu rechizite necesare ce permit a o identifica pe un suport material” [22].

O abordare analogică o vedem și în textul Legii Federației Ruse cu privire la biblioteconomie, din 29.12.1994. Aici documentul reprezintă entitatea materială cu informația fixată pe ea sub formă de text, înregistrare audio sau imagine a cărei destinație este să fie transmisă în timp și spațiu, în scopul de a fi păstrată și utilizată de către public.

Într-o manieră apropiată, noțiunea de document este prezentată și în Legea Federației Ruse cu privire la exemplarul obligatoriu de documente din 29.12.1994 nr. 17-F3 [23]: suportul material cu informația fixată pe el sub formă de text, înregistrare audio (fonogramă), imagine, sau îmbinare a acestora, avînd destinația de a fi transmis în timp și spațiu, în scopul întrebunțării și păstrării publice.

Cu toate că aceste definiții au anumite limite privind forma prezentării informației și, desigur, nu pot fi considerate universale, ele permit a fi luate, de rînd cu celelalte analizate mai sus, ca bază de elaborare a definiției de document în criminalistică.

La elaborarea definiției este necesar a lua în considerație și diferența în abordarea acestei probleme în jurisprudență și în alte ramuri ale științei. Astfel, în sociologie document este “obiectul confecționat de om în mod special

pentru a transmite și a păstra informația” [24, p. 299].

Această abordare a documentului cuprinde și obiectele de cultură materială din viața cotidiană. În tehnica lucrărilor de secretariat, prin document se înțelege mijlocul de fixare în formă scrisă a informațiilor despre fapte, evenimente, fenomene ale realității obiective și în activitatea de cujetare a omului. În jurisprudență prin document se subînțelege forma de certificare a faptelor și evenimentelor în formă de act scris; în legislația procesuală termenul *document* este folosit în sensul unuia dintre genurile surselor de probă. Aici însă el poate fi folosit și ca corp delict în diverse situații: în cazul în care cu ajutorul lui a fost comisă o infracțiune; poartă asupra lui urmele infracțiunii; a fost obiectul atentatului criminal, făcându-se modificări materiale în document.

Toate aceste abordări creează bază metodologică pentru formularea noțiunii de document în criminalistică, în care totdeauna este privit într-un context mai larg decât cel al jurisprudenței. Acest lucru este evident când vorbim de informația orientativă în procesul de descoperire și cercetare a infracțiunilor. Cu toate că nu joacă rolul mijloacelor de probațiune, această informație este extrem de importantă pentru organizarea investigațiilor, elaborarea unor versiuni concludente, alegerea unei tactici

optime de efectuare a acțiunilor de urmărire penală. Informația în cauză trece în posesia organelor de urmărire penală prin diverse canale, inclusiv prin documente (de arhivă, informații mass-media, scrisori, rapoarte ale agenților de poliție sub acoperire, telefoograme etc.). Ca și alte documente, acestea pot fi obiectul examinărilor de constatare tehnico-științifică, a expertizelor judiciare. Se are în vedere nu numai documentele oficiale, dar și cele private, inclusiv fără anumite rechizite.

Din cele expuse reiese că interpretarea criminalistică a noțiunii *document* este mult mai largă, în comparație cu abordarea juridică a acestei categorii. În criminalistică document este orice purtător material de informație fixată special, inclusiv și aceea care, din punct de vedere juridic, prezintă nulitate (fragment de hîrtie cu notițe, videoînregistrare cu telefonul mobil, bilet de călătorie depistat în buzunarul bănuitului ș.a.). Este important că acest purtător conține informație valoroasă pentru buna soluționare a cauzei investigate.

În concluzie, avînd în vedere cele relatate, *documentul în aspect criminalistic poate fi determinat ca un purtător material pe care, prin intermediul diverselor mijloace de comunicare a informației, special sînt fixate date importante pentru descoperirea și cercetarea infracțiunilor.*

Referințe bibliografice

1. Reșetnicov A. *Falsificarea documentelor. Definierea noțiunii de document.* În: Revista Națională de drept, nr. 4. 2007, p. 36-39.
2. *CPP al României*, adoptat prin Legea nr. 135 din 1.07.2010. În: MO al României, nr. 486 din 15.07.2010.
3. *CPP al R. Moldova*, adoptat prin Legea R. Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al R. Moldova, nr.104-110/ 447 din 07.06.2003.
4. Аверьянова Т.В. и др. *Криминалистика. Учебник для вузов.* Под ред. Р.С. Белкина. Москва: НОРМА-ИНФРА, 1999.
5. Терзиев Н.В., Эйсман А.А. *Введение в криминалистическое исследование документов.* Москва, 1949.
6. Винберг А.И. *Доказательственное значение фотоснимков и специальных видов копий в советском уголовном процессе.* Москва, 1981.
7. Дорохов В.Я. *Понятие документа в советском праве.* В: Известия вузов. Правоведение. Москва, 1982, № 2.
8. Тихенко С.И. *Борьба с хищениями социалистической собственности, связанными с подлогом документов.* Москва, 1959.
9. Васильев А.Н. *Криминалистика.* Москва, 1971.
10. *Криминалистика. Часть 1.* Под ред. А.И. Винберга, С.П. Миричева. Москва. 1950.
11. Stancu E. *Criminalistica.* București, 1981.
12. Арсеньев В.Д. *Понятие документов и значение их как доказательств в советском уголовном процессе.* В: Труды ИГУ. Т. 13. Иркутск, 1955.
13. Воробьев Г.Г. *Документ: информационный анализ.* Москва, 1973.

14. Винберг А.И. *Доказательственное значение фотоснимков и специальных видов копий*. В: Советская криминалистика на службе следствия. Вып. 6. Москва, 1955.

15. Mircea I. *Criminalistica*. Iași, 1992.

16. Stancu E. *Tratat de Criminalistică*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. București, 2002.

17. Doraș S. *Criminalistica*. Chișinău, 2011.

18. Белкин Р.С. *Криминалистическая энциклопедия*. Москва, 1997.

19. Ищенко Е.П., Образцов В.Я. *Криминалистика*. Москва, 2005.

20. Ищенко Е.П., Топорков А.А. *Криминалистика*. Учебник. Москва, 2005.

21. *Криминалистика*. Под ред. В.А. Образцова. Москва, 1997.

22. *Сборник Законов Российской Федерации*. 1995, № 8.

23. *Сборник Законов Российской Федерации*. 1995, № 1.

24. *Рабочая книга социолога*. Москва, 1977.

FUNDAMENTUL JURIDIC AL RĂSPUNDERII PRESUPUSULUI MANDANT PE TEMEIUL MANDATULUI APARENT

Viorel STEGĂRESCU,
doctor în drept;
Tudor PAȘCANEANU,
doctor în drept

RÉSUMÉ

Dans les systèmes de droit modernes la responsabilité du prétendu mandant sur le fondement du mandat apparent n'est pas engagée sur les mêmes raisons. Il est nécessaire d'étudier les mécanismes juridiques avancés par les théoriciens du droit et de retenir les motifs qui justifient l'application de la théorie du mandat apparent.

REZUMAT

În sistemele de drept moderne, răspunderea presupusului mandant pe temeiul mandatului aparent nu este angajată pe aceleași fundamente juridice. Este necesar să studiem mecanismele juridice propuse de teoreticienii dreptului și să reținem rațiunile care justifică aplicarea teoriei mandatului aparent.

În sistemul *common law* și în cel continental, răspunderea presupusului mandant este angajată pe temeiuri diferite.

A) *Soluția pe care o oferă dreptul american și cel britanic*

În doctrina americană se susține: „Instituția juridică a mandatului permite în mod obișnuit unui mandatar să angajeze mandantul său numai dacă mandatarul are putere să acționeze astfel. Puterea se prezintă sub două forme principale: puterea reală și puterea aparentă. Fiecare se întemeiază pe consimțământul manifestat al mandantului (...) Pentru puterea reală, acest consimțământ este comunicat mandatarului; pentru puterea aparentă, este comunicat terțului” [1]. Prin urmare, în sistemul *common*

law, răspunderea mandantului pe temeiul mandatului aparent are la origine existența unui contract [2], care se încheie între mandant și terț prin comportamentul manifestat de cel dintâi față de cel din urmă.

Potrivit acestui punct de vedere, mandatul aparent există atunci când presupusul mandant a prezentat terților o persoană ca fiind mandatarul său, deși nu a fost încheiat nici un contract de mandat, sau atunci când o persoană se prezintă în calitate de mandatar în lipsa împuternicirii, iar presupusul mandant având cunoștință de această reprezentare, permite ca ea să continue, fără să ia măsuri pentru a o împiedica. Ulterior, presupusul mandant, în cadrul

unor acțiuni judiciare, probează în fața instanței lipsa raportului juridic de mandat și cere desființarea actelor juridice încheiate în numele său de mandatarul aparent. Asemenea acțiuni sînt însă respinse de judecători [3].

Această orientare doctrinară este contrazisă de legislația americană. Articolul 4-405 din Codul comercial uniform al SUA permite unei bănci să efectueze operațiuni bancare în numele și pe seama clientului pînă la momentul în care banca este notificată despre moartea clientului sau i se comunică hotărîrea prin care clientul a fost declarat incapabil. Apoi, articolul 705 (c) din *California General Corporation Law* prevede: „«Proxy»” [4] nu este revocat prin moartea sau incapacitatea acționarului, afară de cazul în care, înainte ca votul să fie numărat, o notificare scrisă a decesului sau a incapacității este primită de societatea pe acțiuni” [5].

În situațiile prezentate mai sus nu se poate forma vreun contract, fiindcă nu există nici un comportament din partea mandantului prin care să comunice terțului consimțămîntul său. Din momentul în care mandantul a decedat, acesta nu poate să dea acordul său, iar dacă este declarat incapabil, consimțămîntul său nu este valabil din punct de vedere juridic.

În ipoteza prevăzută de art. 705 (c) din *California General Corporation Law*, contractul de mandat există din momentul în care s-a realizat acordul de voințe între acțio-

nar și „proxy” pînă la data decesului mandantului [6], iar mandatul aparent există de la evenimentul arătat mai sus pînă la momentul în care o notificare scrisă a decesului este primită de societatea pe acțiuni. În acest caz, nu este posibil să se încheie vreun contract între terț și mandant, fiindcă acesta din urmă nu putea să exteriorizeze voința sa către terț (societate), pentru a comunica limitele împuternicirii mandatarului.

Constatăm că răspunderea presupusului mandant nu poate fi justificată pe temei contractual, deoarece mandatul aparent poate să existe în lipsa oricărui comportament din partea sa.

B) Soluțiile existente în dreptul francez și în cel român

În dreptul francez și în cel român, inițial majoritatea doctrinei [7] și a jurisprudenței a susținut că presupusul mandant este angajat pe temeiul răspunderii civile delictuale. S-a considerat că actele juridice încheiate de mandatarul aparent sînt opozabile mandantului, ori de câte ori acesta, prin comportamentul său culpabil, creează aparența unei reprezentări; cea mai bună reparație a prejudiciului cauzat terților constă în a-l obliga pe mandant față de ei, ca și cum mandatul a fost real. Angajarea mandantului pe temeiul răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie (1382-1383 C. civ. francez) presupune dovedirea unei culpe în sarcina sa.

Mandantul a fost considerat în culpă atunci cînd a permis chiri-

așului să apară față de furnizori în calitate de gerant al fondului său de comerț [8], nu l-a supravegheat pe directorul său și acesta a încheiat acte juridice care exced limitele puterilor atribuite [9], nu a comunicat terțelor persoane revocarea contractului de mandat [10], a dat o procură cu un conținut echivoc și confuz [11], a semnat o procură în alb de care mandatarul a abuzat, atribuindu-și puteri fanteziste [12].

Considerăm că acest punct de vedere este criticabil. Există situații în care credința legitimă a terțului se formează în lipsa oricărei culpe susceptibile de a fi imputată mandantului. De pildă, art. 2003 C. civ. francez prevede că mandatul încetează prin moartea, incapacitatea sau falimentul mandantului. Ne întrebăm: ce delict săvârșește mandantul atunci cînd decedează și prin aceasta provoacă existența mandatului aparent? Care este culpa mandantului în situația în care acesta devine insolubil din cauze de forță majoră [13], iar contractul de mandat este desființat din acest motiv?

O parte din doctrinarii francezi susțin, în prezent, că mandatul aparent este un cvasicontract. S-a precizat că mecanismul mandatului aparent corespunde în mod perfect celui al unui cvasicontract: deși nu există un acord de voințe între presupusul mandant și mandatarul aparent, cel dintîi este obligat pe temei contractual. „De altfel, mandantul aparent, ținut să execute contractul pe seama sa, se

găsește în aceeași situație ca și, în cazul gestiunii de afaceri, geratul, constrâns să respecte angajamentele luate în numele său” [14].

Această opinie este discutabilă. În literatura noastră juridică au fost exprimate critici întemeiate la adresa noțiunii de cvasicontract. Lipsa de precizie a acestei noțiuni împiedică întrebuintarea ei din punct de vedere teoretic și practic [15].

Este greșit să se afirme că presupusul mandant se găsește în aceeași situație ca și geratul. Aceasta deoarece geratul este întotdeauna străin de actele de gestiune pe care gerantul le săvârșește în interesul lui. Din contra, presupusul mandant, în cele mai multe cazuri, contribuie el însuși la crearea stării de aparență. De asemenea, răspunderea geratului este angajată în lipsa consimțământului său, numai dacă actele juridice încheiate de gerant îi sunt utile. În cazul mandatului aparent, răspunderea presupusului mandant este angajată indiferent dacă actele juridice încheiate de mandatarul aparent sînt sau nu sînt utile. Prin urmare, este necesar să căutăm o altă sursă a răspunderii presupusului mandante.

C) *Opinia pe care o considerăm judicioasă*

Curtea de Casație franceză, printr-o hotărîre de principiu, a stabilit că: „mandantul poate fi angajat pe fundamentul unui mandat aparent chiar în absența unei culpe susceptibile de a-i fi reproșată, dacă credința terților cu privire la

întinderea puterilor mandatarului este legitimă” [16].

Doctrina franceză [17] și cea română [18], ținînd seama de direcția stabilită de casația franceză, afirmă că aparența este o sursă de obligații pentru mandant, independent de orice referire la răspunderea delictuală. Existența acestui izvor de obligații este justificată de necesitatea de a asigura securitatea și rapiditatea tranzacțiilor [19].

Această orientare este temeinică deoarece afacerile comerciale, atît cele interne, cît și cele internaționale, sînt conduse în majoritatea cazurilor prin mandatari și atît cumpărătorii, cît și vînzătorii au nevoie de încredere, în sensul că ei se pot baza în siguranță pe puterile aparente ale unui agent comercial care se află în posesia bunurilor și încheie acte juridice în mod obișnuit cu respectarea uzanțelor profesiei sale.

În materia societăților comerciale, terții, în majoritatea cazurilor, sînt scutiți să consulte Registrul comerțului și Monitorul Oficial pentru a afla obiectul de activitate al societății. Este suficient ca ei, din propriile constatări (din rapoartele pe care le-au avut anterior cu societatea), să cunoască cursul operațiunilor obișnuite comerțului pe care îl exercită societatea. Întemeindu-se pe aceste informații, terții pot să încheie în siguranță orice tranzacție cu administratorul societății care se încadrează în sfera actelor obișnuite ale societății.

Referințe bibliografice

1. T. Bowers, J. P. Mallor, A. J. Barnes, M. J. Phillips, A. Longvardt, *Law of Commercial Transactions & Business Associations, Concepts and cases*, Chicago: Ed. IRWIN, 1995, p. 584.
2. D. Davidson, B. Knowles, L. Forsythe, R. Jespersen, *op. cit.*, pp. 671-679; R. Goode, *Business Law, Principles and cases*, fourth edition, Belmont: Wadworth Publishing Company; 1993, pp. 170-176.
3. *City of Delta Junction v. Mack Trucks, Inc.*, 670 P.2d 1128 (Alaska, 1983), prezentată de A. L. Burt, H. F. Karla, *Business law and the legal environment*, third edition, Boston: Ed. Allyn and Bacon, 1989, pp. 776-778.
4. Nu există un corespondent în dreptul român al acestui cuvînt. ”Proxy” este persoana care a primit împuternicire din partea unui acționar să voteze în numele și pe seama lui la adunarea anuală a societății pe acțiuni.
5. Dispoziții asemănătoare există și în art. 7.22 (e) din *Revised Model Business Corporation Law*, art. 609 (c) din *New York Business Corporation Law*.
6. În dreptul american, contractul de mandat încetează la momentul în care mandantul decedează sau este declarat incapabil.
7. Jean-Ch Laurent, *L'apparence dans le problème des qualifications juridiques*, thèse, Caen: Impr. Caennaise, 1931, pp. 250-259 ; M. Planiol, G. Ripert par A. Ronast, R. Savatier, J. Lepargneur, A. Besson, *Traité pratique de droit civil français*, 2e édition, t. XI, Paris, 1954, p. 950 și urm.; Tr. Ionașcu, *Ideea de aparență și rolul său în dreptul civil modern*, București: Ed. cursurilor litografiate, 1943, p. 924, 938 și urm.; D. Cosma, *Teoria*

generală a actului juridic civil, București: Ed. Științifică, 1969, p. 90.

8. Trib. Com. Hâvre, sent. din 17 ianuarie 1927, în „Pandectele Române”, 1928, III, p. 88.

9. Cass. ch. des Req., 14 janv. 1920, în „Pandectele Române” 1922, III, p. 50.

10. Cass. 1re ch. civ, 27 nov. 1929, în „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz”, 1930, p. 65.

11. C. A. de Paris, 1re ch. Civ., 11 janv. 1928, în „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz”, 1928, p. 279 și urm.; Cass. 1re ch. civ, 7 janv. 1936, în „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz”, 1936, p. 82 și urm.

12. Cass. ch. civ., 29 déc. 1890, „Recueil périodique et critique mensuel Dalloz” 1891.1.464, prezentată de H. P. de Vries, *op. cit.*, p. 372.

13. Jurisprudența franceză a considerat că presupusul mandant nu este în culpă în următoarele spețe: Req., 21 mars 1910, S.1913.1.297, citată de H. Mazeaud, *La maxime “Error communis facit jus”*, în „Revue trimestrielle de droit civil”, 1924, nota 2, p. 957; Cass. Ass. Plén. civ., 13 déc. 1962, Banque canadienne nationale c/ Directeur général des impôts, în „Recueil Dalloz”, 1963, jur., cu notă de J. Calais-Auloy, pp. 277-279.

14. Ph. Tourneau, L. Cadiet, *Droit de responsabilité et des contrats*, Dalloz, 2000, p. 728. În acest sens, a se vedea A. Bénabent, *Droit civil Les obligations*, 9e édition, LGDJ, 2003, p. 331 și urm., 177; A. Batteur, *Le mandat apparent en droit privé*, thèse, Caen, 1989, n° 837, prezentată de Pierre-Yves Gautier în „Revue trimestrielle de droit civil”, nr. 1/1991, p. 243.

15. L. Pop, *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor*, București: Ed. Lumina Lex, 2000, p. 27; C.

Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ediția a III-a, București: Ed. All Beck, 2000, p. 14 și urm.

16. Cass., Ass. Plén. civ., 13 déc. 1962, Banque canadienne nationale c/ Directeur général des impôts, în „Recueil Dalloz” 1963, jur., p. 277. Acest punct de vedere a fost preluat în parte de Curtea de Casație belgiană, care a dispus că: „mandantul poate fi angajat pe fundamentul unui mandat aparent, nu numai în cazul în care a creat în mod culpabil starea de aparență, dar și, deopotrivă, în absența unei culpe susceptibile de a-i fi reproșată, dacă credința terților cu privire la întinderea puterilor mandatarului este legitimă” (C. Cas. belgiană, dec. din 20 iunie 1988, cu notă de L. Simont, în „Revue critique de jurisprudence Belge”, nr. 4/2001, p. 540). Observăm că instanța belgiană a adoptat o poziție dualistă. Ea permite angajarea răspunderii mandantului pe teme delictual, iar în absența unei culpe, pe fundamentul credinței legitime a terților contractanți. Această decizie a fost urmată de o jurisprudență bogată.

17. G. Cornu, notă la Cass. 1re ch. civ, 29 avr. 1969, în „Revue trimestrielle de droit civil”, nr. 4/1969, p. 805; A. Weill, F. Terré, *Droit civil. Les obligations*, 4e édition, Dalloz, 1986, p. 78; F. Collart Dutilleul, Ph. Delebeque, *Contrats civils et commerciaux*, 7e édition, Dalloz, 2004, p. 562.

18. D. Ghișoiu, *Obligațiile mandatarului în contractul de mandat comercial*, în „Revista de drept comercial”, nr. 7-8/2000, p. 187; R. P. Vonica, *Drept civil. Partea generală*, București: Ed. Lumina Lex, 2001, p. 272.

19. I. L. Georgescu, vol. I, *op. cit.*, p. 620; R. Munteanu, *Contracte de intermediere în comerțul exterior al României*, București: Ed. Academi-

ei, 1984, p. 38; F. Terré, P. Simler, Y. Lequette, *Droit civil. Les obligations*, 5e édition, Dalloz, 1998, p. 138; G. Ripert, R. Roblot, *Traité de droit commercial*, par M. Germain, L. Vogel, t. I, 17e édition, LGDJ, 1998, p. 44.

DEFINIRE CRIMINOLOGICĂ A CONCEPTULUI DE TENDINȚĂ

Octavian BEJAN,
 doctor în drept, prorector pentru știință și relații interuniversitare al
 Institutului de Științe Penale și Criminologie Aplicată

RÉSUMÉ

Dans l'article sont présentées les définitions statistique-criminologiques des concepts de la tendance et fluctuation. Les concepts proposés ont été élaborés sur la base de plusieurs recherches empiriques, en utilisant la méthode statistique, corroborées par les méthodes théoriques. De même, sont présentées les modalités de manifestation des tendances et fluctuations, ainsi que leurs interactions.

Analiza statistico-criminologică s-a afirmat deja drept un element indispensabil pentru activitatea anticrimă. Actualmente criminologul are sarcina de a lărgi aria ei de aplicare în activitatea practică și de a contribui la dezvoltarea ei metodologică. Sperăm că rezultatele cercetărilor prezentate în acest articol vor constitui un obol la realizarea acestei sarcini.

Potrivit cercetărilor noastre empirice, bazate pe metoda statistică, există două modalități de evoluție a criminalității (a unor tipuri de crime sau tipuri de criminalitate): tendință și fluctuație.

Deși termenii *tendință* și *fluctuație* sînt utilizați frecvent de criminologi, nu întîlnim noțiunile lor în literatura de specialitate. Regăsim acești termeni în literatura matematică și cea statistică, avînd un conținut ce ține de domeniu [1]. În opinia noastră, este necesară și o definiție în termeni determinați [2] a acestor concepte, iar din experiența acumulată în calitate de criminolog-practician rezultă că conceptele deterministe de tendință și fluctuație catalizează puternic analiza statistico-criminologică. Din aceste considerente, am purces la elaborarea conceptelor criminologice deterministe de tendință și fluctuație, o parte din rezultatele obținute fiind prezentate în următoarele rînduri.

Tendința reprezintă o creștere, o descreștere sau o stabilitate relativ durabilă a criminalității, determinată de acțiunea unor factori relativ constanți, ale căror efecte (sporire, diminuare sau stabilitate a criminalității) se manifestă pe termen relativ îndelungat.

Unii cercetători consideră că tendințele au caracter de creștere sau de descreștere și se manifestă pe termen lung [3]. Noi nu împărtășim această opinie. În primul rînd, analizele statistico-criminologice ale criminalității pe care le-am efectuat indică posibilitatea unei stabilități relativ durabile a fenomenelor criminale, după cum o demonstrează datele statistice din tabelul 3 și figura 3. Chiar dacă tendința de stabilitate poate ascunde o creștere sau o descreștere ușoară care se manifestă pe termen foarte lung, acest aspect servește activității practice într-un număr destul de limitat de cazuri. În al doilea rînd, noțiunile de *lung* și *scurt* sînt relative, ca toate măsurile cu care operează

matematica, iar în consecință și celelalte științe. De aceea, diverse fenomene trebuie să fie măsurate cu diverse unități temporale. Or delimitarea tendinței de fluctuație se face prin raportare, din care cauză unitățile cantitative de măsurare, din această cauză, contează mai puțin. Prin urmare, am utilizat măsuri calitative abstracte (*scurt* și *lung*). Desigur, criminologul poate alege unitățile de măsurare cantitativă a timpului în funcție de necesitățile lui particulare, ceea ce nu viciază cu nimic conceptul de tendință în sine.

Vom exemplifica definiția propusă printr-o serie de cazuri reale, selectate din statistica criminologică canadiană, respectînd exigențele de confidențialitate legale.

Tendința de descreștere constă în reducerea progresivă a numărului de crime și poate fi observată în cazul evoluției numărului dosarelor privind furturile de vehicule, înregistrate în anii 2004-2010, în unul dintre municipiile din Canada (tabelul 1, figura 1).

Tabelul 1
Numărul de dosare privind furturile de vehicule, înregistrate în anii 2004-2010

Anul	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Numărul de dosare, furturi de vehicule	814	744	723	722	631	493	196

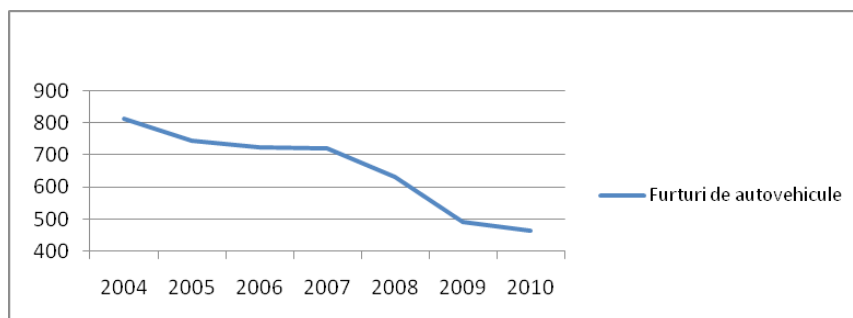

Figura 1. Evoluția furturilor de vehicule, înregistrate în anii 2004-2010

În cazul invocat putem vorbi despre o tendință perfectă de descreștere, deoarece ea nu a fost întreruptă de nici o fluctuație.

Tendința de creștere constă în sporirea progresivă a numărului de crime și poate fi observată în cazul crimelor contra administrării justi-

ției, înregistrate în perioada 2002-2009, în unul dintre municipiile din Canada (tabelul 2, figura 2).

Tabelul 2

Numărul de dosare privind crimele contra administrării justiției, înregistrate în anii 2002-2009

Anul	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Numărul de dosare, crime contra justiției	707	531	531	646	1109	1583	1360	1513

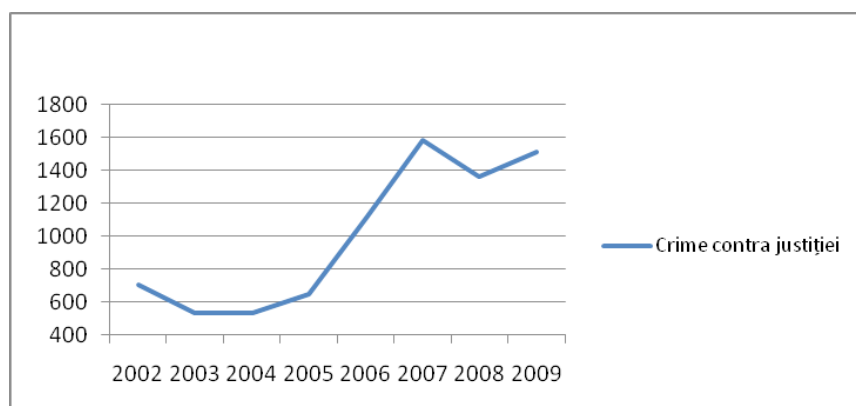

Figura 2. Evoluția crimelor contra administrării justiției înregistrate în anii 2002-2009

Tendința de stabilitate constă într-o menținere a criminalității la relativ același nivel. Stabilitatea este relativă, deoarece numărul crimelor nu este identic în fiecare

an (sau altă perioadă de referință), ci crește sau descrește nesemnificativ, revenind permanent la relativ același nivel. Un exemplu de stabilitate îl observăm în evo-

luția criminalității înregistrate într-un municipiu din Canada în cursul anilor 2002-2009 (tabelul 3, figura 3).

Tabelul 3

Numărul de dosare privind crimele înregistrate în anii 2002-2009 (cu excepția celor ce țin de circulația rutieră)

Anul	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Numărul de dosare, crime și infracțiuni penale	14417	14259	14336	14514	14602	14981	14575	14485

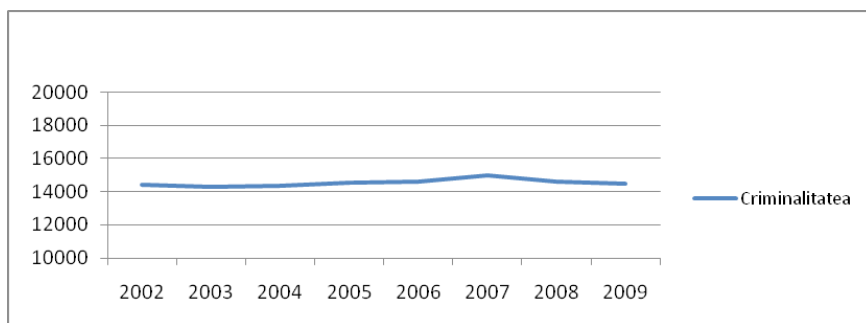

Figura 3. Evoluția criminalității înregistrate în anii 2002-2009

Ceea ce ne permite să distingem tendința de stabilitate de cea de fluctuație este faptul că nivelul criminalității de la începutul perioadei supuse analizei (2002) este aproximativ același cu cel de la sfârșitul ei (2009).

De menționat, în această ordine de idei, că începutul perioadei este întotdeauna anul (luna etc.) cel mai îndepărtat, în timp, de prezent, iar sfârșitul îl constituie anul (luna etc.) cel mai apropiat, în timp, de prezent.

Cursul tendinței poate fi influențat de factori determinanți atât pasageri, cât și relativ constanți. În cazul în care intervin factori determinanți pasageri, se produce o deviere (atenuare, accentuare sau suprimare) de durată relativ scurtă de la linia tendinței, iar în cazul în care intervin factori determinanți constanți, se produce o accentuare sau o atenuare a tendinței pe termen relativ lung.

Vorbim despre nașterea unei noi tendințe sau despre schimbarea tendinței în situația în care se produce o modificare a sensului ei (creștere, descreștere sau stabilitate). De exemplu, dacă o tendință de descreștere a criminalității este suprimată de factori criminogeni constanți și puternici, astfel încât se produce o sporire a criminalității pe termen relativ lung, atunci putem vorbi despre o schimbare a tendinței sau despre nașterea unei noi tendințe a criminalității.

În unele condiții, tendința poate fi confundată cu fluctuația, cum este în cazul în care se naște o tendință de descreștere a criminalității ca urmare a intrării în acțiune a unor factori determinanți constanți, însă intervin, în scurt timp, factori criminogeni constanți și puternici, care determină o nouă tendință, de creștere a criminalității, astfel încât se creează impresia că acea diminuare de scurtă durată a fost nu o tendință (potențială), ci o fluctuație.

Fluctuația reprezintă o descreștere, o stabilitate sau o creștere pasageră a criminalității, determinată de acțiunea unor factori suficient de puternici pentru a se face observabili, dar ale căror efecte (creștere, descreștere sau stabilitate a criminalității) se manifestă pe termen relativ scurt.

În statistică, fluctuația mai este denumită și *variație*, deosebindu-se trei tipuri de variații ale variabilelor: (1) variație ciclică, (2)

variație sezonieră și (3) variație aleatorie [4]. Calcularea variației ciclice a criminalității este dificilă, din cauza unor astfel de factori precum schimbarea legislației, unităților teritorial-administrative, structurii organizaționale a organismelor de prevenire și contracararea a criminalității sau schimbarea modului de înregistrare a crimeilor. Criminologul G. A. Avanesov precizează că „studierea statisticii criminalității pentru o perioadă lungă și a istoriei legislației penale mărturisește că fiecare modificare a legislației s-a reflectat ulterior asupra diferitelor caracteristici ale criminalității” [5], prezentând unele exemple în acest sens. De altfel, după cum observă unii statisticieni, calcularea variației ciclice este omisă în majoritatea studiilor sociale, pentru că ele vizează perioade scurte, în timp ce variația ciclică se manifestă pe durata unor perioade mai lungi [6]. De aceea, criminologia se interesează în mod deosebit de variațiile aleatorii și de cele sezoniere [7].

Calificăm o fluctuație ca fiind pe termen relativ scurt în cazul în care o raportăm la o tendință a criminalității pe termen relativ lung. Vom ilustra cele spuse prin exemplul fluctuației care a intervenit în tendința de descreștere a numărului furturilor din și de pe autovehicule, înregistrate într-un municipiu din Canada în perioada 2002-2009 (tabelul 4, figura 4).

Tabelul 4

Numărul de dosare privind furturile din și de pe autovehicule, înregistrate în anii 2002-2009

Anul	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Numărul de dosare, furturi din și de pe autovehicule	1889	1633	1554	1337	1214	1311	1337	1067

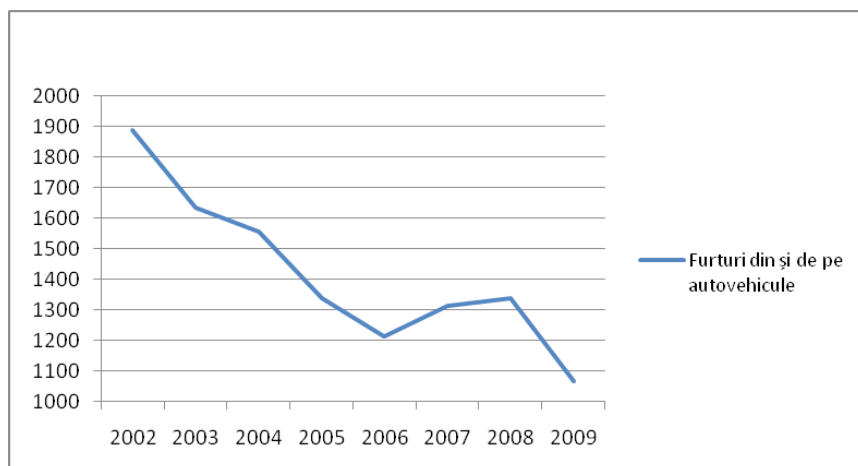

Figura 4. Evoluția furturilor din și de pe autovehicule, înregistrate în anii 2002-2009

Ceea ce distinge fluctuația de tendință este manifestarea de scurtă durată a fluctuației în raport cu durata tendinței. După cum vedem din datele statistice prezentate, fluctuația s-a manifestat în anii 2007-2008, fără a-i schimba cursul, căci numărul din anul ce precede nașterea fluctuației (2006) este mai mare decât cel ce a urmat fluctuației (2009), în timp ce descreșterea numărului de crime privind furturile din și de pe vehicule este progresiv în anii ce nu au fost marcați de fluctuație (2002-2006 și 2009).

Fluctuațiile pot atenua, accentua sau suprima, pe termen relativ scurt, tendința criminalității, în funcție de natura și puterea factorilor determinanți. De exemplu:

(1) dacă tendința criminalității crește anual cu aproximativ 2%, iar fluctuația este de aproximativ 1% și contravine acestei tendințe (adică factorii pasageri defavorizează criminalitatea), atunci va rezulta o atenuare de aproximativ 1% a tendinței criminalității, ceea ce înseamnă că într-un an se va observa o sporire cu numai aproximativ 1%, deși în ultimii trei ani ea era de aproximativ 2%;

(2) dacă tendința criminalității are o creștere anuală de aproximativ 2%, iar fluctuația este de aproximativ 1% și consună cu aceasta (adică factorii pasageri favorizează criminalitatea), atunci va surveni o accentuare de aproximativ 1% a tendinței criminalității, ceea ce înseamnă că într-un an se va observa o sporire a criminalității cu aproximativ 3%, deși în ultimii trei ani ea era de aproximativ 2%;

(3) dacă tendința criminalității crește anual cu aproximativ 2%, iar fluctuația este de aproximativ 3% și contravine acestei tendințe (adică factorii pasageri defavorizează criminalitatea), atunci se va produce o scădere cu aproximativ 1% a tendinței criminalității, ceea ce înseamnă că într-un an se va constata o descreștere a criminalității cu aproximativ 1%, deși în ultimii trei ani ea avea o sporire cu aproximativ 2%.

Examinând natura celor două modalități de evoluție a criminalității (tendința și fluctuația), constatăm o trăsătură comună, și anume: ambele sînt subordonate unor regularități.

Noi considerăm că tendința și

fluctuația constituie concepte fundamentale în analiza statistico-criminologică, a căror aplicare este indispensabilă la analiza modificărilor temporale ale criminalității (unor tipuri de crime sau de criminalitate).

În opinia noastră, conceptele de tendință și fluctuație pot fi, de asemenea, aplicate cu succes, într-o serie de cazuri, la explicarea schimbărilor survenite în criminalitate. Bunăoară, unul dintre criteriile de stabilire a legăturii de determinare dintre două fenomene constă în stabilirea anteriorității fenomenului presupus a fi determinant. Aceasta permite criminologului să compare momentul nașterii tendinței sau a fluctuației cu cel al factorului considerat determinant în raport cu această tendință sau fluctuație.

Aceste concepte sînt indispensabile pentru efectuarea prognozelor criminologice prin metoda extrapolării. Pe de o parte, ele permit delimitarea perioadei în care acțiunea factorului (factorilor) ce determină tendința nu este alterată de alți factori (care formează fluctuațiile), pentru a putea astfel determina cu mai multă exactitate evoluția criminalității. Pe de altă parte, ele dau posibilitatea de a determina probabilitatea prognozei criminologice, în temeiul frecvenței fluctuațiilor. Potrivit raționamentelor noastre, este posibil ca acțiunea factorilor ce determină fluctuațiile să se caracterizeze, cel puțin în anumite cazuri, prin regularitate, ceea ce înseamnă posibilitatea efectuării de prognoze criminologice în temeiul fluctuațiilor.

Constatările prezentate sînt confirmate de toate cercetările noastre consacrate acestui subiect (de ordinul zecilor), dar așteptăm cu interes și testările ei de către alți criminologi.

Referințe bibliografice

1. Vezi, de exemplu: Natasha Dufour, *Mes mathématiques de A à Z simplifiées*, Anjou: Les Éditions CEC, 2011, p. 263; Gilles Grenon, Suzanne Viau, *Statistique appliquée: initiation à l'analyse des données statistiques*, 2e édition, Boucherville: Gaëtan Morin Éditeur, 2003, p. 222.

2. Vezi concepția noastră determinată în monografia: Octavian Bejan, *Explicație criminologică a comportamentului criminal*, Chișinău, 2009.

3. Gilles Grenon, Suzanne Viau, *Statistique appliquée: initiation à l'analyse des données statistiques*, 2e édition, Boucherville: Gaëtan Morin Éditeur, 2003, p. 222 și următoarele.

4. De exemplu: Gilles Grenon, Suzanne Viau, *Statistique appliquée: initiation à l'analyse des données statistiques*, 2e édition, Boucherville: Gaëtan Morin Éditeur, 2003, p. 222.

5. Г.А. Аванесов, *Теория и методология криминологического прогнозирования*, Москва: Издательство «Юридическая литература», 1972, с. 134.

6. Gilles Grenon, Suzanne Viau, *op. cit.*, p. 228-229.

7. Vezi o modalitate de calculare a variațiilor sezoniere ale criminalității la Valeriu Bujor și Cătălina Miron-Popa. *Bazele analizei statistice a criminalității*, Bălți, 2010, p. 43-44.

DELIMITAREA RĂSPUNDERII FINANCIARE DE RĂSPUNDEREA ADMINISTRATIVĂ

Augustin PROCOPOVICI,
avocat, doctorand

SUMMARY

Not all authors agree with the existence of financial liability as a stand-alone form of legal liability. In legal literature is widespread view that financial liability should be a variety of administrative liability. In this article we propose to bring arguments which prove vice versa. Since the determinant criterion of independence of financial liability is the independence of financial law (the specific object and method of financial law), we will refer to these aspects, and later to highlight other signs that proves that the financial liability is a stand-alone form of legal liability.

REZUMAT

Nu toți autorii sînt de acord cu existența răspunderii financiare ca formă de sine stătătoare a răspunderii juridice, în literatura juridică fiind răspîndită opinia potrivit căreia răspunderea financiară ar fi o varietate a răspunderii administrative. În prezentul articol ne propunem să aducem argumentele care demonstrează că lucrurile stau altfel. Deoarece criteriul determinant al independenței răspunderii financiare este independența dreptului financiar și specificul obiectului și metodei de reglementare a dreptului financiar, ne vom referi și la aceste aspecte, pentru ca ulterior să scoatem în relief și alte semne care demonstrează că răspunderea financiară este o formă de sine stătătoare a răspunderii juridice.

În literatura juridică, este răspîndită opinia potrivit căreia răspunderea financiară ar fi o varietate a răspunderii administrative. Astfel, este negată existența răspunderii financiare ca formă de sine stătătoare a răspunderii juridice.

Unii autori analizează metoda și obiectul de reglementare drept criterii de delimitare a formelor răspunderii juridice [1, p. 34], alții clasifică răspunderea juridică în forme în funcție de apartenența ramurală [2, p. 141-183; 3, p. 541-546], obiectul și metoda fiind criterii de delimitare nu a formei răspunderii juridice, ci a ramurii corespunzătoare a dreptului, în cadrul căreia trebuie deja să existe o instituție distinctă a răspunderii juridice.

I. Belopaško consideră că nu există răspundere financiară drept formă de sine stătătoare a răspun-

derii juridice, întrucît în prezent nu există o formă specifică a încălcării – încălcarea financiară și o sancțiune specifică – sancțiunea juridică financiară. Respectiv, nu putem vorbi despre dreptul financiar ca despre o ramură de sine stătătoare a dreptului. Pentru aceasta este necesar de a delimita o metodă de sine stătătoare a reglementării juridice care, din punct de vedere al teoriei generale a dreptului, este analizată drept unul dintre principalele criterii care condiționează structurarea sistemului de drept, separarea ramurilor (subramurilor) autonome ale dreptului [4, p. 54-63].

Care este deci obiectul dreptului financiar și care este metoda sa? Răspunsul la această întrebare ne va permite să delimităm dreptul financiar de dreptul administrativ, pentru ca în final să demonstrăm caracterul independent al răspun-

derii financiare ca formă a răspunderii juridice.

Dreptul administrativ este definit drept ramură a dreptului public care reglementează, concret sau cu valoare de principiu, relațiile sociale din sfera administrației publice, precum și cele de natură conflictuală dintre autoritățile publice sau structurile private, investite cu autoritate publică, pe de o parte, și cei vătămați în drepturile lor prin actele administrative ale acestor autorități, pe de altă parte [5, p. 128].

Obiectul de reglementare al dreptului administrativ îl constituie relațiile ce apar în rezultatul exercitării de către organele publice a atribuțiilor lor privind menținerea funcționării corespunzătoare a sistemelor economic, militar, politic, social-cultural ale țării, precum și privind protecția ordinii și siguranței publice [6, p. 1-4]. Potrivit lui Romulus Ionescu, obiectul dreptului administrativ îl reprezintă acele raporturi sociale care constituie obiectul administrației de stat, înfăptuită conform normelor juridice de către organele administrației de stat, cu excluderea acelor raporturi care fac obiectul activității financiare a statului [7, p. 25]. Raporturile care fac obiectul activității financiare a statului nu sînt incluse în obiectul de reglementare a dreptului administrativ nici de I. Starilov [8, p. 12-21] și K. Belski [9, p. 14-21].

În același timp, altele sînt componentele obiectului dreptului financiar. Dreptul financiar poate fi definit ca totalitatea actelor normative care reglementează relațiile de constituire, repartizare și utilizare a fondurilor bănești ale

statului și ale instituțiilor publice, destinate satisfacerii sarcinilor social-economice ale societății [10, p. 81].

Astfel, spre deosebire de dreptul administrativ, obiectul dreptului financiar este constituit din cu totul alte categorii de relații sociale, care sînt protejate de fapte ilicite în special de normele dreptului financiar, și nu ale celui administrativ.

Specificul metodei reglementării juridice a relațiilor sociale este un alt semn al independenței dreptului financiar și a răspunderii financiare. O componentă de bază a structurii metodei reglementării juridice sînt măsurile de constrîngere statală ce survin în caz de încălcare a normelor juridice. Sancțiunile financiare, drept element structural al metodei reglementării juridice, acționează la nivel psihologic (informațional), iar dacă subiectul încalcă norma financiară, atunci acțiunea sancțiunii se exteriorizează, intră în acțiune caracterul coercitiv al metodei, scopul căruia este de a impune delincvenților un comportament licit, de a-i reeduca și de a restabili dreptul încălcat.

Menționăm că în dreptul financiar mai este aplicată și metoda stimulării. Instituția stimulării în dreptul financiar se află la etapa formării, dar putem considera stimularea drept o metodă suplimentară de reglementare.

Potrivit lui I. Starilov, putem vorbi despre răspunderea financiară doar în calitate de sinonim al răspunderii administrative, or să o analizăm drept o varietate a acesteia, întrucît părțile nu se află pe picior de egalitate [11, p. 49-52].

Într-adevăr, subiecții raporturilor juridice financiare nu sînt pe picior de egalitate, fapt caracteristic și altor raporturi juridice publice. Particularitatea legăturii juridice dintre subiectul subordonat și cel subordonator constă în faptul că această subordonare este una funcțională. După cum afirmă N. Himiceva, subiecții raporturilor financiare, cărora le sînt adresate prescripțiile publice, sînt în interacțiune cu aceste organe și sînt dependente de acestea doar pe linia funcției activității financiare. Ele nu au o subordonare în toate direcțiile, ca în cazul conducerii ramurale „pe verticală” („ministerul” – în „vîrf” și organizațiile supuse acestuia „jos”) [12, p. 42-43]. La fel consideră și O. Gorbunova [13, p. 24-25], O. Iustus [14, p. 15-16], M. Karaseva [15, p. 64-65].

Pentru reglementarea relațiilor sociale sînt folosite următoarele metode: dispozitivă, imperativă, stimulativă. Coraportul metodelor menționate în diferite ramuri ale dreptului variază în funcție de specificul obiectului reglementării juridice. Metoda principală a dreptului financiar rămîne metoda imperativă. Concomitent cu metoda imperativă, mai este folosită și metoda coordonării, care nu este una similară metodei dispozitive din dreptul privat, aceasta reprezentînd o simbioză a elementelor dispozitiv-imperative [16, p. 15].

Spre sfîrșitul secolului al XX-lea, independența dreptului financiar nu mai prezenta dubii pentru savanții ruși, nimeni nu pune la îndoială independența obiectului reglementării juridice și specificul metodei – lipsa subordonării în aplicarea metodei imperitive [17,

p. 6]. Posibil că în reglementarea anumitor categorii de relații sociale și are loc intersectarea obiectului dreptului administrativ și a dreptului financiar, dar aceasta nu face decât să demonstreze caracterul sistemic al dreptului și al răspunderii juridice. Dreptul administrativ nu reglementează raporturile financiare, or specificul acestora necesită aplicarea metodei juridice financiare. În asemenea cazuri, o mare parte din prescripții emană de la organele financiare ale statului, create special pentru realizarea activității financiare, aceste organe sunt legate de alte organe ale statului doar funcțional, pe linia activității financiare [18, p. 15].

Dreptul financiar este o ramură distinctă de drept, care s-a delimitat, în măsura specializării legislației, din dreptul administrativ. Delimitarea nu putea avea loc parțial, lăsând instituția răspunderii juridice în dreptul administrativ, or existența răspunderii este un semn obligatoriu al metodei reglementării juridice a relațiilor sociale și un argument suplimentar în sprijinul independenței ramurii de drept. În dreptul financiar, ca ramură distinctă a dreptului, trebuie să existe o instituție în stare să asigure realizarea și respectarea normelor juridice financiare.

În cadrul obiectului dreptului financiar au apărut grupuri de relații fiscale, bugetare, valutare și bancare. Astfel, au apărut subramurile dreptului fiscal și bugetar, și instituțiile ce reglementează raporturile valutare și raporturile dintre Banca Națională și instituțiile financiare. Corespunzător acestor grupuri de relații sociale, ce fac parte din obiectul dreptului

financiar, s-au conturat varietăți ale răspunderii financiare. Aceste varietăți sînt răspunderea în domeniul relațiilor fiscale, bugetare, valutare, bancar-publice.

Răspunderea fiscală, cea bugetară, valutară, bancar-publică nu sînt forme de sine stătătoare ale răspunderii juridice, ci varietăți ale răspunderii financiare, clasificarea cărora are loc în baza formelor relațiilor sociale reglementate și protejate de răspunderea financiară. Varietățile răspunderii financiare indicate nu există în afara cadrului răspunderii financiare sau în afara cadrului obiectului dreptului financiar.

Considerăm controversată opinia potrivit căreia răspunderea financiară ar fi o varietate a răspunderii administrative. Pe de o parte, dreptul financiar este considerat o ramură de sine stătătoare a dreptului, iar pe de altă parte, răspunderea financiară este analizată ca varietate a răspunderii administrative. De exemplu, G. Kuzmiceva și G. Kalinina includ răspunderea financiară în cea administrativă și scriu despre o oarecare „universalitate a instituției răspunderii administrative”, pentru ca ulterior să afirme că foarte multe norme ale răspunderii administrative se regăsesc în alte ramuri ale dreptului, ca, de exemplu, în dreptul financiar [19, p. 10-11]. În acest caz, apare întrebarea: de ce aceste norme sînt considerate administrative, dacă fac parte din altă ramură a dreptului și din alt act normativ, aparținînd altei ramuri a legislației? De regulă, se vorbește despre mici „incluziuni” în actul normativ a normelor cu o apartenență ramurală diferită. Or masa legislativă

a normelor răspunderii financiare nu poate fi numită „mică incluziune”. Aceasta este compusă din legi cum ar fi, bunăoară, Codul fiscal.

În cazul în care am afirma că răspunderea financiară are o natură administrativă, s-ar crea o controversă ce constă în faptul că norma juridică care prevede conduita obligatorie este parte componentă a dreptului financiar, iar răspunderea pentru încălcarea ei (care este prevăzută de aceeași normă) este administrativă.

A. Arslanbekova recunoaște că există o anumită asemănare între răspunderea financiară și cea administrativă, întrucît ambele forme ale răspunderii juridice apar în domeniul raporturilor juridice publice, ele se atribuie răspunderii juridice publice. Ulterior însă autorul evidențiază semnele care deosebesc răspunderea financiară de cea administrativă: temeiurile apariției, sancțiunile aplicabile, scopurile urmărite, termenele de prescripție, organele competente în aplicarea măsurilor răspunderii [20, p. 22].

D. Lipinski reține următoarele semne suplimentare ale criteriului ramural de clasificare: temeiurile răspunderii, caracterul urmărilor nefavorabile stabilite de stat, prezența actelor normative codificate, natura obiectului faptei ilicite, ordinea aplicării sancțiunilor față de persoanele vinovate [21, p. 36].

În scopul obținerii unor argumente noi în favoarea caracterului de sine stătător al răspunderii financiare, vom compara semnele menționate cu semnele corespunzătoare ale răspunderii administrative.

Să începem prin a compara

baza normativă ce reglementează cele două forme ale răspunderii. Răspunderea administrativă este prevăzută în special de Codul contravențional. Art. 1 din codul menționat prevede că: „prezentul cod este lege a Republicii Moldova care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile și dispozițiile generale și speciale în materie contravențională, determină faptele ce constituie contravenții și prevede procesul contravențional și sancțiunile contravenționale”, iar potrivit art. 10 “constituie contravenție fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea, săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod și este pasibilă de sancțiune contravențională”. Deci, alte acte normative decât Codul contravențional nu pot stabili contravenții administrative și sancțiuni pentru săvârșirea lor.

Menționăm aici că în sens larg răspunderea administrativă reprezintă o răspundere autonomă care conține un șir de particularități administrative, în baza și în modul stabilit de legislația administrativă, pentru abateri administrative. În sens restrâns, răspunderea administrativă presupune sancțiunile administrative aplicate în caz de săvârșire a contravenției [22, p. 13]. Antonie Iorgovan distinge următoarele categorii de ilicit administrativ: ilicitul administrativ propriu-zis; ilicitul contravențional; ilicitul cauzelor de prejudiciu material sau moral. Respectiv, autorul delimitează trei forme de răspundere administrativă: răspundere administrativă tipică; răs-

pundere contravențională; răspundere administrativă patrimonială (materială) [23, p. 224]. Rezultă că în afară de Codul contravențional alte acte normative nu pot stabili răspunderea administrativă în sens restrâns, contravenții administrative și sancțiuni pentru săvârșirea lor. Dar alte acte normative pot stabili răspunderea administrativă în sens larg. Aceasta însă nu înseamnă că putem include în răspunderea administrativă în sens larg răspunderea financiară, altfel am include în sfera dreptului administrativ actele normative ale dreptului financiar, acte la care ne vom referi în continuare.

Conform art. 235 din Codul fiscal, pentru încălcarea fiscală poate fi aplicată sancțiunea fiscală sub formă de amendă. Din punctul nostru de vedere, la categoria sancțiunilor fiscale trebuie atribuită și penalitatea. Măsurile răspunderii financiare pentru încălcarea legislației bugetare sînt următoarele: penalitatea; perceperea mijloacelor bugetare și vărsarea acestora la buget; suspendarea operațiunilor în conturile bancare ale contribuabilului; executarea silită; sechestrarea mijloacelor bănești din conturile bancare (trezoreriale); perceperea în mod incontestabil a mijloacelor bănești din conturile bancare. Legea cu privire la Banca Națională prevede măsurile răspunderii financiare pentru încălcarea legislației bancar-publice: avertismentul scris; aranjamentul cu instituția care a încălcat legislația prevăzînd măsuri de înlăturare a încălcărilor; amenda; suspendarea temporară a activității parțial sau total; retragerea licenței, autorizației eliberate.

Art. 32 din Codul contravențional prevede măsurile răspunderii administrative. Nu toate măsurile răspunderii administrative coincid cu cele financiare. Coincidența are loc doar în privința avertismentului și a amenzii. Denumirea identică a unor sancțiuni este adusă drept argument în sprijinul naturii administrative a răspunderii financiare. Considerăm neîntemeiate afirmațiile potrivit cărora amenda fiscală este o varietate a celei administrative, întrucît amenda există în dreptul administrativ. Or amenda este prevăzută și de Codul penal, dar aceasta nu înseamnă că amenda penală este o varietate a celei administrative sau viceversa – amenda administrativă este o varietate a celei penale. Atribuirea sancțiunilor la o ramură a dreptului se face nu în funcție de denumirea lor, ci în funcție de apartenența ramurală a normelor realizarea cărora ele sînt chemate să o asigure. Sînt diferite și mărimile amenzilor aplicate pentru încălcările administrative și încălcările financiare. Un mecanism folosit în reglementarea juridică civilă este „penalitatea”, pe care, de altfel, o întîlnim și în dreptul financiar, fără ca cineva să numească penalitatea financiară civilă. Coincidența denumirilor diferitelor sancțiuni din diferite ramuri ale dreptului este determinată de caracterul sistemic al răspunderii juridice.

Unii autori menționează faptul că nu este corect să vorbim despre un oarecare specific al amenzii financiare, or între amenda financiară și cea administrativă nu există careva diferențe [24, p. 97]. Nu putem fi de acord cu o asemenea afirmație, întrucît diferențe există.

De exemplu, amenda administrativă practic de fiecare dată este stabilită în careva limite, pe când amenda financiară practic de fiecare dată este stabilită în cote fixe.

Diferită este și procedura aplicării sancțiunilor financiare. Conform art. 241 din Codul fiscal, dreptul să examineze cauzele privind încălcările fiscale și să aplice sancțiunile fiscale îl au organele fiscale și organele Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției. Numărul subiecților abilitați să aplice sancțiuni administrative este cu mult mai mare. Capitolul XV din Codul contravențional prevede inclusiv și încălcările din domeniul fiscal. Observăm că unele dintre încălcările din Codul contravențional le dublează pe cele din Codul fiscal. De exemplu, art. 293¹ din Codul Contravențional prevede răspunderea pentru încălcarea regulilor de exploatare a mașinilor de casă și control; de asemenea, pentru încălcarea regulilor de exploatare a mașinilor de casă și control prevede răspundere și art. 254 din Codul fiscal. Art. 295 din Codul contravențional prevede răspunderea pentru încălcarea regulilor de organizare și de ținere a contabilității, de întocmire și prezentare a rapoartelor financiare. Pentru faptele menționate, prevede răspundere și art. 257 din Codul fiscal. Prin natura lor juridică, aceste încălcări sînt financiare, nu administrative, întrucît atentează la raporturi financiare.

Legiuitorul a încercat să delimiteze încălcările financiare de cele administrative la nivelul subiectului acestora. Astfel, răspunderea administrativă este prevăzută

doar pentru persoanele cu funcții de răspundere, contribuabilii nefiind prevăzuți drept subiecți ai răspunderii administrative (inclusiv întreprinzătorii individuali). După cum este cunoscut, răspunderea fiscală se răsfrînge asupra persoanelor fizice, indiferent de formele de organizare juridică, doar în cazul în care aceștia sînt contribuabili sau alte persoane obligate în conformitate cu legislația fiscală [25, p. 133].

Faptul că răspunderea administrativă protejează și normele altor ramuri de drept este alt argument adus de autorii potrivit delimitării răspunderii financiare drept formă distinctă a răspunderii juridice. Măsurile răspunderii administrative protejează nu doar normele dreptului administrativ, spun aceștia, dar și ale dreptului constituțional, financiar, funciar, al muncii, ecologic etc.. Respectiv, pentru încălcarea legislației constituționale, financiare, funciare, a muncii, ecologice, poate surveni răspunderea administrativă. În acest context, L. Kalinina spune că adoptarea unei legi ramurale, inclusiv codificate nu determină apariția unei noi subforme a răspunderii juridice. Răspunderea administrativă este un mijloc de protecție a multor relații sociale care, prin natura lor, pot și să nu fie atribuite la categoria celor de administrare, dar apar, se modifică și încetează în sfera de funcționare a puterii executive, în procesul de realizare a activității sale de control/supraveghere [26, p. 32-36].

Acest argument poate fi combătut prin faptul că noțiunea de “încălcare financiară” nu este identică cu noțiunea de “încălca-

re a legislației financiare”. Ultima este mai largă și o include pe prima. Pentru o încălcare a legislației financiare va putea fi aplicată, după caz, răspunderea financiară, administrativă sau penală, după cum a fost comisă o încălcare financiară, o contravenție sau o infracțiune. În funcție de gravitatea faptei săvîrșite sau de subiectul componentei, este posibilă aplicarea normelor altor ramuri ale dreptului, în scopul protecției intereselor patrimoniale ale statului. Abordarea răspunderii administrative ca protejînd normele diferitelor ramuri de drept este moștenită de la școala dreptului sovietic. În țările occidentale se aplică un alt principiu de stabilire a răspunderii juridice – conform obiectului (nu se are în vedere delimitarea formelor răspunderii juridice, ci modul de stabilire a ei în actele normative). Astfel, toate încălcările legislației fiscale, de exemplu, sînt stabilite în izvoarele dreptului fiscal (și încălcările fiscale, și infracțiunile). În SUA răspunderea pentru infracțiunile fiscale este stabilită nu în Codul penal, dar în Codul veniturilor de stat interne [27, p. 93-108].

E. Kaplieva consideră că răspunderea administrativă pentru încălcările în domeniul impozitelor și taxelor este o instituție de sine stătătoare, varietate a răspunderii administrative în sfera fiscală și o numește chiar subformă a răspunderii juridice [28, p. 12]. Autorul afirmă că răspunderea fiscală are dreptul la existență ca instituție juridică de sine stătătoare, dar menționează că, deși aceasta este reglementată de Codul fiscal, formarea unei noi forme a răspunderii juridice este

un proces complex și îndelungat, care are la bază trei componente: consfințire legislativă, elaborare teoretică și practică în aplicarea normelor juridice. Reieșind din faptul că ultimele componente nu au evoluat suficient, este prematur să vorbim despre definitivarea formării unei noi forme a răspunderii juridice [28, p. 12]. E. Kaplieva face astfel o distincție importantă între răspunderea administrativă pentru încălcările în domeniul impozitelor și taxelor și răspunderea fiscală în același domeniu. Ambele sînt încălcări ale legislației fiscale, dar sînt diferite sancțiunile aplicabile în cele două cazuri.

O altă diferență între răspunderea administrativă și cea financiară este sesizată de S. Viktorov. Răspunderea financiară are, în primul rînd, un caracter reparatoriu, întrucît scopul principal nu este atît pedepsirea persoanelor vinovate, cît recuperarea prejudiciului material cauzat bugetului prin săvîrșirea încălcării financiare. În același timp, răspunderea administrativă are un caracter punitiv, fiind în acest sens asemănătoare cu cea penală [29, p. 178-185].

Sîntem de acord cu D. Lipinski, potrivit căruia inițial răspunderea financiară s-a născut în cadrul răspunderii administrative, conturarea și separarea sa fiind rezultatul logic al dezvoltării relațiilor sociale și a legislației [30, p. 389].

Criteriul determinant ce demonstrează independența răspunderii financiare este independența ramurii dreptului financiar și specificul obiectului și metodei reglementării juridice atît a dreptului financiar, cît și a răspunderii financiare.

Criterii suplimentare ce demonstrează caracterul independent al răspunderii financiare sînt: existența unei baze normative distincte ce reglementează răspunderea financiară; delimitarea conceptului de încălcare financiară; existența unei ordini diferite de tragere la răspundere financiară. Spre deosebire de răspunderea administrativă, răspunderea financiară are în primul rînd un caracter reparatoriu, și nu punitiv.

Corelația funcțională, ce constă în protecția raporturilor financiare de norme ale diferitelor ramuri de drept, ne permite să afirmăm că pentru încălcarea acestora este posibilă tragerea la cîteva forme ale răspunderii juridice: financiară, penală, administrativă, disciplinară.

Recenzent:

Dumitru BALTAG,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Referințe bibliografice

1. A. V. Зимин. *Специфика налоговой ответственности российских организаций*. В журнале: Правоведение, № 6/2001.

2. Р. Л. Хачатуров, Р. Г. Ягутян. *Юридическая ответственность*. Тольятти: МаБиБД, 1995.

3. Н. И. Матузов, А. В. Малько. *Теория государства и права*. Москва: Юрист, 1997. 4. Ю. Н. Белошапко. *Правонарушение и ответственность в финансовом и налоговом праве Российской Федерации*. В журнале: Правоведение, № 5/2001.

5. Antonie Iorgovan, *Tratat de Drept Administrativ*, vol I. București: Nemira, 2000.

6. Д. Н. Бахрах. *Административное право*. Москва: БЕК, 1996.

7. Romulus Ionescu. *Drept administrativ*. București: E.D.P., 1970.

8. Ю. Н. Стариков. *О сущности и системе административного права: некоторые итоги дискуссии*, В журнале: Государство и право, № 5/2000;

9. К. С. Бельский. *К вопросу о предмете административного права*. В журнале: Государство и право, № 11/1997.

10. Dan Drosu Șaguna. *Drept financiar și fiscal*. București: Eminescu, 2000.

11. Ю. Н. Стариков. *Нарушения налогового законодательства и юридическая ответственность*. Воронеж, 1995.

12. Н. И. Химичева. *Финансовое право*. Учебник. Москва: Юристъ, 2000.

13. О. Н. Горбунова. *Проблемы совершенствования основных финансово-правовых институтов в условиях перехода России к рынку*. Автореф. дисс. докт. юрид. наук. Москва, 1996.

14. О. И. Юстус. *Финансово-правовая ответственность налогоплательщиков-организаций*. Дисс. канд. юрид. наук. Саратов, 1997.

15. М. В. Карасева. *Финансовое правоотношение*. Дисс. докт. юрид. наук. Воронеж, 1998.

16. М. В. Карасева. *Финансовое право России в XXI веке: иные акценты*. В журнале: Правоведение, № 5/2002.

17. Н. А. Шевелева. *Финансовое право: новый этап развития*. В журнале: Правоведение, № 5/2002.

18. О. Н. Горбунова. *Финансовое право в системе российского (Актуальные проблемы)*. В журнале: Государство и право, №2/1995.

19. Г. А. Кузмичева, Л. А. Калинина. *Административная ответственность*. Москва: Юриспруденция, 2000.

20. А. З. Арсланбекова. *Финансово-правовые санкции в системе мер юридической ответственности*. Автореф. дисс. канд. юрид. наук. Саратов, 2009.

21. Д. А. Липинский. *О системе права и видах юридической ответственности*. В журнале: Правоведение, № 2/2003.

22. Aliona Corcenco. *Răspunderea minorilor pentru săvârșirea contravențiilor administrative*. Tipografia or. Rezina, 2005.

23. Antonie Iorgovan. *Tratat de drept administrativ*. Vol. II. București: Nemira, 2004.

24. С. Г. Пепеляев. *Налоговое право*. Москва: Юристъ, 2005.

25. М. Б. Разгильдиева. *Налоговая ответственность в системе юридической ответственности*. В журнале: Правоведение, № 5/2002.

26. Л. А. Калинина. *Проблемы административной ответственности за нарушения финансового и налогового законодательства*. В журнале: Законодательство, № 8/1999.

27. А. Н. Козырин. *Налоговое право зарубежных стран: вопросы теории и практики*. Москва, 1993.

28. Е. В. Каплиева. *Административная ответственность за нарушения в области налогов и сборов*. Автореф. дисс. канд. юрид. наук. Москва, 2002.

29. С. А. Викторова. *Правовая природа ответственности за нарушение законодательства Российской Федерации об обязательном социальном страховании*. В журнале: Налоги и финансовое право, № 3/2008.

30. Д. А. Липинский. *Общая теория юридической ответственности*. Дисс. канд. юрид. наук. Самара, 2004.

DELIMITĂRI CONCEPTUALE ÎN LEGISLAȚIA ȘI LITERATURA JURIDICĂ PRIVIND ABORDAREA PROTECȚIEI DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Veronica MOCANU,
magistru în drept, lector universitar

SUMMARY

Definition of "personal data" is a very important task, because only after this can be established cases falling under the regulation of personal data protection. Thus, in this article, we propose to define the term of "personal data" and to distinguish its content from the content of notion of privacy.

REZUMAT

Definirea termenului „date cu caracter personal” este o sarcină foarte importantă, căci doar în urma acestui fapt pot fi stabilite situațiile ce cad sub incidența protecției datelor cu caracter personal. Acest articol are ca scop definirea termenului de „date cu caracter personal”, stabilirea conținutului acestui termen și a diferențelor ce există între acesta și noțiunea conexă „viață privată”.

Fiind un produs al societății informatizate, desemnând niște realități noi, termenul „date cu caracter personal” este unul încă destul de confuz. În fond, acest termen derivă din sfera personală, astfel se remarcă numeroase tangențe conceptuale cu noțiunile de *identitate*, *intimitate* și *viață privată*. Datorită apariției relativ recente și din cauza diferențelor de abordare, inexistenței unei practici unice și lipsei unor tratări științifice multi-aspectuale ale problemei date, expresia „date cu caracter personal” este de multe ori confundată. Întru elucidarea conținutului termenului „date cu caracter personal”, ne propunem să facem o delimitare între noțiunile de *identitate*, *intimitate*, *viață privată* și *date cu caracter personal*, în așa fel încât în final să stabilim clar domeniul de aplicare a legislației protecției datelor cu caracter personal și limitele impuse

de actele naționale și internaționale asupra abordării termenului dat.

După cum am menționat, termenul „date cu caracter personal” derivă din sfera personală, fiind considerat, în același timp, drept o particularitate a vieții private ce formează un domeniu nou – domeniul protecției datelor cu caracter personal, care se impune a fi recunoscut ca una dintre principalele forme de asigurare a respectării identității și intimității, ca drepturi fundamentale umane.

Pornind de la ideea că datele cu caracter personal caracterizează viața privată, considerăm că este foarte important de a concretiza conținutul și caracterul vieții private ca un concept juridic. Nu există o definiție unică a noțiunii de viață privată, totuși aceasta poate fi dedusă din următoarele accepțiuni:

- S. D. Warren & L. D. Brandeis definesc dreptul la viața priva-

tă ca “dreptul de a fi singur” (*the right to be alone*) [1];

- A. F. Westin definește viața privată ca “manifestare a dorinței indivizilor de a alege liber în ce condiții și în ce măsură ei se vor expune celorlalți”[2];

- F.D. Schoeman susține că “viața privată se materializează prin dreptul individului de a determina ce informație poate fi comunicată de el sau manifestare a controlului individului asupra informației personale” [3];

- S. Garfinkel menționează că „viața privată se referă la autodeterminare, autonomie și integritate” [4];

- Asupra conținutului conceptului de „viață privată” s-a expus și Adunarea consultativă a Consiliului Europei, care la 23 ianuarie 1970, în Rezoluția 428 prevede că: „În limitele sale esențiale, dreptul la respectarea vieții private constă în posibilitatea persoanei de a-și duce viața așa cum dorește, cu un minim de ingerințe. Acest drept se referă la viața privată, la viața familială și la aceea a căminului, la integritatea fizică și morală, la onoare și reputație, la faptul de a nu fi prezentat într-o lumină falsă, la nedivulgarea unor fapte inutile și jenante, la publicarea fără autorizare a unor fotografii private, la protecția împotriva spionajului și a indiscrețiilor nejustificate sau inadmisibile, la protecție împotriva utilizării abuzive a comunicațiilor private, la protecția împotriva informațiilor confidențiale comunicate sau primite de către un particular”.

- Declarația Universală a Drepturilor Omului a Națiunilor Unite din 1948 prevede și ea referiri asupra vieții private, statuând la art. 12 că „nimeni nu va fi supus unor imixțiuni arbitrare în viața sa de familie, domiciliu sau corespondență și nu i se vor aduce atingeri onoarei și reputației sale. Orice persoană are dreptul protecția legii împotriva unor asemenea imixțiuni sau atacuri”.

Analizând definițiile prezentate, putem afirma cu certitudine că viața privată are o extindere foarte largă, ea referindu-se la secret, intimitate, inviolabilitate, libertatea individuală de alegere existențială. Stabilind legătura dintre datele cu caracter personal și viața privată ca termeni juridici, putem menționa că viața privată este purtătoare de date, iar atentarea asupra acestora cade sub incidența protecției datelor cu caracter personal.

În același timp, e necesar de evidențiat și faptul că de multe ori termenul „viață privată” este determinat de termenul „intimitate”. Intimitatea este percepută ca libertate morală a individului de a se ”angaja” în ceea ce privește gândurile, acțiunile și deciziile sale, abilitatea cetățeanului de a dispune și controla informațiile despre el însuși și relațiile sale cu alte persoane [5].

Intimitatea nu este altceva decât dreptul persoanei de a-și crea, menține și conserva un spațiu propriu detașat de interferențe externe sau nedorite. Intimitatea acordă individului posibilitatea de a dispune și de a se folosi de aceasta după propriul său plac.

În general, noțiunea de *intimitate* are mai multe accepțiuni, aceasta referindu-se la:

- Intimitatea corporală sau fizică reprezintă totalitatea elementelor ce caracterizează un individ sub aspect fizic, printre acestea enumerându-se culoarea părului, ochilor, grupa sangvină, structura ADN-ului, culoarea pielii, amprentele digitale. Din perspectiva identității corporale, intimitatea presupune posibilitatea individului de a dispune de caracterele sale fizice, implicând oferirea posibilității terțelor persoane de a explora, utiliza, publica sau cerceta respectivele caractere. Dintre manifestările atențării asupra intimității fizice pot fi enumerate următoarele: utilizarea nesancționată a fluidelor biologice, mediatizarea informației asupra stării fizice ș.a.

- Intimitate comportamentală – acest aspect se referă la preferințele sexuale, obiceiuri, activitățile politice și practicile religioase. Astfel, mediatizarea nesancționată a respectivelor informații reprezintă atentări viabile asupra intimității comportamentale și asupra identității în general [6].

- Intimitatea comunicării reprezintă dreptul persoanei la comunicare cu alte persoane, fără monitorizarea de rutină a comunicațiilor lor de către terți. O manifestare a atențării în acest sens este interceptarea nesancționată a convorbirilor telefonice.

- Intimitatea spațială reprezintă posibilitatea persoanei de a a-și crea, menține și conserva un spațiu propriu detașat de interferențele ex-

terne sau nedorite. Un exemplu de manifestare a atențării în acest sens îl reprezintă pătrunderea nesancționată în domiciliul persoanei [7].

- Intimitatea informației implică stabilirea de reguli privind colectarea și utilizarea informației personale. Potrivit cercetătorului Alan Westin, intimitatea informației reprezintă revendicarea indivizilor, a grupurilor sau a instituțiilor de a stabili când, cum și în ce măsură informația care-i privește este comunicată altora.

Trecând în revistă tipurile de intimitate și riscurile ce pot afecta integritatea acesteia, atenționăm că obiect al atențării în toate cazurile sînt informațiile cu caracter personal ce caracterizează individul în particular. Astfel, datele despre indivizi nu ar trebui să fie în mod automat la dispoziția altor persoane și organizații. Chiar și în cazul în care datele sînt deținute de o altă parte, individul trebuie să poată exercita un grad semnificativ de control asupra acestora și asupra utilizării lor.

E necesar de menționat că termenul *"date cu caracter personal"* este diferit de cel de *viață privată* (*privacy* în sistemul anglo-saxon). În același timp, termenul *"date cu caracter personal"* nu se reduce ca structură doar la viața privată, intimă; el se referă la identitate în general. Așadar, termenul respectiv nu se referă doar la sfera ascunsă, invizibilă, ci și la cea vizibilă, care la fel necesită protecție și cade astfel sub incidența protecției datelor cu caracter personal.

După cum am menționat deja, determinarea conținutului terme-

nului *"date cu caracter personal"* este una dintre sarcinile acestei lucrări, căci prin definire se determină sfera de aplicare a legii și incidența respectivei noțiuni. Astfel, întru definirea conceptului cercetat vom expune definițiile existente în principalele acte normative care reglementează domeniul protecției datelor cu caracter personal.

- Definiția privind datele cu caracter personal cuprinsă în Directiva 95/46/CE (denumită în continuare „Directiva privind protecția datelor” sau „Directiva”): *„Datele cu caracter personal înseamnă orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă („persoana vizată”); o persoană identificabilă este o persoană care poate fi identificată, direct sau indirect, în special prin referire la un număr de identificare sau la unul sau mai multe elemente specifice, proprii identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale”* [8] .

- Definiția datelor cu caracter personal dată de Convenția pentru protecția persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal: *„date cu caracter personal” reprezintă orice informație privind persoana fizică identificată sau identificabilă („persoana vizată”)* [9].

- Definiția datelor cu caracter personal dată de legislația RM cu privire la protecția acestora: *“date cu caracter personal – date despre o persoană fizică, ce permit identificarea ei directă sau indirectă”*.

Analizînd definițiile prezentate, constatăm existența unui șir de

asemănări, printre care și interpretarea extensivă a noțiunii. În ceea ce privește definiția dată de legislația Republicii Moldova, ar fi cazul să menționăm unele rezerve, și anume tautologia gramaticală manifestată prin definirea noțiunii de *“date cu caracter personal”* ca *“date”*. Considerăm necesar a modifica conținutul respectivei norme prin substituirea cuvîntului *“date”* cu cuvîntul *“informație”*.

O explicație complexă a noțiunii de *date cu caracter personal* este oferită de Grupul de lucru privind protecția datelor în Avizul 4/2007 privind conceptul de date cu caracter personal.

Analizînd elaborările internaționale, și anume definiția dată în Directiva 95/46/CE și Convenția pentru protecția persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, Grupul de lucru a încercat să dea o definiție cît mai largă, în așa fel încît această explicație să acopere toate accepțiunile existente. Drept urmare, discuțiile menționate au fost materializate prin elaborarea Avizului 4/2007 al Grupului de lucru al UE privind protecția datelor. Chiar de la început, Grupul de lucru al UE a tîns să atragă atenția specialiștilor asupra evitării cazurilor în care aplicarea automată a fiecărei dispoziții din directivă ar duce, la prima vedere, la o împovărare excesivă sau, eventual, chiar la consecințe absurde. Trebuie să se verifice mai întîi 1) dacă situația respectivă intră în domeniul de aplicare a directivei, în special în conformitate cu articolul 3 al acesteia; 2) în caz afirmativ,

dacă directiva însăși sau legislația națională adoptată în conformitate cu aceasta nu permite derogări sau simplificări în ceea ce privește situațiile speciale, în vederea realizării unui răspuns juridic corespunzător prin asigurarea protecției drepturilor individuale și a intereselor aflate în joc. O alternativă mai bună este nu de a limita în mod nejustificat interpretarea definiției privind datele cu caracter personal ci, mai degrabă, de a sublinia faptul că există un grad considerabil de flexibilitate în aplicarea dispozițiilor referitoare la aceste date [10].

În avizul menționat găsim și o explicație detaliată a conceptului de date cu caracter personal. Astfel, analiza conceptului „date cu caracter personal” nu e posibilă fără explicarea separată a celor patru elemente-cheie care desemnează conținutul datelor cu caracter personal („orice informație”, „referitoare la”, „identificată sau identificabilă”, „persoană fizică”) [11]. Aceste patru elemente componente sînt strîns legate și se alimentează reciproc. Cu toate acestea, pentru a urma metodologia utilizată în avizul indicat, vom aborda separat fiecare element și vom analiza interpretarea dată.

1. Primul element: „orice informație”

Analizînd termenul „orice informație”, Grupul de lucru insistă asupra precizării faptului că conceptul de *date cu caracter personal* cuprinde orice informație referitoare la o persoană și necesită o interpretare largă. Totodată, se atenționează asupra legăturii di-

recte dintre informația furnizată și date, informația avînd un caracter funcție pentru conceperea noțiunii de date personale, astfel datele pot fi deosebite în funcție de natura informației, calitatea acesteia, forța probatorie, conținut, sfera de activitate, format. Astfel, atunci cînd determinăm componența juridică a unei fapte, este foarte important să ținem cont de caracterele informației, poate sau nu poate fi aceasta încadrată în contextul protecției datelor cu caracter personal.

Astfel, din Avizul indicat deosebim:

1) după natura informației:

- date obiective – acestea acoperă informațiile „obiective”, precum prezența unei anumite substanțe în sîngele unei persoane;

- date subiective – informație materializată prin opinii sau evaluări, acestea constituie o mare parte a informațiilor din cadrul procesului de prelucrare a datelor cu caracter personal în sectoare cum ar fi cel bancar, în situații privind evaluarea încrederii care se poate acorda persoanelor care fac un împrumut („Titius este un împrumutător de încredere”), sau în sectorul asigurărilor („Titius nu va muri în curînd”), ori în sectorul încadrării în muncă („Titius este un angajat bun și merită să fie promovat”).

2) după calitatea informației:

- date adevărate – informații cu un grad absolut de precizie, imposibil a fi contestate. De obicei, respectivele date sînt stocate cu un scop anume;

- date imprecise – informația furnizată de datele respective nu

este completă, este învechită sau neactualizată. Depistarea datelor imprecise de către operator îl impune, în virtutea legii, să le completeze și să avizeze persoana;

- date incorecte – informații cu un grad relativ de adevăr, eronate sau greșit stocate. În realitate, dispozițiile privind protecția datelor prevăd posibilitatea ca informațiile să fie incorecte, precum și dreptul persoanei vizate de a avea acces la respectivele informații și de a le contesta prin utilizarea căilor de atac corespunzătoare. Rectificarea se poate realiza prin adăugarea unor comentarii contrare sau prin utilizarea căilor de atac adecvate, cum ar fi calea de atac a apelului.

3) după conținutul informației:

- date sensibile – date incluse în articolul 8 din Directivă, datorită, în special, caracterului riscant al acestora;

- date cu caracter mai general – cuprind informațiile referitoare la orice tip de activitate desfășurată de o persoană, cum ar fi activitatea care implică relații de muncă sau comportamentul economic ori social al persoanei, cu excepția datelor sensibile. Prin urmare, conceptul cuprinde informații referitoare la persoane, indiferent de poziția sau de capacitatea acestora (în calitate de consumatori, pacienți, angajați, clienți etc.).

Această interpretare este susținută de însăși formularea Directivei. Pe de o parte, trebuie să se ia în considerație faptul că noțiunea de *viață privată și de familie* este un concept larg, astfel cum a fost clarificat de Curtea Europeană a

Drepturilor Omului. Astfel, potrivit acesteia, „*termenul „viață privată” nu trebuie interpretat în mod restrictiv. Respectul vieții private cuprinde, în special, dreptul de a stabili și dezvolta relații cu alte ființe umane; în plus, nu există nici un motiv de principiu pentru a justifica excluderea activităților de tip profesional sau a activităților de afaceri din sfera noțiunii de „viață privată”* [12]. Pe de altă parte, dispozițiile privind protecția datelor cu caracter personal depășesc noțiunea de protecție a conceptului extins cu privire la protecția dreptului la viața privată și de familie. Este necesar să se precizeze faptul că protecția datelor cu caracter personal este consacrată de Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, în articolul 8, ca drept autonom, separat și diferit de dreptul la viața privată, prevăzut la articolul 7 al acesteia, aceeași fiind situația și la nivel național în unele state-membre. Acest lucru corespunde condițiilor articolului 1.1, care are drept obiectiv protejarea „drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei și, în special [dar nu în mod exclusiv], a dreptului la viața privată”. Directiva se referă, în special, la prelucrarea datelor cu caracter personal în situații care sînt exterioare vieții private și de familie, cum ar fi cazurile reglementate de dreptul muncii. (articolul 8.2 litera (b)), condamnări penale, sancțiuni administrative sau sentințe civile (articolul 8.5) sau marketingul direct (articolul 14 (b)). Curtea Europeană de Justiție a confirmat această abordare largă.

4) După sfera de activitate, deosebim date ce caracterizează individul sub aspect politic, economic, financiar, social.

5) După formatul informației

- date înscrise pe hîrtie – nu este necesar ca informațiile considerate ca date cu caracter personal să fie conținute într-o bază de date structurată sau într-un dosar. Datele conținute sub formă de text liber într-un document electronic pot constitui date cu caracter personal, cu condiția îndeplinirii celorlalte criterii cuprinse în definiția datelor cu caracter personal. E-mailul conține, de exemplu, asemenea date;

- date stocate în memoria calculatorului;

- date înscrise criptografic, foto, video.

Materializarea datelor în diferite formate este o consecință logică a faptului că prelucrarea automată a datelor cu caracter personal intră în domeniul de aplicare a acestui concept.

O categorie aparte de date sînt cele biometrice. Aceste date pot fi definite ca proprietăți biologice, caracteristici fiziologice, trăsături vitale sau acțiuni repetate, atît trăsăturile, cît și/sau acțiunile fiind caracteristice persoanei și fiind măsurabile, chiar dacă modelele utilizate în practică pentru măsurarea din punct de vedere tehnic a acestora implică un anumit grad de probabilitate. Exemple tipice ale unor asemenea date biometrice sînt amprentele digitale, modelele retinei, structura feței, vocea, precum și geometria mîinii, modelele sangvine sau chiar unele aptitudini

înrădăcinate sau alte trăsături comportamentale (precum semnătura de mînă, felul de a se mișca, în special felul de a merge sau de a vorbi etc.).

Un tip aparte de date cu caracter personal ce caracterizează individul din punct de vedere biometric sînt datele genetice, acestea fiind definite în actele internaționale ca date referitoare la caracteristicile ereditare ale unei persoane sau la modelul ereditar al unor astfel de caracteristici referitoare la un grup de persoane dintr-o familie, astfel datele genetice sînt menționate ca date cu caracter personal în sensul Directivei 95/46/EC, deoarece permit identificarea unei persoane, punînd în evidență unicitatea acesteia.

Ținînd cont de specificitatea acestora, prelucrarea datelor genetice cere și justifică o protecție juridică particulară, acestea incluzîndu-se în grupul datelor senzitive, interzicîndu-se astfel orice discriminare bazată pe datele genetice. Astfel, art. 21 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene statuează că: “orice discriminare bazată (...) pe motive genetice trebuie interzisă”. Aceleași reglementări prohibitive se regăsesc și în Convenția Consiliului Europei cu privire la Drepturile Omului și Biomedicină (art. 11) și în Declarația Universală cu privire la Genomul Uman și Drepturile Omului a UNESCO (art. 6). Importanța acestei interdicții se explică prin stabilirea unor reguli stricte care limitează situațiile în care pot fi utilizate datele genetice.

Pornind de la complexitatea și sensibilitatea informațiilor genetice, multe state au transpus în legislația națională reglementările internaționale din acest domeniu. Astfel, potrivit reglementărilor existente, una dintre condițiile esențiale în acordarea posibilității de prelucrare a datelor constituie respectarea principiilor finalității și proporționalității și argumentarea scopului pentru care datele genetice sînt colectate și utilizate de un operator.

În același timp, remarcăm că datele genetice ar trebui să fie prelucrate sub supravegherea specialiștilor calificați, care au studii și sînt autorizați, deoarece în unele situații acestea reprezintă și date referitoare la starea de sănătate, cu respectarea prevederilor Directivei 95/46/EC și a reglementărilor specifice.

În rezultatul analizelor realizate de Grupul de Lucru 6/2000, s-a evidențiat necesitatea corelării noilor tehnologii genetice cu posibilitățile de asigurare a garanțiilor adecvate pentru protejarea dreptului la intimitate.

O particularitate a datelor biometrice este faptul că ele sînt purtătoare de informații și în rezultatul analizei acestora se pot stabili legături între anumite informații și persoane, astfel permițînd identificarea sigură și unică a persoanei.

Probele de țesut uman (cum ar fi o probă de sînge) reprezintă, prin ele însele, surse din care se obțin date biometrice, însă ele însele nu constituie date biometrice (după cum, de exemplu, structura am-

prentelor digitale constituie sursă de date biometrice, lucru care nu este valabil și pentru degetul în-suși). În consecință, obținerea de informații din probe reprezintă colectare de date cu caracter personal și intră sub incidența dispozițiilor Directivei. Colectarea, stocarea și utilizarea a înseși probelor de țesut pot fi supuse unui set de norme diferite [13].

2. Al doilea element: „referitoare la”

Cel de-al doilea element – „referitoare la” – are ca scop stabilirea legăturii dintre date și persoană, este un indiciu spre cineva: *„datele se referă la o persoană atunci cînd acestea au în vedere identitatea, caracteristicile sau comportamentul unei persoane sau atunci cînd asemenea informații sînt utilizate pentru a determina sau influența modul în care persoana respectivă este tratată sau evaluată”* [14].

Totodată, Grupul atenționează că datele se referă la persoană dacă există unul dintre cele trei elemente: conținut și/sau scop și/sau rezultat.

Elementul „conținut” este prezent în cazurile în care se referă la dezvoltarea unei informații despre o anumită persoană și permite identificarea exactă a acesteia. De exemplu, informațiile conținute într-un cod de bare înscris într-un act de identitate desemnează o anumită persoană sau informații referitoare la aceasta.

Elementul „scop” indică faptul că informația ce se referă la o anumită persoană este stocată, colectată sau utilizată anume în sensul identificării directe a acesteia.

Al treilea caz care determină faptul că datele „se referă” la anumiți indivizi apare atunci cînd există elementul „rezultat”, care se manifestă prin existența consecinței, ca, de exemplu, publicarea unor date personale, difuzarea lor.

Astfel, potrivit Grupului de Lucru, aceste trei elemente (conținut, scop, rezultat) trebuie considerate drept condiții alternative, și nu cumulative, existența oricăruia dintre ele determină faptul că anumite date se referă la o anumită persoană.

3. Al treilea element: „identificată sau identificabilă”

În conformitate cu Directiva, informațiile trebuie să se refere la o persoană fizică care este „identificată sau identificabilă”. Astfel, o persoană se consideră identificată în situația în care avizarea unor informații despre ea permite cert de a menționa că este vorba despre un anumit individ X. Termenul “identificabil” desemnează situația în care persoana poate fi considerată ca identificată prin prelucrarea anumitor informații.

Identificarea se realizează prin intermediul așa-numiților „identificatori”, care reprezintă particularități caracteristice unei persoane și care o deosebesc de altele sau o încadrează într-un grup anume. Identificarea poate fi directă sau indirectă, astfel *„o persoană poate fi identificată direct cu ajutorul numelui sau indirect printr-un număr de telefon, număr de înregistrare al mașinii, număr de securitate socială, număr de pașaport sau prin îmbinarea criteriilor relevante care fac ca aceasta să fie recunos-*

cută prin limitarea grupului căruia aceasta îi aparține (vârsta, ocupația, locul de reședință etc.)” [15].

Identitatea este concretizată în lumea abstractă a sistemelor de informații ca un volum de informații despre o entitate care se diferențiază de alte entități similare. Volumul de informații poate fi la fel de mic ca un cod unic, special conceput ca un element de identificare, sau poate fi un compus de date, cum ar fi numele de familie, data de naștere și codul poștal de reședință. Procesul de identificare a unei organizații cuprinde acumularea de informații relevante de identificare.

Contrar prezumțiilor făcute în timp, o entitate nu are neapărat o identitate unică. De exemplu, la fel cum o companie poate avea mai multe unități de afaceri, diviziuni, ramuri, mărci comerciale, așa și indivizii pot fi individualizați sub diferite nume și în contexte diferite.

Există o varietate de tehnici de identificare, care pot contribui la asocierea informațiilor cu anumite persoane. Exemple importante ale acestor tehnici sînt:

- numele – este modalitatea prin care o persoană este identificată de alte persoane, constituie o informație care sugerează faptul că persoana utilizează acea combinație de litere și sunete pentru a se distinge și a fi distinsă de alte persoane cu care stabilește relații. Numele poate constitui, de asemenea, punctul de plecare care furnizează informații cu privire la locul unde persoana locuiește sau poate fi găsită. Acesta poate oferi, de asemenea, informații referitoare la mem-

brii familiei, precum și la o serie de relații juridice și sociale asociate cu numele respectiv (registre școlare, fișe medicale, conturi bancare). Este posibil chiar să se cunoască înfățișarea unei persoane în cazul în care fotografia acesteia este asociată cu numele. Toate aceste informații legate de nume pot permite unei persoane să cunoască cele mai detaliate amănunte despre o altă persoană și, în consecință, informațiile originale sînt asociate, cu ajutorul identificatorilor, cu o persoană fizică care poate fi „distinsă” de alte persoane. În ceea ce privește persoanele identificate sau identificabile „indirect”, această categorie are legătură cu fenomenul „combinațiilor unice”, indiferent că acestea sînt mari sau mici. În cazurile în care, la prima vedere, numărul identificatorilor disponibili nu permite separarea unei anumite persoane, aceasta ar putea fi în continuare „identificabilă”, întrucît informațiile respective în combinație cu alte informații (indiferent dacă acestea din urmă sînt reținute de operator sau nu) permit identificarea persoanei de alți subiecți. Acest lucru este valabil în cazul în care în Directivă se face referire la „unul sau mai multe elemente specifice, proprii identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale” [16];

- coduri – cifruri atribuite artificial de organizații pentru a distinge o persoană de alte persoane și, totodată, de a secretiza informația ascunsă sub cifru;

- informația cunoscută de către o persoană și materializată prin

răspunsul la o întrebare, de exemplu, necesitatea enunțării numelui mamei, tatălui la crearea unui e-mail, unui cont bancar;

- daturi sau ceea ce persoana dobîndește pe parcursul vieții și îi legitimează identitatea deosebind-o de alte persoane (buletin, pașaport);

- elementele biometrice integrate sau ceea ce o persoană este sub aspect fizic sau structural (culoarea ochilor, înălțimea, culoarea pielii) [17].

4. Al patrulea element: „persoană fizică”

Analizînd conținutul Directivei, stabilim că protecția garantată de dispozițiile acesteia se aplică persoanelor fizice. Motivul 2 din directivă subliniază acest lucru în mod explicit și prevede că „sistemele de prelucrare a datelor sînt în serviciul omului” și că acestea „trebuie, indiferent de naționalitatea sau reședința persoanelor fizice, să le respecte drepturile și libertățile fundamentale”.

Conceptul de persoană fizică este menționat la articolul 6 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, în conformitate cu care „fiecare om are dreptul să i se recunoască pretutindeni personalitatea juridică”. Legislația din statele membre, de obicei în domeniul dreptului civil, subliniază mai clar conceptul de *personalitate* a ființelor umane, acesta fiind înțeles ca reprezentînd capacitatea de a fi subiectul unor raporturi juridice, începînd cu nașterea persoanei și sfîrșind cu moartea acesteia. Datele cu caracter personal în sensul

Directivei sînt, în principiu, date referitoare la *persoanele în viață* identificate sau identificabile. Totuși, de la regula de bază există și excepții care impun ca inclusiv și datelor persoanelor decedate să li se atribuie un regim de protecție. Printre acestea pot fi nominalizate situațiile în care datele unei persoane decedate pot face trimiteri la o persoană în viață, ca, de exemplu, persoana X suferea de hemofilie, este informație în temeiul căreia deducem că fiul lui X de asemenea suferă de această boală, întrucît ea este legată de o genă conținută în cromozomi.

Totodată, asigurarea protecției datelor persoanelor decedate poate fi impusă în anumite cazuri și prin elaborarea unor seturi de norme privind protecția datelor, trasînd ceea ce unii numesc „*personalitas praeterita*”.

Prin analiza făcută asupra noțiunii de date personale, Grupul de Lucru face referințe și la datele referitoare la copiii nenăscuți, menționînd că și acestea pot cădea sub incidența legislației protecției datelor cu caracter personal în situația în care există careva reglementări naționale la acest capitol. Pentru a determina dacă dispozițiile naționale privind protecția datelor protejează, de asemenea, informațiile referitoare la copiii nenăscuți, ar trebui să se ia în considerație abordarea națională a noțiunii de *persoană fizică* în general.

O problemă foarte controversată este aplicativitatea protecției datelor asupra persoanelor juridice. Astfel, pornind de la definiția date-

lor cu caracter personal, constatăm că aceasta se referă la persoanele fizice, iar informațiile referitoare la persoanele juridice nu sînt, în principiu, acoperite de Directivă, iar protecția acordată de aceasta nu se aplică acestora.

Unele dispoziții ale Directivei 2002/58/CE privind protecția vieții private se extind totuși și asupra persoanelor juridice. Articolul 1 al acesteia prevede că „*alineatul (2) Prevederile prezentei directive explică și completează Directiva 95/46/CE în scopurile menționate la alineatul (1). Mai mult, acestea sînt menite a asigura protecția intereselor legitime ale abonaților persoane juridice*”. Astfel, constatăm că articolele 12 și 13 se extind și asupra persoanelor juridice.

Informațiile privind persoanele juridice pot fi, de asemenea, considerate ca fiind „referitoare la” persoane juridice în funcție de specificitatea acestora, în conformitate cu criteriile stabilite în acest document. Acest caz poate apărea atunci cînd numele persoanei juridice provine de la numele unei persoane fizice. Un alt caz poate fi reprezentat de e-mailul unei societăți care este utilizat, în mod obișnuit, de un anumit angajat, sau cazul informațiilor referitoare la o mică afacere (în sens juridic este vorba mai degrabă despre un „obiect” decît despre o persoană juridică) care poate descrie comportamentul deținătorului acesteia. În toate aceste cazuri, atunci cînd criteriile referitoare la „conținut”, „scop” sau „rezultat” permit ca informațiile privind persoana juridică sau afacerea să

fie considerate că „se referă” la o persoană juridică, acestea trebuie privite ca date cu caracter personal și trebuie să se aplice dispozițiile privind protecția datelor [18].

Rezumînd, putem afirma că conceptul „date cu caracter personal” trebuie privit prin prisma celor patru elemente regăsite în definiție. Astfel, concluzia asupra faptului dacă o informație constituie sau nu „date cu caracter personal” poate fi dedusă doar în urma unei suprapunerii a datelor evaluate condițiilor impuse de definiție.

Astfel pot fi considerate drept „date cu caracter personal”, în sensul legislației protecției datelor cu caracter personal, datele care se referă la următoarele:

- furnizează o informație de orice natură, conținut ori format tehnic care se referă la o persoană fizică identificată sau identificabilă;
- pot fi reprezentate prin informații atît obiective, cît și subiective, evaluîndu-se astfel conținutul, scopul și rezultatul utilizării lor;
- determină clar o anume persoană sau un grup de persoane;
- privesc în special persoanele în viață;
- datele biometrice constituie date cu caracter personal.

Concluzionînd asupra celor relatate, putem afirma că identitatea poate fi considerată drept totalitatea datelor cu caracter personal luate în ansamblu și care sînt indispensabile individului în viața contemporană. Identitatea poate fi percepută sub două aspecte: totalitatea datelor cu caracter personal înnăscute (culoarea ochilor, culoarea pielii, sexul) și

totalitatea datelor cu caracter personal dobândite pe parcursul vieții (numele, prenumele, numărul de pașaport). Identitatea nu este altceva decât caracterele ce deosebesc un individ de alt individ. Astfel, deosebirea unui individ de alt individ deja presupune existența socială, existența unei comunități, fapt ce determină manifestarea identității în sfera publică.

Protecția datelor cu caracter personal înseamnă respectarea vieții private individuale și garantarea unui nivel acceptabil de securitate, care constituie cei doi piloni ai identității în societatea informatizată.

Cu toate acestea, nevoia de intimitate și securitate sînt în mod tradițional privite ca obiective contractante: organizații publice și private ar dori să aibă sisteme puternice de identificare, asigurînd astfel securitatea, iar persoanele fizice ar dori să fie total inviolabile, pentru a-și asigura libertatea și independența. Considerate ca fiind două puncte de vedere diferite asupra aceleiași probleme, totuși acestea cu timpul ar putea deveni complementare.

Analizînd cele trei noțiuni separat, este foarte ușor de sesizat diferența și legătura conceptuală dintre ele. Astfel, identitatea unui individ este desemnată de datele cu caracter personal al acestuia, iar intimitatea lui se referă la posibilitatea cetățeanului de a gestiona datele sale personale.

Definirea termenului „date cu caracter personal” este o sarcină foarte importantă, căci doar în urma

acestui fapt pot fi stabilite situațiile ce cad sub incidența protecției datelor cu caracter personal.

Referințe bibliografice

1. S. D. Warren and L. D. Brandeis. *The Right to Privacy*. In: Harvard Law Review, 1890, 4(5):193-220.
2. A. F. Westin. *The Right to Privacy*, Atheneum, 1967.
3. F. D. Schoeman. *Philosophical Dimensions of Privacy*, Cambridge Univ. Press, 1984.
4. S. Garfinkel. *Database Nation: The Death of the Privacy in the 21st Century*. O'Reilly & Associates, Sebastopol, CA, USA, 2001.
5. Bygrave L. *Data Protection Law: Approaching Its Rationale, Logic and Limits* Kluwer Law International, 2002.
6. James Rule. *The politics of Privacy*. New York: New American Librarz, 1980, p. 22.
7. David Banisar, Simion Davies. *Global Trends in Privacy Protection*. In: The John Marshall Journal of Computer & Information Law. no 17/1999, p.6.
8. Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date. În: Jurnalul Oficial al Comunităților Europene L 281 din 23 noiembrie 1995, p. 31-50, art. 2, lit. a). [Online]: http://eurlex.europa.eu/Result.do?T1=V3&T2=1995&T3=46&RechType=RECH_naturel&Submit=C%4%83utare
9. Convenția privind protecția persoanelor cu privire la procesarea automată a datelor personale, CETS No. 108, Strasbourg, 28.01.1981. [On-line] <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?CM=12&CL=ENG>
10. Avizul 4/2007 al Grupului de lucru a UE privind conceptual de date

cu caracter personal, Bruxelles: Belgia, 2007, p. 6. http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/media/dataprot/index.htm

11. *Op. cit.*, p. 6-29.
12. Hotărîrea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Amann c. Elveția din 16.02.2000, considerentul 65.
13. Recomandarea Consiliului European nr. Rec (2006) 4 a Comitetului de miniștri al statelor-membre privind cercetarea efectuată asupra materialelor biologice de origine umană din 15.03.2006.
14. Documentul Grupului de lucru nr. WP 105: *Document de lucru privind protecția datelor cu caracter personal legate de tehnologia RFID*, adoptat la 19.1.2005, p. 8.
15. Opinion 4/2007 on the concept of personal data, adopted on 20th Iune, by the Working Party was set up under Article 29 of Directive 95/46/EC, p. 15. [On-line]: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf.
16. Opinion 4/2007 on the concept of personal data, adopted on 20th Iune, by the Working Party was set up under Article 29 of Directive 95/46/EC, p. 16. [On-line]: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf.
17. Clarke R. *Introduction to Data-veillance and Information Privacy, and Definitions of Terms* Xamax Consultancy Pty Ltd, August 1997, at <http://www.rogerclarke.com/DV/Intro.html>
18. Opinion 4/2007 on the concept of personal data, adopted on 20th Iune, by the Working Party was set up under Article 29 of Directive 95/46/EC, p. 25. [On-line]: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2007/wp136_en.pdf.

INFRAȚIUNEA CONTINUATĂ (PRELUNGITĂ) ȘI INFRAȚIUNEA CONTINUĂ SUCCESIVĂ ÎN DREPTUL PENAL

Anca-Iulia STOIAN,
doctorand

SUMMARY

In the matter of the continued or extended offence, a special interest is raised by the issue of its delimitation from the continuous and successive offence.

There is an obvious similarity between the continued offence and the successive offence, because both involve an extended criminal activity and the extension is due, in both cases, to the repeated intervention of the perpetrator.

Unlike the continued offences (extended), the scope of further spread of continuous crimes is lower, as the latter become possible only to facts, the material element of which is susceptible of criminal continuity, on an indefinite term.

Activitatea de transpunere în viață a normativității penale trebuie să fie precedată de elucidarea cu exactitate a conținutului legii penale, pentru a determina o identitate perfectă între starea de fapt desfășurată de către făptuitor și cea de drept, descrisă de către legiuitor în normativitatea penală.

În materia infracțiunii continuate sau prelungite, trezește un interes deosebit problema delimitării acesteia de infracțiunea continuă succesivă. Înainte însă de a evidenția trăsăturile delimitative ale acestor două entități juridice, este necesar să abordăm unele aspecte generale pe care le implică cunoașterea infracțiunii continue.

În legislația penală a Republicii Moldova, la art. 29 alin. (1) Cod penal este instituită definiția legală a infracțiunii continue: „Se consideră infracțiune continuă fapta care se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, timp nedeterminat, a activității infracționale” [1].

Utilitatea pragmatică a acestei inovații legislative rezidă în faptul că facilitează recunoașterea infracțiunilor continue în cadrul incriminărilor din partea specială a Codului Penal și, totodată, tra-

sează semnele de delimitare ale acesteia de alte forme ale unității infracționale.

Din textul de lege prevăzut de art. 29 C. pen. al Republicii Moldova, rezultă că infracțiunea continuă prezintă cumulativ două caracteristici:

1. **Este susceptibilă de a fi săvârșită pe o perioadă de timp nedeterminată.** În concepția legiuitorului nostru, pentru infracțiunea continuă nu este caracteristică o simplă prelungire a activității infracționale, pe care o întâlnim și în alte forme de unitate infracțională. Orice acțiune sau inacțiune constitutivă a unei infracțiuni poate avea o durată de desfășurare oricât de mică, spre exemplu, săvârșirea unui omor prin aplicarea de lovituri succesive sau prin nealăptarea copilului nou-născut pe o perioadă relativ îndelungată de timp, care i-ar provoca decesul.

În aceste cazuri este vorba despre prelungirea ocazională a infracțiunii, determinată de modul concret în care făptuitorul a conceput săvârșirea acesteia. Pe când la infracțiunea continuă prelungirea activității infracționale este determinată de însăși natura faptei, continuitatea fiind un atribut

inerent al acesteia. Spre exemplu, acțiunile de purtare sau păstrare a armei de foc, ce formează modalități normative de săvârșire a infracțiunii prevăzute de art. 290 C. pen. al Republicii Moldova, prin însăși natura lor au un caracter continuu [2, p. 130].

2. **Activitatea infracțională este realizată în mod neîntrerupt.** Această caracteristică, de rînd cu prima, determină caracterul unitar al infracțiunii continue, deoarece sub aspect obiectiv aceasta este realizată printr-o acțiune sau inacțiune neîntreruptă, continuă, formînd în ansamblu conținutul unei singure infracțiuni. În sensul art. 29 C. pen. al Republicii Moldova, activitatea infracțională este realizată neîntrerupt, atunci cînd, odată începută, aceasta se prelungește fără să prezinte discontinuități străine naturii sale, nefiind necesară intervenția făptuitorului prin săvârșirea repetată a actului infracțional pentru prelungirea acestuia. De pildă, neexecutarea obligației de plată a pensiilor alimentare, ce constituie o modalitate normativă de săvârșire a infracțiunii prevăzute în art. 202 C. pen., se prelungește în timp în mod continuu, pe toată perioada neonorării obligații-

ei imputate, fără ca făptuitorul să preia activitatea infracțională. În acest caz, activitatea infracțională va fi întreruptă în eventualitatea survenirii unei situații improprii naturii sale, cum ar fi împlinirea vârstei majoratului de către copil, decesul acestuia etc. [3, p. 131].

Legiuitorul român nu definește acest tip de unitate infracțională (infracțiunea continuă), sarcina revenindu-i doctrinei penale.

În doctrina românească de specialitate se susține că infracțiunea continuă este acea infracțiune „ce se caracterizează prin prelungirea în chip natural a acțiunii sau inacțiunii, ce constituie elementul material al laturii obiective, după consumare, pînă la intervenția unei forțe contrare” [4, p. 148]; „cînd acțiunea (inacțiunea) infracțională și urmarea durează pînă cînd infractorul o curmă de bunăvoie sau datorită intervenției altei persoane, moment în care se epuizează” [5, p. 87]; „acea infracțiune care, odată realizată în toate elementele sale, este susceptibilă de consumare în continuare, prin prelungirea atît a acțiunii sau inacțiunii constitutive, cît și a procesului de producere a rezultatului, fără ca această prelungire să-i afecteze unitatea” [6, p. 62].

Absența definiției legale a infracțiunii continue în legislația penală a României se explică prin faptul că infracțiunile fiind prin însuși conținutul lor normativ fie instantanee, fie continue, fără a-și putea schimba natura din instantanee în continue sau invers, în raport cu anumite condiții concrete de săvîrșire n-ar fi nevoie de o definiție generală a infracțiunii continue.

Totuși, ne alăturăm la punctul de vedere al autorilor care se pronunță asupra utilității unei asemenea definiții legale. Astfel, o asemenea definiție ar fi fost utilă nu numai pentru a indica dacă în concepția legiuitorului nostru continuitatea este un atribut rezultat din incriminare sau o situație derivată din modul de săvîrșire, ci și, mai ales, pentru a marca caracteristicile specifice ale acestei forme de unitate infracțională, astfel ca ea să poată fi recunoscută în cadrul incriminărilor legale [7, p. 59].

Așadar, propunem reformularea denumirii art. 41 C. pen. în vigoare al României din „Unitatea infracțiunii continuate și a celei complexe” în „Unitatea infracțiunii continue, continuate și a celei complexe”. În același sens, se propune suplینirea textului de lege printr-un alineat, astfel încît la alineatul II să fie încorporată următoarea definiție a infracțiunii continue: „Infracțiunea este continuă atunci cînd aceasta constă dintr-o acțiune sau inacțiune ce se prelungeste în timp, pînă la încetarea activității infracționale. Infracțiunea continuă poate fi permanentă sau succesivă”.

O problemă controversată în doctrina penală este conținutul elementului material al laturii obiective a infracțiunii continue. În acest sens, autorul V. Dongoroz a expus opinia că sub aspect obiectiv infracțiunea continuă se realizează printr-o dublă atitudine a făptuitorului, și anume: una comisivă, prin care se creează starea infracțională, și alta omisivă, prin care se lasă ca starea infracțională să dureze [8, p. 310].

Deopotrivă, V. Kudreavțev sus-

ține că toate infracțiunile continue încep cu o activitate infracțională activă (părăsirea samavolnică a unității, evadarea din locurile de detenție etc.) sau cu una pasivă (neprezentarea militarului la timp din concediu), însă continuitatea este determinată de neexecutarea ulterioară îndelungată a obligației vinovatului.

Opiniile în cauză au generat în doctrina penală două obiecții pe care le considerăm ca fiind juste. Prima obiecție se referă la faptul că nici o normă de drept penal, în măsura în care prevede un singur conținut de infracțiune, nu pretinde persoanelor cărora li se adresează două conduite, una derivînd din nerespectarea celeilalte, ci o singură conduită, care rezultă din descrierea acțiunii sau inacțiunii incriminate sub amenințarea unei pedepse.

O altă obiecție vizează faptul că existența unei inacțiuni subsecvente acțiunii inițiale nu este confirmată de realitate, în sensul că acțiunii inițiale, de principiu, nu-i urmează un comportament omisiv, ci tot unul comisiv [9, p. 190].

Spre exemplu, cel ce continuă să păstreze o substanță narcotică (acțiune ce constituie o modalitate normativă de săvîrșire a infracțiunii prevăzute de art. 217 C. pen.) săvîrșește, ca și la începutul activității infracționale, acte cu caracter comisiv, și nu omisiv.

În urma celor relatate, putem concludiona că, sub aspect obiectiv, infracțiunile continue pot fi săvîrșite atît prin acțiune – de exemplu, purtarea, păstrarea armelor de foc și a munițiilor (art. 290 C. pen.); evadarea din locurile de detenție (art. 317 C. pen.); în-

sușirea sau utilizarea samavolnică a energiei electrice sau a gazelor naturale (art. 194 C. pen.) – cât și prin inacțiune – eschivarea de la mobilizare (art. 354 C. pen.) etc.

Dintre multiplele aspecte ale problematicii infracțiunilor continue, o putem evidenția și pe cea a determinării criteriilor de identificare a acestora în practică, prin prisma evidențierii propriilor caracteristici, care le deosebește de celelalte forme ale infracțiunii unice. În acest sens, putem semnala faptul că legiuitorul a prevăzut expres două criterii în baza cărora poate fi constatat caracterul continuu al elementului material descris în norma de incriminare, și anume: pe de o parte, caracterul nedeterminat de timp în cadrul căruia are loc derularea acțiunii (inacțiunii), pe de altă parte, caracterul neîntrerupt al acesteia.

În cazul infracțiunilor săvârșite prin acțiune, răspunsul ni-l oferă, de regulă, termenul sau expresia folosită de legiuitor pentru a desemna acțiunea constitutivă, adică caracterul continuu al infracțiunii este stabilit prin evaluarea definiției legale a acesteia. Dacă cuvântul sau expresia ce desemnează acțiunea criminală exprimă o activitate de durată (spre exemplu, *păstrarea, deținerea, purtarea* etc.) infracțiunea este continuă. În cazul în care definiția legală este redactată în termeni prea generali, se face apel la un criteriu complementar, și anume la cel al modului de executare concretă a infracțiunii.

Astfel, spre exemplu, când este vorba despre însușirea sau utilizarea ilicită a energiei electrice, termice sau a gazelor naturale (in-

fracțiune incriminată în art. 194 C. pen.), modul concret de executare a acestei infracțiuni, în mod obiectiv și necesar, nu poate avea un caracter instantaneu, ci se prelungește în timp, în toată perioada cât durează transferul energiei electrice, termice sau al gazelor de pe traseul său inițial licit pe cel ilicit, creat prin fapta infractorului. Dacă sustragerea unui oarecare bun mobil se realizează îndată, sustragerea energiei de orice fel nu este de conceput, datorită obiectului material, decît printr-o acțiune de durată.

În cazul infracțiunilor săvârșite prin inacțiune, trebuie să determinăm caracterul obligației a cărei nerespectare este sancționată de lege. Astfel, sînt infracțiuni continue săvârșite prin inacțiune acele infracțiuni care se comit prin neîndeplinirea unei obligații ce poate fi executată pe un termen relativ îndelungat de timp sau pe un termen nedeterminat.

La determinarea infracțiunilor continue trebuie să se țină cont de faptul că există infracțiuni continue propriu-zise și infracțiuni cu modalități alternative continue. Infracțiunile continue propriu-zise sînt acelea a căror modalități de săvârșire de fiecare dată au un caracter continuu (spre exemplu, evadarea din locurile de detenție nu poate fi săvârșită decît în mod continuu). Infracțiunile cu modalități normative continue sînt acelea care au o dinamică execuțională continuă doar atunci când sînt săvârșite prin anumite modalități alternative descrise în dispoziția normei penale (spre exemplu, circulația ilegală a drogurilor (art. 217 C. pen.), *care este descrisă*

prin mai multe modalități alternative, dintre care doar unele sunt susceptibile de prelungire în timp, are un caracter continuu doar atunci cînd este săvârșită prin deținerea sau păstrarea substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor) [10, p. 133].

Din cele menționate mai sus rezultă că, *spre deosebire de infracțiunile continuate (prelungite), sfera de răspîndire a infracțiunilor continue este mai mică, întrucît acestea din urmă devin posibile doar la faptele al căror element material este susceptibil de continuitate infracțională pe un termen nedeterminat. Pe cînd infracțiunile continuate (prelungite) sînt posibile în cazul majorității infracțiunilor cu caracter intenționat.*

În doctrina penală, după modul cum se realizează activitatea infracțională în cazul infracțiunilor continue, se face distincție între ***infracțiunile continue permanente și infracțiunile continue succesive*** [12, p. 190; 27, p. 210; 94, p. 93-94].

Infracțiunile continue *permanente* se caracterizează printr-o activitate continuă, care nu cunoaște momente de discontinuitate, de întrerupere. Infracțiunile continue *successive* au ca particularitate faptul că în desfășurarea activității infracționale intervin unele întreruperi determinate de natura acesteia. Existența infracțiunilor continue permanente nu trezește îndoieli, deoarece caracterul continuu al acestora nu se află în dezacord cu cel descris de art. 29 alin. (1) C. pen.

Nu putem însă remarca acest fapt în cazul infracțiunilor conti-

nue succesive. După cum rezultă din dispoziția art. 29 C. pen. al Republicii Molodva, „întreruperea” activității infracționale ține de esența infracțiunii continue. Astfel, eventualele întreruperi ale acesteia pun sub semnul întrebării existența infracțiunii continue, aceasta putând fi calificată ca infracțiune prelungită (continuată) sau, după caz, ca infracțiune repetată. În accepțiunea noastră, însă, la unele infracțiuni continue pot apărea unele întreruperi ale activității infracționale, determinate de natura și specificul modalității faptice de executare a acesteia.

În acest caz, întreruperea nu se datorează unor cauze străine, improprii naturii infracțiunii continue, ci unor cauze proprii sau caracteristice acesteia. De exemplu, la infracțiunea de purtare a armei de foc (art. 290 C. pen.), prelungirea activității actului infracțional nu se realizează automat, ci prin intervenția făptuitorului, care în anumite situații trebuie să preia din nou arma purtată ilicit. În același sens putem exemplifica și infracțiunea prevăzută de art. 194 C. pen., săvârșită în forma însușirii energiei electrice, care, datorită naturii sale, poate prezenta anumite discontinuități (lipsa curentului electric, deconectarea aparatului electric etc.).

Deci, spre deosebire de infracțiunile prelungite și cele repetate, în infracțiunile continue succesive intervenția făptuitorului nu vizează repetarea actului infracțional, ci menținerea stării infracționale (după cum a fost reflectat în spețele anterioare), realizată prin obiectivizarea continuității fizice a elementului material, materializată prin repunerea în rol a acțiunii sau inacțiunii incriminate.

În continuare vom insista asupra aspectelor corelative existente între infracțiunea continuată (prelungită) și infracțiunea continuă succesivă. Reieșind din substanța acestor două entități juridice, se poate menționa că între infracțiunea continuată și infracțiunea succesivă există o vădită asemănare, deoarece ambele presupun o activitate infracțională prelungită, iar prelungirea se datorează, în ambele cazuri, intervenției repetate a făptuitorului.

După cum se menționează, pe drept cuvânt, în doctrina de specialitate, deosebirea dintre infracțiunea continuată (prelungită) și cea continuă constă în caracterul **necesar** sau **accidental** al prelungirii [12, p.171].

În cazul infracțiunilor continue succesive, prelungirea este naturală și de esența infracțiunii, pe când în infracțiunile continuate (prelungite) prelungirea este accidentală, căci o infracțiune care îmbracă forma continuată poate fi comisă și instantaneu. Într-adevăr, prelungirea activității infracționale la infracțiunile continue decurge din natura faptei, acest tip de unitate fiind atribuit unității naturale de infracțiune. Alta este situația infracțiunii continuate care, pe de o parte, aparține unității legale de infracțiune, iar pe de altă parte, prelungirea elementului material se datorează modului de săvârșire a faptei pe rate sau în tranșe.

Astfel, în cazul infracțiunii continue succesive, continuitatea este inerentă acțiunii sau inacțiunii constitutive, acesta neputând fi săvârșită altfel decât în mod conti-

nuu. În literatura de specialitate se susține însă faptul că în infracțiunile succesive continue se permit unele întreruperi în desfășurarea activității infracționale [13, p. 71]. Alta, însă, este situația infracțiunii continuate, la care continuitatea activității infracționale este întâmplătoare, depinzând, după cum am arătat deja, de modul în care autorul a conceput desfășurarea activității infracționale.

Anterior a fost descris regimul de sancționare a infracțiunii continuate în legislația penală a României. Considerăm că acest tratament de sancționare poate fi extins și asupra infracțiunii continue succesive, întrucât aceasta, comparativ cu infracțiunea succesivă permanentă, denotă un grad sporit de pericol social din partea făptuitorului, derivat din perseverența pe care acesta o manifestă în ceea ce privește reiterarea practicilor infracționale.

În acest context, propunem reformularea denumirii art. 42 C. pen. în vigoare al României din „Pedeapsa pentru infracțiunea continuată” în „Pedeapsa pentru infracțiunea continuă succesivă și infracțiunea continuată”. Astfel, textul de lege ar avea următorul conținut normativ: „Infracțiunea continuă succesivă și infracțiunea continuată se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, la care se poate adăuga un spor potrivit dispozițiilor art. 34 C. Pen. ”.

Recenzent:
Gh. ALECU,
doctor în drept,
conferențiar universitar

Referințe bibliografice

1. *Codul penal al Republicii Moldova* nr. 985-XV din 18.04.2002, republicat în: Monitorul Oficial al R. Moldova, din 14.04.2009, nr. 72-74/195, Monitorul Oficial al R. Moldova, din 13.09.2002, nr. 128-129/1012.

2. Berliba V., Cojocaru R., *Infracțiunea continuă și continuată în legea penală a Republicii Moldova*, În: Revista de drept penal, anul XIII, nr.4, octombrie – decembrie, București, 2006.

3. Berliba V., Cojocaru R., *op. cit.* București, 2006.

4. Dobrinou V. ș.a., *Drept penal. Partea generală.*, București: Ed. ATLAS LEX, 1994.

5. Basarab M., *Drept penal. Partea generală*. Vol. II, Ed. a III-a revăzută și adăugită, Cluj-Napoca: Ed. Lumina Lex, 2002.

6. Basarab M., *Partea generală a Codului penal român într-o perspectivă europeană*. În: Revista de drept penal, nr. 1/2004.

7. Papadopol V., Pavel D., *Formele unității infracționale în dreptul penal român* București: Casa de editură și presă „Șansa” – S.R.L., 1992, p. 59.

8. Dongoroz V., *Drept penal (Tratat)*, Institutul de Arte Grafice „Titajul”, București, 1939.

9. Biro L., Basarab M., *Curs de drept penal al R.P.R. Partea generală*. București: Ediția didactică și pedagogică, 1961.

10. Berliba V., Cojocaru R., *op. cit.* București, 2006.

11. Dobrinou V. ș.a., *op. cit.* București, 1994.

12. Papadopol V., Pavel D., *op. cit.* București, 1992, p. 171.

13. Alexei Barbăneagră, Gheorghe Alecu, Viorel Berliba, Vitalie Budeci, Trofim Carпов, Valeriu Cușnir, Radion Cojocaru, Alexandru Mariș, Tudor Popovici, Gheorghe Ulianovschi, Xenofon Ulianovschi, Nicolae Ursu, Victor Volcinschi, *Codul Penal al Republicii Moldova. Comentariu*, Chișinău: Sarmis, 2009, 860 p.

REFLECȚII PRIVIND PROBLEMELE CONCEPTUALE ALE PUTERII DE STAT

Ion JECEV,
lector universitar USM, doctorand

REZUMAT

Analiza conceptului puterii de stat permite evidențierea a patru înțelesuri ale ei: ca raport volițional, ca organ al statului, ca funcție și ca ansamblu de atribuții. Fiecare dintre aceste abordări oferă posibilitatea de a evidenția destinația socială a puterii de stat și rolul ei în reglementarea relațiilor sociale.

SUMMARY

The analysis of the concept of state power allows the emphasise of its four meanings: as volitional report, as organ of the state, as a function and set of tasks. Each of these approaches makes it possible to highlight the social nature of the state power and its role in the regulation of the social relations.

Puterea de stat este o varietate a puterii sociale, care are calități politice, totodată puterea de stat este putere publică. Puterea de stat nu există decât inserată în inima unei societăți; societatea statală nu există și nu subzistă decât prin puterea politică. Puterea de stat prezintă astfel forma oficialmente constituită a puterii politice, forma publică sub care se organizează și funcționează această putere.

Relația dintre puterea politică și puterea de stat nu este unilaterală. Autorul Anton Carpinski definește puterea politică în felul următor: „Capacitatea de a-i obliga pe actorii unui sistem social dat să-și îndeplinească obligațiunile pe care le impun obiectivele sociale, mobilizând resursele societății în vederea asigurării acelor obiective” [1].

Puterea politică nu se erodează în timp, nu își schimbă esența și conținutul, pe când puterea de stat

este în mod necesar o putere predispusă schimbărilor atât în ceea ce privește conținutul și formele de exercitare, cât și în ceea ce privește titularul. În democrațiile constituționale clasa politică sau elitele conducătoare se schimbă în funcție de voința suverană a poporului, pe când titularul puterii politice – poporul – rămâne neschimbat, indiferent de procesul trecerii de la o generație la alta.

Dacă puterea politică stă la baza puterii de stat, aceasta consolidează puterea poporului prin formele multiple pe care i le oferă, pentru a se exterioriza și materializa în acte de putere (legi). Chiar și societatea civilă (partidele politice, sindicatele, presa, organizațiile neguvernamentale, opinia publică în general) sprijină puterea suverană a poporului. Societatea civilă este ea însăși o *potentia* într-un sens derivat din cel originar. De aceea, societatea civilă se poate opune

autorităților statale tiranice, dar nu și puterii, al cărui titular este poporul. Puterea se raportează în mod necesar la un titular, căruia îi sînt recunoscute anumite prerogative. Dacă statul exercită o putere delegată, circumscrisă înfăptuirii unor obiective sociale de interes general (binele comun), titularul puterii globale nu poate fi în epoca noastră decît poporul ori, după caz, națiunea, care deține în mod originar puterea politică. Poporul sau națiunea este titularul puterii politice, pe cînd statul (autoritățile/puterile publice) reprezintă titularul exercițiului puterii de stat încredințate în mod legitim de popor. Între popor și stat se stabilesc anumite relații, pe baza cărora ciclul putere politică (originară) – putere de stat (derivată) se reia la nesfîrșit, cu condiția respectării principiilor democratice.

Potrivit unei asemenea paradigme, periodic poporul, apelînd la proceduri electorale, își exercită puterea politică prin intermediul unor reprezentanți ai săi, care pun bazele funcționării puterii de stat.

Raporturile reciproce ce se stabilesc între guvernați (titularul puterii politice) și guvernanți (titularii puterii de stat) se manifestă, pe de o parte, prin încredințarea de către cei guvernați a exercițiului prerogativelor puterii politice și prin controlul înfăptuit de ei asupra „celor aflați la putere”, iar, pe de altă parte, ca raporturi de putere concretizate în comandamente, ordine, instrucțiuni impuse de subiecți politici specializați (guvernanți) membrilor colectivității,

individual sau grupați pe diferite criterii (guvernații) [2].

Puterea politică a poporului și puterea de stat, sînt esențialmente unice, în sensul că nu pot fi concutate în mod legitim de alte puteri de același tip [3].

Puterea de stat este astfel o putere derivată și condiționată de puterea politică deținută de popor. În afara acestei condiționări, puterea de stat ar fi o putere concurentă și egală ca pondere cu puterea politică. Faptul că puterea de stat este o putere delegată sau, altfel spus, o putere derivată și condiționată înseamnă că ea nu poate fi opusă poporului și folosită împotriva și pentru împilarea acestuia. Tocmai de aceea puterea de stat este legitimă, dacă rezidă în puterea suverană a poporului. Puterea de stat nelegitimă este o putere rezultată din uzurparea puterii legitime sau a puterii exercitate împotriva poporului.

Forța de dominație, constrîngerea exercitată de stat se întemeiază pe o voință superioară, care este cea a poporului sau a națiunii. Nu este însă vorba de suma aritmetică a voințelor indivizilor, ci de o voință colectivă și abstractă, rezultată din consimțămîntul tacit al indivizilor, dar și din conștientizarea de către popor a rolului și forței sale în cadrul delimitat al unui teritoriu. Voința colectivă supraindividuală a poporului se află la temelia puterii (suveranității) acestuia și constituie conținutul său, în timp ce statul (puterea de stat) reprezintă „forma politică”, exteriorizarea instituțională a suveranității poporului.

Puterea publică, element indispensabil, definitiv al statului, adesea înfățișată ca unitate „politică și juridică”, „coeziune politică” (Marcel Prélot)[4], „legătură juridică și suveranitate” (Giorgio del Vecchio), este acea putere care îi dă statului forma și caracterul propriu. Teritoriul oferă cadrul, populația furnizează substanța careia statul îi dă forma sa. Potrivit adagiului scolastic „sicut materia appetit formam”, așa cum materia tinde spre formă, societatea aspiră la stat, care însă nu se naște decît sub influența acțiunilor umane deliberate.

„Statul nu este niciodată un dat”, cum sînt populația, teritoriul, mediul natural, „statul este întotdeauna creat” (Lucien Febvre) sau, după cum spunea un jurist, discipol al lui Fr. Gény, „statul nu este niciodată dat, el este întotdeauna construit”. Această construcție se realizează de către putere, prin forțele sale de convingere și de constrîngere, iar puterea rămîne un atribut inerent al statului [5].

În literatura juridică și cea politică, pentru desemnarea acestui ultim element al statului se utilizează fie termenul de „putere de stat”, fie cel de „autoritate publică”.

O definiție unitară a ceea ce se numește „puterea de stat” sau „autoritatea publică” pentru diferite epoci de dezvoltare a societății nu este posibilă. În această privință, este suficient să spunem că, în timp ce în monarhiile absolute „puterea de stat” se confundă cu o singură persoană („Statul sînt eu”, spunea regele Franței Ludovic

al XIV-lea), în democrațiile moderne, consideră Tudor Drăganu, ea apare ca un sistem de organe, competente să exercite funcțiile statului: legislativă, executivă, judecătorească [6].

Conceptul „puterii” și cel al „puterii de stat” sînt pe larg utilizate în literatură, precum și în formulările actelor normativ-juridice. Folosirea acestor termeni în documentele normative presupune formalizarea acestor concepte și includerea în aparatul categorial, utilizat în procesul legislativ.

Formalizarea conceptului „puterea de stat” dă naștere unor probleme cu caracter de conținut, care are legătură cu interpretarea anumitor prevederi constituționale [7].

Problemele pur teoretice de înțelegere a naturii juridice a puterii de stat au prezentat subiect de interes științific și pentru savanți renumiți, juriști ruși de pînă la Revoluția din 1917 ca N.M. Korkunov, L.I. Sorokin, V.M. Hvostov.

N.M. Korkunov scria: „Puterea de stat, ca forță, condiționată de conștiința cetățenilor din dependența lor față de stat, dă naștere în viața societății la fenomene specifice de genuri diferite. În primul rînd, ea îi determină pe cetățeni să facă aceea ce ei consideră necesar pentru stat, de care simt dependență (...) În al doilea rînd (...), cetățenii se supun ordinelor anumitor persoane, recunoscute ca organe ale puterii de stat” [8]. Caracteristica puterii de stat ca forță capabilă de a supune este corectă în legătură cu faptul că influența organizată a statului nu poate fi exercitată,

bazîndu-se numai pe convingere. Realizarea puterii (forței) presupune activitatea unor persoane (organe) special abilitate, care se exercită prin intermediul comandamentului general obligatoriu. De putere „dispun” și de aceea, în acest context, nu este vorba de echivalarea organului cu puterea. De aici se pot trage și concluzii contradictorii [9]. N.M. Korkunov menționează: „Așa cum ceea ce se îndeplinește de organ se numește în general funcția lui, și acele acte ale puterii, la exercitarea cărora are dreptul acest organ al puterii, tot sînt numite funcții ale organului puterii, iar în afara relației referitoare la un organ concret sau altul, care le exercită, ele sînt numite la fel pur și simplu funcții ale puterii, precum toate funcțiile în general, exercitate de anumite organe vii (...)” [10]. Subliniem că autorul, nepunînd semnul egalității între putere și organele statului, menționează că puterea se manifestă prin influența de constrîngere și se exercită de organele de stat prin intermediul realizării funcțiilor.

Puterea se manifestă, în primul rînd, în activitatea organului de stat, forța căruia este determinată nu de direcția în care ea se exercită, dar de posibilitățile (atribuțiile) ce îi permit să îndeplinească sarcinile puse în fața sa. Funcția (înțeleasă ca direcție de activitate) nu caracterizează puterea ca posibilitatea de a exercita constrîngerea. Se poate de spus că una dintre funcțiile statului în general constituie exercitarea constrîngerii, dar în acest caz este vorba doar despre una dintre di-

recțiile de activitate, dar nu despre conținutul puterii [11].

O abordare diferită a naturii puterii de stat o întîlnim la L.I. Petrajițki. Recunoscînd constrîngerea ca atribut al puterii, el înțelege puterea de stat ca raport juridic, iar referitor la putere vorbește despre drepturile unora în interacțiune cu obligațiile altora. „Prin puteri speciale trebuie de înțeles corespunzător că ele sînt speciale, adică limitate de un anumit domeniu de comportament, obligațiile unora – drepturile altora” [12]. În același timp, conform lui L.I. Petrajițki, subiecții puterii supreme și celor subordonate exercită funcțiile de adoptare a legilor (puterea legislativă), judecătorească și executivă. După cum vedem, autorul nu își pune drept sarcină formularea unei definiții unitare a conceptului puterii de stat. Într-un caz el vorbește despre putere ca despre raport juridic, în al doilea – despre funcții [13].

În alt sens a folosit termenul „putere de stat” P.A. Sorokin: „Dacă puterea de stat este ignoranță și se conduce în politică nu de binele societății, dar de închipuirii egoiste înguste în folosul propriu, măsura amestecului unei astfel de puteri în cadrul altor condiții egale este imposibil să fie pozitivă, ea mai degrabă va cauza rău societății” [14]. În așa context puterea se echivalează cu organele statului, deoarece funcția sau atribuția (înțelese ca putere) nu pot fi ignorate sau să exercite „amestecul” [15].

Altfel determină puterea de stat V.M. Hvostov: „Puterea supremă

a statului în principiu este la fel de unică, ca însuși statul. Ea nu reprezintă în sine ansamblul anumitor atribuții, între care există lacune, dar este legătură: unitatea”. [16] Din acest enunț se poate presupune că puterea este înțeleasă ca atribuții îndeplinite de organele statului. Însă în aceeași lucrare se vorbește despre limitarea puterii „de competența altei puteri supreme, situate mai sus”, despre puterea supremă ce conduce cu treburile locale, ceea ce presupune tratarea ei ca organ al statului. Este interesantă poziția autorului privind înțelegerea funcțiilor puterii, dintre care sînt evidențiate „legislația, judecata și administrarea”. Însă puterea nu se echivalează cu funcția, ci se vorbește despre funcțiile (direcțiile de activitate) puterii supreme [17].

Definirea puterii ca funcție este dată de I.E. Farber, care presupune că „conceptul general al puterii raportate la puterile statale și nestatale poate fi formulat în felul următor: puterea este funcția necesară a ori cărui colectiv în conducerea cu membrii săi, pentru reglementarea activității comune” [18].

Abordarea funcțională în încercarea de a defini puterea este destul de răspîndită în publicațiile contemporane. G.N. Manov menționează că „orice putere, inclusiv cea de stat, este o funcție deosebită de conducere, orientare și coordonare a acțiunilor voliționale ale oamenilor” [19].

Este răspîndită conceperea puterii ca raport volițional. V.E. Cirkin o formulează în felul următor:

„Puterea de stat este un raport volițional, apărut în societate pe baza asimetriei sociale și condiționat de necesitatea de a o conduce, în care o parte a acestuia este un subiect politic deosebit – statul, organul său, persoana cu funcții de stat”. [20] Din această definiție rezultă că puterea de stat nu este ansamblul de organe ale statului, dar se realizează de aparatul statal specializat (parlament, guvern, judecătoria etc.). Prin aceasta puterea de stat nu se reduce la aparatul de constrîngere: nu puterea ia hotărîrea și constrînge la executarea prescripțiilor voliționale, dar organele sale special formate.

Abordările menționate în elucidarea conceptului puterii de stat ne permit să evidențiem, cel puțin, patru înțelesuri ale ei: ca raport volițional, ca organ al statului, ca funcție și ca ansamblu de atribuții. Fiecare dintre aceste abordări dă posibilitatea de a evidenția destinația socială a puterii de stat și rolul ei în reglementarea relațiilor sociale.

Folosirea termenului „puterea de stat” în legislația Republicii Moldova ne permite să vorbim despre deosebirile esențiale în înțelegerea acestui termen de către legiuitor. În același timp, este important de avut în vedere că nu orice definiție științifică poate fi formalizată, adică să-și găsească reflectare adecvată în norma legală. De exemplu, înțelegerea puterii de stat ca raport volițional puțin probabil că poate fi tradus în limbajul dreptului. Tendința de a prezenta puterea de stat ca func-

ție este productivă în plan general teoretic. Dacă încercăm să prezentăm conceptul general teoretic ca instituție juridică, apar o mulțime de probleme de ordin tehnico-juridic greu de rezolvat [21].

Cea mai simplă cale poate fi formalizarea conceptului „puterii de stat” prin identificarea ei cu organele statului. Această abordare este destul de răspîndită printre reprezentanții unor științe ramurale. Însă Constituția Republicii Moldova nu consacră această înțelegere a puterii. Cu atît mai mult, studierea normelor Constituției RM ne-a dus la concluzia referitoare la predominarea concepției puterii de stat ca ansamblu de atribuții realizate de organele special instituite.

În legătură cu aceasta apare întrebarea referitoare la conceptul „atribuții”. În Constituția Republicii Moldova termenul „atribuții” se folosește pe larg pentru caracteristica volumului de drepturi și obligații ale organelor puterii de stat, de obicei, în literatura pentru desemnarea volumului de drepturi și obligații ale organelor puterii de stat. În mod frecvent, în literatură, pentru desemnarea volumului de drepturi acordate unui organ de stat concret este folosit termenul „competență” [22].

În Constituția Republicii Moldova termenul „atribuții” este folosit în art. 66: „Atribuții de bază” – este vorba de atribuțiile Parlamentului, iar referitor la instituția Președinției termenul este folosit în art. 86: „Atribuții în domeniul politicii externe”, în art. 87: „Atribuții în domeniul apărării”;

în art. 94, în ambele alineate se menționează exercitarea atribuțiilor de către Președinte. Referitor la Guvern, doar un singur articol – 96 – folosește direct termenul „atribuții”. În ceea ce privește organele locale, art. 112 alin.(3) stipulează: „Modul de alegere a consiliilor locale și a primăriilor, precum și atribuțiile lor, este stabilit de lege”.

Art. 124 introduce termenul de „competență”, alin.(3) indică: „Organizarea, competența și modul de desfășurare a activității Procuraturii sînt stabilite prin lege”. Art. 133, după ce enumeră în 4 alineate cum se creează Curtea de Conturi și ce exercită, în alin.(5) stabilește: „Alte atribuții, precum și modul de organizare și funcționare a Curții de Conturi, se stabilesc prin lege organică”. În celelalte cazuri se enunță doar acțiunile pe care le realizează un organ sau altul, conform Constituției.

Art. III din titlul VII arată că Parlamentul și Președintele rămîn în funcțiune, iar Guvernul și organele locale ale puterii de stat exercită împuterniciri.

Așadar, în Constituția Republicii Moldova termenul „atribuții” este folosit nu numai pentru caracteristica de fapt a drepturilor și obligațiilor unui organ concret. În diferite contexte el poate fi înțeles ca atribuții concrete, dar și ca o particularitate a drepturilor și obligațiilor cumulate.

Constituția este un document juridic integru și analiza anumitor categorii și concepte, fără a ține cont de conținutul altora, nu poate

duce la unitatea instituțiilor sale juridice. Folosirea de către Constituție a conceptului „atribuții” nu poate fi apreciată fără a ține cont, în primul rînd, de toate aprecierile posibile ale conținutului său constituțional și, în al doilea rînd, de folosirea termenului respectiv în sens larg [23].

Termenul „atribuții” poate fi folosit într-un sens mult mai larg pentru însemnarea întregului ansamblu de posibilități juridice ale statului de a exercita influența asupra relațiilor sociale cu scopul ordonării lor și stimulării dezvoltării. Această concepere ne permite să analizăm din alte poziții conținutul juridic al puterii de stat.

Este greu de închipuit înfăptuirea puterii de stat fără activitatea organelor statului. Chiar realizarea formelor exercitării directe a puterii de către popor poate fi înfăptuită numai prin rolul organizatoric al organelor corespunzătoare.

Prevederile fundamentale constituționale pot da răspuns, într-o oarecare măsură, la întrebarea referitoare la conținutul puterii de stat. În corespundere cu art. 6 din Constituția Republicii Moldova, puterea de stat se exercită pe baza separației și colaborării între puterile legislativă, executivă și judecătorească. Dacă puterea este „exercitată”, adică înfăptuită, și în acest context se are în vedere activitatea organelor de stat, ce realizează atribuțiile de putere, atunci puterea nu poate fi identică cu însuși organul (organul nu poate fi „înfăptuit”).

Înțelegerea puterii de stat ca an-

samblu de atribuții îndeplinite din numele statului de organele sale ne permite să dăm răspuns la întrebarea referitoare la separarea ei pe orizontală și pe verticală, la unitatea puterii de stat și posibilitățile de asigurare a ei, stabilind astfel o formulare terminologică unică pentru diferite categorii juridice.

Separația puterilor nu este separația organelor, ci în primul rînd separația atribuțiilor ce compun conținutul puterii de stat. O confirmare a acestei concluzii o găsim în art. 2 (alin. 1), care fixează: „Suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative în formele stabilite de Constituție”. Din conținutul normei urmează că poporul este subiect al îndeplinirii puterii sale. Tot calitatea de subiect o au și organele statului. Respectiv, poporul nu se identifică cu puterea. Puterea poporului este dreptul lui de a forma sistemul de organe ale statului, de a-și exprima opinia prin intermediul referendumului (art.75 al Constituției) și alegerilor libere. Voința poporului în fine determină conținutul legilor, construcția sistemului organelor puterii. Această voință poate să se manifeste atît nemijlocit, cît și prin intermediul reprezentanților poporului în organele alese. Astfel, izvorul puterii (poporul) participă nu numai ca subiect al formării sistemului de organe ale statului, dar și ca subiect care exercită influență asupra volumului de atribuții ale organelor și conținutului legilor.

Susținând că poporul apare ca izvor al puterii, trebuie de avut în vedere că este vorba nu despre înzestrarea persoanelor alese și organelor cu drepturi și obligații concrete, ci despre faptul că lor li se oferă posibilitatea realizării influenței de putere în numele statului.

Prevederile art. 23 și ale altor norme din Constituția Republicii Moldova nu permit identificarea puterii cu organele statului, precum și tratarea puterii ca funcție. Pentru a ne convinge, este suficient să ne referim la art. 2 alin. (2), unde sînt formulate normele ce interzic uzurparea puterii ca o acaparare ilegală a puterii. Este evident, că nu poate fi vorba despre acapararea „organelor” sau „funcțiilor”. Termenul „a exercita puterea” (art. 2, alin. (2)) poate fi înțeles numai ca însușirea atribuțiilor. Această formulă constituțională presupune două variante posibile: prima – acapararea puterii are loc pe calea înlăturării organelor alese sau numite legitim de la înfăptuirea puterii prin modalități nelegitime; al doua – însușirea atribuțiilor care, conform Constituției, trebuie să fie îndeplinite de alte organe (de exemplu, însușirea atribuțiilor de efectuare a justiției de organele puterii legislative sau executive). Respectiv, acapararea puterii poate fi înfăptuită pe calea însușirii atribuțiilor organelor în afara procedurii legale stabilite.

Logica generală de instituționalizare a normelor constituționale și formulările unora dintre ele confirmă abordarea puterii ca ansamblu de atribuții (dar nu ca

organ sau funcție). O abordare analogică se are în vedere și referitor la caracteristica organelor puterii de stat (ansamblu de atribuții) [24]. Astfel, Parlamentul Republicii Moldova este determinat nu ca putere legislativă, ci ca organ reprezentativ suprem și unica autoritate legislativă a statului (art. 60), adică în această normă a Constituției conceptele „puterea” și „organul” nu se identifică.

Conținutul termenului „sistemul puterii de stat” se înțelege ca sistemul organelor de stat. Anume această abordare persistă într-un șir de publicații speciale, care reflectă poziția atât a specialiștilor din domeniul dreptului constituțional, precum și din alte ramuri [25]. Spre exemplu, N.A. Ușakov scrie: „Unitatea puterii de stat constă în faptul că organele de stat, în ansamblul lor, formează puterea de stat unitară, ce acționează din numele statului”. Iar împărțirea atribuțiilor între ramurile puterii de stat unitare se efectuează prin intermediul înzestrării cu competență a organelor sale. „Este cel puțin nerațional a numi aceasta separația puterii sau separația puterilor, deoarece apare iluzia împărțirii puterii de stat, a independenței diferitelor ramuri ale puterii de stat una de alta” [26]. Dacă înțelegem puterea de stat ca ansamblu de atribuții, atunci separația atribuțiilor între organele statului este un proces destul de firesc, ce contribuie la îmbunătățirea organizării raționale a conducerii cu treburile statului, la împărțirea nu numai a drepturilor, ci și a obliga-

țiilor, a răspunderii. În caz contrar apar temeri justificate referitoare la distrugerea sistemului unitar de conducere.

Cercetătorul A.F. Ușakov consideră că dacă prin „sistemul puterii de stat” înțelegem sistemul organelor de stat, atunci se încalcă construcția integrală de organizare a organelor bazată pe principiul separației puterii (inclusiv pe verticală), deoarece în acest caz puterile legislativă, executivă și judecătorească nu pot reprezenta un sistem unitar, adică un ansamblu de elemente unite reciproc, ce formează un întreg. În acest caz este greu de vorbit despre independența și prezența în relațiile lor a sistemului de echilibru și contraechilibru, chiar dacă interpretăm sistemul de organe ale statului în sens larg ca ansamblu al tuturor organelor puterii de stat; analiza unui element izolat al lui nu ne permite să depistăm legăturile lor sistemice reciproce [27]. Putem fi de acord cu prima parte a afirmației autorului citat, conform căreia puterea de stat nu echivalează cu ansamblul organelor de stat, dar nu și cu consecințele ce le deduce din ea, căci unitatea puterii nu contravine separației și colaborării ramurilor puterii, ele pot (iar în statele democratice – trebuie) să coexiste concomitent.

Din cele relatate, putem rezuma trăsăturile puterii de stat, care vor fi caracterizate, făcîndu-se distincție între categoriile filosofice de *trăsătură/insușire* și *calitate*. Dacă trăsătura este o proprietate intrinsecă a unui obiect (însușirea

fiind reflectarea trăsăturii), care se manifestă în raporturile lui cu ceilalți, apoi calitatea este ansamblul stabil de trăsături care caracterizează obiectul ca ceva specific și dă posibilitatea de a-l deosebi de alte obiecte. Calitatea se manifestă printr-o mulțime de însușiri, dar nu se reduce la ele. Calitatea este o caracteristică integrată, relativ stabilă a obiectului. În literatura de specialitate este indicat un număr diferit de trăsături ale puterii de stat. Profesorul Gheorghe Avornic menționează în calitate de particularități ale puterii de stat caracterul politic, instituționalizat, puterea de comandă, suveranitatea, vocația globalizării [28].

Puterea de stat este o putere politică, fiindcă se instituie și există pentru a governa, a conduce societatea, reprezentând interesele ei pentru a asigura binele comun, iar în acest scop, folosindu-se de resurse, impune membrilor societății să-și îndeplinească obligațiile.

Caracterul instituționalizat al puterii de stat se manifestă în organizarea acestei puteri, structurarea ei în elemente ale puterii, reprezentând autorități publice, fiecare cu rolul său în realizarea scopurilor conducerii societății. Instituționalizarea mai înseamnă și desprinderea puterii de persoana care o exercită, deci se accentuează caracterul instituțional, și nu personal al puterii.

Puterea de stat este o putere de comandă, pentru că ea instituie reguli obligatorii de urmat, fie că sînt în forma normelor generale,

fie că sînt sub forma dispozițiilor individuale. Puterea însăși în statele democratice se bazează pe aceste norme, în care își găsește expresia reglementarea raporturilor de putere. Puterea de stat dispune de o varietate de resurse pentru a conduce societatea, inclusiv se poate servi de convingere sau constrîngere, de sancțiuni juridice care îi permit să aleagă cele mai potrivite metode de reglementare a relațiilor sociale.

Puterea de stat are vocația globalizării, căci se răsfrînge asupra tuturor persoanelor din statul respectiv și asupra tuturor aspectelor și domeniilor vieții.

În ceea ce privește suveranitatea, considerăm că ea nu este o simplă trăsătură, ci înglobînd mai multe trăsături, inclusiv cele pe care le-am indicat deja, ea se prezintă ca o calitate a puterii de stat, în sensul unui ansamblu stabil de trăsături ce deosebește puterea de stat de alte puteri.

Unii autori subliniază și caracterul democratic și stabil al puterii, dar caracterul stabil în sensul că puterea aparține autorităților, și nu persoanelor este deja prezent în trăsătura puterii de stat ca putere instituționalizată [29].

L. Morozova adaugă la trăsături și faptul că puterea de stat deține monopolul asupra creării dreptului [30]. Această trăsătură a fost deja menționată atunci cînd puterea de stat a fost caracterizată ca putere de comandă, de aceea este în plus, cu atît mai mult cu cît puterea în statul contemporan

nu este un monopolist în crearea dreptului, căci există norme care sînt doar recunoscute și acceptate de puterea de stat.

Referințe bibliografice

1. A. Carpinski, C. Bocancea. *Știința politicului*. Tratat, vol. I, Iași: Editura Universității „Al.I. Cuza”, 1998, p. 32.
2. Ionescu Cristian. *Drept constituțional și instituții politice*, vol. 1, București: Editura Lumina Lex, 1997, p. 271-272.
3. Hans Kelsen scria că este imposibilă existența a două sisteme de norme simultan valabile, deși independente și izolate unul de altul. Vezi: Hans Kelsen. *Teoria generală a statului*. București, 1928, p. 30.
4. Marcel Prelot. *Institutions politiques et droit constitutionnel*, Quatrième Edition Paris: Dalloz, 1969, p. 12.
5. Avornic Gheorghe. *Teoria generală a dreptului*. Chișinău, 2004, p. 70.
6. Drăganu Tudor. *Drept constituțional și instituții politice*. București: Lumina Lex, 1998, p. 203.
7. Малый А.Ф. *Государственная власть как правовая категория*. В журнале: *Государство и право*, 2001, № 3, с. 94.
8. Коркунов Н.М. *Лекции по общей теории права*. - Санкт Петербург, 1894, с. 246.
9. Малый А.Ф. «Государственная власть как правовая категория» // *Государство и право*, 2001, №3, с. 94.
10. Коркунов Н.М. *Лекции по общей теории права*. Санкт Петербург, 1894, с. 250.
11. Малый А.Ф. *Op. cit.*, p. 94-95.
12. Петражицкий Л.И. *Теория права и государства в связи с теорией нравственности*. Санкт Петербург, 1907, с. 192.
13. Малый А.Ф. *Op. cit.*, p. 95.
14. Сорокин П.А. *Элементар-*

JUSTIȚIA ÎN CALITATE DE OBIECT AL DENUNȚĂRII FALSE ȘI AL DECLARAȚIEI MINCINOASE

Anastasia GÎRLEA,
doctorandă

ный учебник общей теории права в связи с теорией государства. Ярославль, 1919, с.90.

14. Малый А.Ф. *Op. cit.*, p. 95.

15. Хвостов В.М. *Общая теория права*. Санкт Петербург, Москва, Варшава, Вильнюс, 1914, с. 15.

16. Малый А.Ф. *Op. cit.*, p. 95.

17. Фабер И.Е., Ржевский В.А. *Вопросы теории советского конституционного права*. Вып. 2, Саратов, 1967, с. 88.

18. Манов Г.Н., *Признаки государства: Новое прочтение*. Политические проблемы теории государства, Москва, 1993, с. 42.

19. Чиркин В.Е. *Элементы сравнительного государственоведения*. Москва, 1994, с. 16.

20. Малый А.Ф. *Op. cit.*, p. 95-96.

21. Ковалев Д.А. *Функция, задачи, компетенция и правоспособность государственного органа*. В журнале: Правоведение, 1985, № 4.

22. Малый А.Ф. *Op. cit.*, p. 96.

23. *Ibidem*, p. 97.

24. *Ibidem*, p. 98.

25. Ушаков А.Ф. *Государство в системе международно-правового регулирования*. Уч. пособие, Москва, 1997, с. 14-15.

26. *Ibidem*, p.16.

27. Gheorghe Avornic. *Tratat de teoria generală a dreptului*, vol. I, Chișinău, 2009, p. 247.

28. Н. И. Магузов, А. В. Малько. *Политология для юристов*. Москва, 2002, с. 64.

29. Л. А. Морозова. *Общая теория права*. Москва: Эксмо, 2010, с. 77.

Activitatea normală a organelor de drept și atingerea obiectivelor nemijlocite urmărite de justiție se realizează, în mare parte, prin mijloace de drept penal. În scopul luptei împotriva atentelor la interesele justiției, legea penală prevede un compartiment (capitol) aparte, intitulat *infracțiuni contra justiției* [1]. Printre frecvențele atentate social-periculoase, care pun în pericol valorile ocrotite de dreptul penal în domeniul realizării actului de justiție, se impun, în special, *denunțarea falsă și declarația mincinoasă*.

Pentru clarificarea esenței denunțării false și a declarației mincinoase, stabilirea obiectului acestor infracțiuni are o importanță deosebită. Totodată, stabilirea obiectului infracțiunii constituie o condiție obligatorie a aplicării corecte a legii penale, a calificării faptelor social-periculoase săvârșite de către persoană. Problema obiectului infracțiunii este nu mai puțin importantă și nu mai puțin profundă, din punct de vedere filosofic, decât cea a vinovăției și cea a cauzalității [2].

Știința dreptului penal recunoaște în calitate de obiect al infracțiunii relațiile sociale protejate prin intermediul legii penale. Opi-

nia asupra obiectului infracțiunii ca asupra unui cumul de relații sociale este recunoscută unanim.

În același timp, prin determinarea obiectului general nu este epuizat conținutul acestei probleme. Specificul oricărei infracțiuni este determinat, în primul rând, de conținutul obiectului generic, în special al obiectului nemijlocit. În teoria dreptului penal, drept obiect generic al denunțării false și al declarației mincinoase este recunoscută activitatea corectă, bazată pe lege a organelor justiției, în vederea realizării sarcinilor urmărite.

În literatura științifică de mai demult era expusă opinia precum că obiectul infracțiunilor contra justiției se referă doar la realizarea actului de justiție de către instanța de judecată. De exemplu, savanta T. N. Dobrovolskaia menționa că „obiectul generic al infracțiunilor contra justiției îl constituie atentarea la efectuarea corectă a actului de justiție de către instanța de judecată” [3].

Savantul I. S. Vlasov determină obiectul infracțiunilor contra justiției ca fiind „realizarea actului de justiție în strictă conformitate cu ordinea, scopurile și sarcinile stabilite de lege” [4].

Acești autori, însă, limitează

noțiunea de justiție doar la activitatea instanțelor de judecată, lucrul altor organe implicate în crearea condițiilor necesare realizării sarcinilor acesteia rămânând astfel în afara sferei noțiunii de justiție [5]. În realitate, pentru ca actul de justiție să triumfe, este necesară, în primul rând, descoperirea infracțiunii, cercetarea calitativă a tuturor circumstanțelor cauzei, apoi tragerea vinovatului la răspundere penală și transmiterea în judecată a probelor adecvate. Darea unei sentințe fundamentate și legale depinde, într-o mare măsură, de plenitudinea și minuțiozitatea urmăririi penale desfășurate. Anume din acest considerent este absolut corectă opinia conform căreia „faptele ce împiedică efectuarea obiectivă a urmăririi penale, împiedică prin aceasta și efectuarea corectă și adecvată a actului de justiție” [6].

În așa fel, efectuarea actului de justiție nu se limitează doar la activitatea instanțelor de judecată în vederea examinării și soluționării cauzelor penale. Ea începe cu mult înainte de acest moment, odată cu inițierea actului de urmărire penală. Realizarea sarcinilor justiției continuă și după pronunțarea sentinței sau a hotărârii, când acestea devin definitive și executabile. În legătură cu acest aspect, nu putem fi de acord cu opinia savantului I. S. Vlasov, care menționează că „activitatea de realizare a sarcinilor justiției continuă doar

după darea, pronunțarea unei sentințe de condamnare pe dosar” [7]. Limitarea noțiunii justiției doar la cazurile de pronunțare a sentințelor de condamnare ar însemna, în realitate, îngrădirea activității organelor de justiție și contravenirea prevederilor legii procesual-penale, conform căreia nu numai sentințele de condamnare, dar și cele de încetare a procesului penal, precum și cele de achitare pot fi supuse atacului. Acest fapt ne oferă posibilitatea de a menționa că actul de justiție se realizează și după darea sentinței de achitare. Din acest considerent, este corectă poziția legislatorului care include la categoria infracțiunilor contra justiției faptele social-periculoase care atentează nu numai la activitatea normală a instanțelor de judecată, dar și la activitatea altor organe implicate în realizarea actului de justiție.

Clarificarea noțiunii de justiție din punct de vedere al dreptului penal ne permite să elucidăm corect chestiunea cu privire la obiectul generic al denunțării false și al declarației mincinoase.

Declarațiile martorilor, ale părților vătămate constituie un mijloc important în vederea stabilirii adevărului obiectiv în cauzele penale și cele civile. Legea procesual-penală și cea procesual-civilă conțin norme speciale care protejează organele de drept de pericolul emanat de declarațiile mincinoase [8]. Articolul 105 alin. 6 obligă organul

de urmărire penală și instanța de judecată să preîntâmpine martorul asupra răspunderii pe care o poartă pentru declarațiile mincinoase. Aceeași regulă este stabilită și în privința audierii părții vătămate.

Declarația mincinoasă a martorului sau a părții vătămate este capabilă să afecteze activitatea normală a organelor de justiție. Periculozitatea socială a acestor fapte este determinată de faptul că ele sînt capabile să ducă organele de drept și judiciare pe o cale incorectă. Anume în rezultatul declarațiilor false sînt posibile situațiile de eliberare de răspundere penală a persoanelor vinovate, aplicarea nefundamentată a unei pedepse mai blînde și condamnarea persoanelor care nu au nicio vină.

Declarația mincinoasă a martorului sau a părții vătămate atentează nemijlocit la activitatea normală și corectă a instanței de judecată și a organelor de urmărire penală, orientată spre realizarea sarcinilor justiției. Din acest considerent, obiectul generic al componentelor de infracțiune examinate îl constituie activitatea corectă a organelor de justiție.

În ceea ce ține de obiectul nemijlocit al componentelor examinate, el este determinat în funcție de relațiile sociale concrete, care sînt afectate în rezultatul declarațiilor mincinoase sau al denunțării false. Altfel spus, obiectul nemijlocit poate fi activitatea referitoare la realizarea sarcinilor justiției

a aceluși organ, funcțiile cărui au fost afectate prin intermediul declarației mincinoase sau a denunțării false. Denunțarea falsă cel mai frecvent atentează asupra intereselor organelor de urmărire penală și numai în anumite situații poate fi însoțită de afectarea activității corecte a instanței de judecată. Declarația mincinoasă, în măsură egală, atentează atât la interesele organelor de urmărire penală, cât și asupra activității instanțelor de judecată.

Componența denunțării false este construită în așa fel încât pentru răspunderea penală în baza acestui articol nu este destul de a stabili doar faptul denunțării false cu referire la însuși faptul infracțiunii, fiind necesară și indicarea în denunț la o anumită persoană concretă ca fiind potențialul subiect al infracțiunii.

Studierea materialelor practice cu referire la declarațiile mincinoase ne vorbește despre faptul că declarația mincinoasă este un fapt rar întâlnit. De cele mai multe ori, declarațiile mincinoase sînt oferite cu scopul de a achita persoana vinovată sau de a reduce gradul de vinovăție a acesteia sau pedeapsa care urmează a-i fi aplicată.

Oricum, pericolozitatea socială a denunțului fals, ca și a declarației mincinoase, constă în faptul că

ele atentează la activitatea normală a organelor justiției în vederea stabilirii adevărului obiectiv în cauzele penale.

Chestiunea examinată nu are o importanță doar pur teoretică, dar și una practică nemijlocită. În special, în funcție de obiectul care este protejat de către legislator prin instituirea normelor de drept penal, este materializat sistemul plasării componenței de infracțiune concrete într-un capitol sau altul al Părții speciale a Codului penal. Aceasta, la rîndul său, ajută nu numai la clarificarea esenței și sensului unei anumite norme de drept penal, dar contribuie și la determinarea corectă a gradului de pericolozitate socială a infracțiunii, la orientarea practicii de reprimare a faptelor social-periculoase.

Referințe bibliografice

1. Голубов И. И., Гулый А. А., Кужиков В. Н. *Уголовная ответственность за преступления против правосудия*. Учебно-практическое пособие. Москва-Воронеж, 2011, с. 3.
2. Хабибуллин М. Х. *Ответственность за заведомо ложный донос и заведомо ложное показание по советскому уголовному праву*. Издательство Казанского Университета, 1975, с. 5.
3. Добровольская Т. Н. *Ученые записки ВШЮН*. Выпуск 16. Москва, 1973, с. 148.

4. Власов И. С. *Об объекте преступлений против правосудия*. Ученые записки Всесоюзного Научно-исследовательского института советского законодательства. Выпуск 1/18. Москва, 1974, с. 96.

5. Тяжкова И.М. *Ответственность за преступления против правосудия*. Москва: Юридическая Литература, 1978, с. 25.

6. Черных И. М. *Преступления против правосудия*. Автореферат канд. дис., Москва, 1972, с. 8.

7. Власов И. С. *Преступления против социалистического правосудия*. Автореферат канд. дис., Москва, 1974, с. 7.

8. Despre conținutul și importanța declarațiilor martorilor în procesul penal a se vedea: Doltu Ioan, Draghici Vasile, Negip Mariana. *Martorul în procesul penal*. București: Ed. Lumina Lex, 2004; Miheș Cristian. *Criminalistica. Ascultarea martorului*. București: Ed. Lumina Lex, 2008.